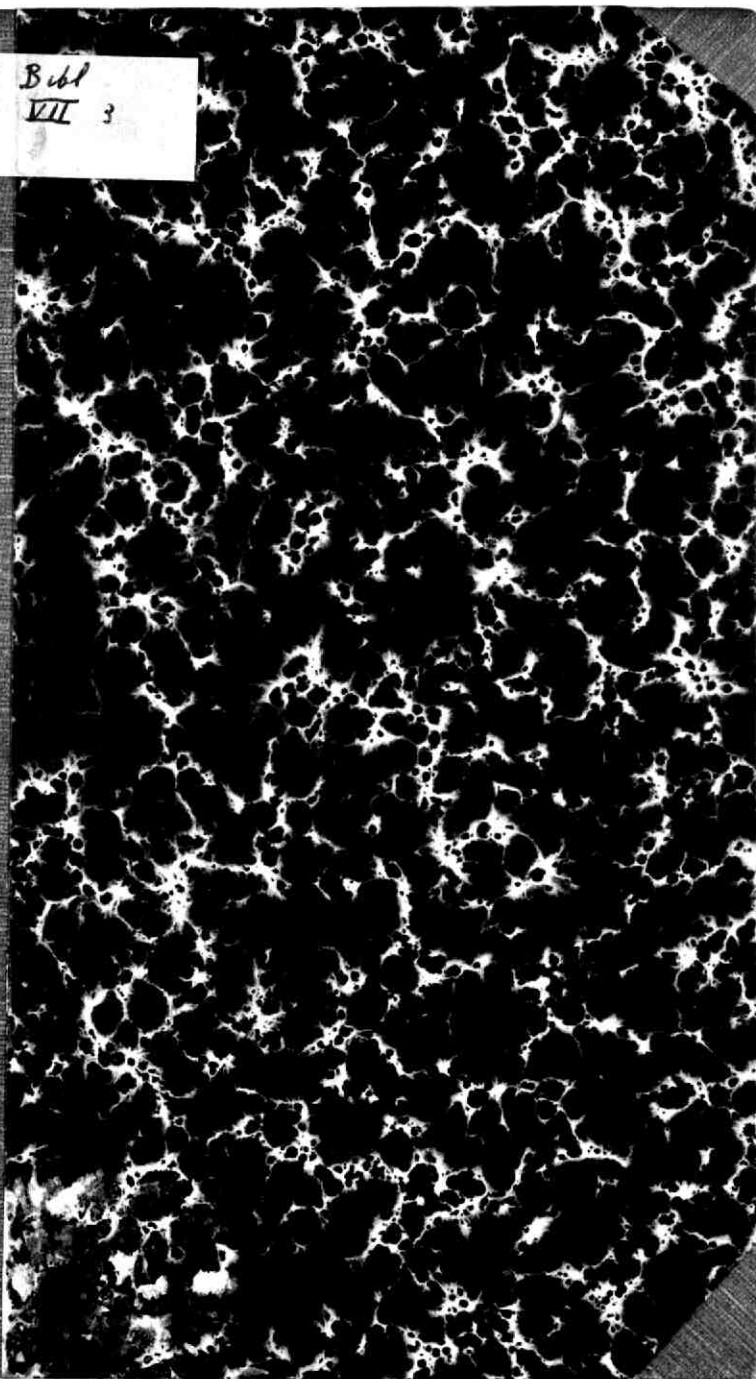

Het algemeen Concilie en zijne betekenis voor onzen tijd

<https://hdl.handle.net/1874/236763>

Kalk Bibl
1870 VII 3

mm 13839

VII 3

Handwritten scribbles or faint markings.

KATHOLIEKE BIBLIOTHEEK.

HET
ALGEMEEN CONCILIE

EN

ZIJNE BETEKENIS VOOR ONZEN TIJD

DOOR

WILLEM EMMANUEL

VRIJHEER VON KETTELER

Bisschop van Mentz.

NAAR DE DERDE UITGAVE

Quis est, qui vincit mundum? nisi qui
credit, quoniam Jesus est Filius Dei.

I. JOAN, 5, 5.

Wie is het die de wereld overwint, dan
wie gelooft dat Jesus is de Zoon Gods?

Prijs 60 Cents.

's GRAVENHAGE
T. C. B. TEN HAGEN
Nobelstraat 20.
1870.

VII, 3

T. T. 2528 [45]

HET

ALGEMEEN CONCILIE

EN

ZIJNE BETEEKENIS VOOR ONZEN TIJD

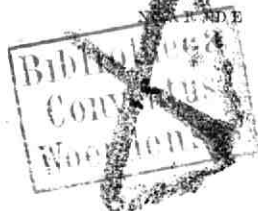
DOOR

WILLEM EMMANUEL

VRIJHEER VON KETTELER

Bisschop van Mentz.

DERDE UITGAVE

Quis est, qui vincit mundum? nisi qui credit, quoniam Jesus est Filius Dei.

I. JOAN, 5, 5.

Wie is het die de wereld overwint, dan wie gelooft dat Jesus is de Zoon Gods?

Sub tuum præsidium, Immaculata

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT

UTRECHT.

COLL. THOMAASSE

'S GRAVENHAGE

T. C. B. TEN HAGEN

Drukker-Uitgever

1870

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0614 6496

De aanstaande (1) algemeene kerkvergadering is ongetwijfeld de gewichtigste gebeurtenis van onzen tijd. Welligt zouden wij haar de grootste gebeurtenis dezer eeuw kunnen noemen, ten minste onder die welke opbouwen, terwijl de andere grooter waren in het afbreken.

In de allereerste plaats moeten wij in deze vergadering van al de Bisschoppen der Kerk een werk der goddelijke Voorzienigheid erkennen, die de Kerk en de wereld tot hare bestemming leidt, en geenszins een bloot menschelijk werk. Hij, die doordrongen is van het geloof, dat de Heilige Geest de Kerk Gods regeert, kan niet twifelen, dat zulke gewigtige en diep ingrijpende gebeurtenissen in het leven der Kerk van Hem voortkomen. Zulke beschikkingen der Voorzienigheid voorspellen echter dat een gewichtig keerpunt, een beslissend tijdperk in de geschiedenis van de Kerk Gods en het menschdom is aangebroken.

(1) Zooals den lezer zal blijken, is dit hoogst merkwaardig en leerzaam geschrift des beroemden Bisschops von Mentz vóór de opening van het algemeen Concilie verschenen. Omstandigheden van zijn wil onafhankelijk, hebben den uitgever der *Katholieke Bibliothek* belet eene nederlandsche vertaling vroeger te bezorgen. Het werkje heeft evenwel eene blijvende waarde; het wordt derhalve in de *Bibliothek* opgenomen zóó als het is geschreven, al behoort hetgeen daarin als toekomstig is voorgesteld, gedeeltelijk t t het verledene.

Zulk een tijd was de eeuw der zoogenaamde kerkhervorming of reformatie. Ook toen werd eene algemeene kerkvergadering gehouden. Het was eene genade die God den menschen aanbood. Het is onberekenbaar hoeveel zij zou bewerkt hebben, indien de menschen zich haar in haren vollen omvang hadden ten nutte gemaakt, indien al de leden der Kerk de bepalingen dier kerkvergadering over de ware hervorming volbragt, indien al de van haar afgescheiden ledematen de beslissingen dezer Vergadering over het ware geloof ootmoedig hadden aangenomen; dit is des te onberekenbaarder, hoe grooter en zegenrijker ook nu reeds de uitwerkselen dezer kerkvergadering geweest zijn.

Zulk een gewigtige, beslissende tijd, in nog grooteren omvang dan gene, is onze tijd, de eeuw der revolutie, de eeuw der omverwerping, der algemeene vernieling van het goede en van het kwade. God heeft dit vernielingswerk ongetwijfeld toegelaten, omdat het kwade in vele opzichten zóó met het goede is opgegroeid en zaamgevlochten, dat het eene niet meer zonder het andere zou kunnen verdelgd worden. En in dezen tijd roept de Geest Gods, die de Kerk regeert, nu weder, even als voor drie honderd jaren, de algemeene kerkvergadering bijeen, die hoogste regtbank van alle waarheid op aarde. Het concilie zal niets nieuws leeren. Het zal hetzelfde onderwijzen wat de Kerk Gods sedert achttien honderd jaren aan het menschdom heeft verkondigd. Het zal met andere woorden weder dezelfde waarheid toeroepen, welke elke nieuwe eeuw bevestigen moet, dat alleen in Christus en in zijne Kerk voor het menschelijk geslacht heil te vinden is. Zoo heeft de kerkvergadering van Trente gesproken, en de groote wereldgebeurtenissen welke tusschen toen en nu liggen, zijn slechts nieuwe feiten en

nieuwe bewijzen voor deze waarheid. Zoo zal ook het toekomstige concilie de wereld toeroepen, dat slechts in Christus en zijne Kerk heil is. Eene groote gebeurtenis, eene groote genade! Welligt zal, dewijl de eeuw der vernieling met haar werk klaarlijk ten einde spoedt, nu weder een tijd van opbouwen op den ouden door Christus eens voor al gelegden grondslag beginnen. Mogt de wereld deze genade erkennen en zich ten nutte maken, mogt zij erkennen wat waarlijk haar tot heil verstrekt!

Deze gewigtige gebeurtenis zullen wij ten onderwerp eener nadere beschouwing maken, ten einde hare betekenis goed te leeren kennen, ons daartoe voor te bereiden, en onze pligten tegenover haar te vervullen.

Een algemeen concilie is eene vergadering van al de Bisschoppen der Kerk, als opvolgers der Apostelen, onder het voorzitterschap van den Paus, als opvolger van den heiligen Petrus, om over de gewigtigste aangelegenheden van Gods Kerk te beraadslagen. Het is de plegtigste wijze waarop de Kerk Gods op aarde het gewigtigste harer bedieningen, haar leeraarsambt uitoefent. De drievuldige bediening welke Christus zelf op aarde vervulde, het ambt van leeraar, van priester en van herder, heeft met zijn dood niet opgehouden. Hij oefent het in en door zijne Kerk tot de voleinding der eeuwen uit. Het leeraarsambt vormt echter in zekere mate den grondslag van alle andere ambten, dewijl wij deze slechts door dat leeren kennen; en in zoover is het 't gewigtigste. Door het leeraarsambt wordt de grootste schat op aarde, welke God in de geopenbaarde waarheden ons geschonken heeft, bewaakt en bewaard. Dat is het goddelijke *depositum* waarvan de apostel spreekt, als hij aan Timotheus schrijft: « O Timotheus, bewaar het toebetrouwde *pand*, wijs de

heillooze nieuwigheden van taal en de tegenspraak der valschelijk zoogenaamde wetenschap van de hand, welke eenigen belijden en van het geloof afgevallen zijn (1).» Daarmede komt overeen wat hij in zijn tweeden epistel aan denzelfden schrijft. «Wat gij van mij gehoord hebt door vele getuigen, vertrouwd dit aan getrouwe menschen toe, die bekwaam zijn om ook anderen te leeren (2).» Dit pand van goddelijke, geopenbaarde waarheden, moet het leeraarsambt op aarde tegen de aanvallen van dien geest bewaken, dien de Verlosser «den leugenaar en den vader der leugen» (3) noemt. De plegtigste handeling van dit heilig ambt nu is de uitspraak eener algemeene kerkvergadering.

Ten einde echter de beteekenis van het kerkelijk leeraarsambt met de goddelijke opdracht om de geopenbaarde waarheden zuiver en onvervalscht te bewaren, op hare juiste waarde te schatten, moeten wij noodwendig iets verder gaan, en op de behoefte aan de openbaring, het onvermogen van den menschelijke geest om zonder haar zijn diep geworteld verlangen naar waarheid volkomen te bevredigen, het oog vestigen, en tevens overwegen hoe eene geopenbaarde waarheid niet onvervalscht op aarde kan bewaard worden zonder de vestiging van een onfeilbaar leeraarsambt. Dat alles hangt innig zamen en moet in zamenhang overwogen worden, wil men de beteekenis van zulk een leeraarsambt in de Kerk juist beoordeelen.

(1) I Tim. 6,20 v. — (2) II Tim. 2,2. — (3) Joan. 8,44.

I.

WAT VERMAG HET MENSCHELIJK VERSTAND UIT ZICH ZELF, UIT ZIJN EIGEN NATUUR, EN WANNEER HET ALLEEN AAN ZIJNE NATUURLIJKE KRACHT EN VERMOGENS IS OVERGELATEN?

„Een steen ging van den berg los, niet door menschenhanden, en hij stiet tegen den voet van het standbeeld . . . en verbrijzelde het; . . . maar de steen werd een groote berg, en vervulde de gansche aarde.”

Dan. 2,34 v.

Met deze vraag moeten wij beginnen. In haar ligt de veronderstelling van alle openbaring. Hij die geen duidelijk begrip van haar heeft, kan noch den grond der openbaring, noch ook de beteekenis en de noodzakelijkheid van een goddelijk leeraarsambt begrijpen.

Met betrekking tot deze vraag is de menschelijke geest in twee tegenovergestelde dwalingen vervallen, welke even verderfelijk geworden zijn. De eene der dwalingen heeft aan de regten van het menschelijk verstand te kort gedaan, de andere daarentegen heeft ze overdreven. Maar de Kerk vermijdt die beide dwalingen en bewaart ons daardoor voor hare onzalige gevolgen. Even als altijd, geeft zij ons ook hier een duidelijk, bepaald antwoord, dat zoowel door ons eigen bewustzijn

als door de geheele geschiedenis der menschheid bevestigd wordt.

Tegenover degenen die het regt van het menschelijk verstand miskennen en het te kort doen, leert de Kerk, dat ook in den tegenwoordigen toestand de mensch zonder de hulp der bovennatuurlijke openbaring en genade (1) in staat is, waarheden welke God en de godsdienst in de natuurlijke orde der dingen betreffen, te kennen en dienovereenkomstig zedelijk goede handelingen te volbrengen. De Kerk is er derhalve verre van verwijderd om de regten van het verstand, ook in den tegenwoordigen gevallen toestand van den mensch, te miskennen. Diezelfde Kerk welke zoo dikwijls gesmaald wordt, alsof zij dingen leert welke met het verstand strijdig zijn, heeft juist de regten van het verstand tegenover de dwaalleer van de zestiende eeuw verdedigd.

Maar tegenover degenen, die met evenveel onregt de regten van het bloote verstand en het natuurlijk vermogen van den menschelijken geest overdreven hebben, leert de Kerk, dat wij eene bovennatuurlijke openbaring en genade in een dubbel opzigt behoeven.

In de eerste plaats tot bereiking van onze bovennatuurlijke bestemming. Het is toch eene hoofdwaarheid

(1) Wij doen uitdrukkelijk opmerken, dat wij onder de openbaring in deze verhandeling steeds de *bovennatuurlijke* openbaring verstaan; derhalve niet de natuurlijke openbaring, noch die in ons verstand en ons geweten, noch ook de uitwendige openbaring Gods in de zichtbare wereld, maar de openbaring van het Oude en het Nieuwe Verbond, waardoor God zich op *bovennatuurlijke* wijze den menschen bekend gemaakt heeft. Onder bovennatuurlijke genade waarvan hier sprake is, verstaan wij echter al die inwendige gaven, welke God ons volgens de leer van het christendom ter wille van Christus' verdienste schenkt, om onzen geest te verlichten en onzen wil tot het goede geschikt te maken.

van het christendom, dat God den mensch tot eene boven zijne bloot natuurlijke kracht verhevene, tot eene boven-natuurlijke bestemming geschapen heeft. Reeds door zijne verstandelijke natuur is de mensch een evenbeeld Gods, bestemd om God te leeren kennen en te beminnen; maar aan de krachten zijner natuur overgelaten, kan hij God slechts op eene zeer onvolkomene wijze kennen en beminnen. De natuurlijke mensch kan namelijk God slechts uit de schepselen kennen, dewijl hij uit de grootheid en schoonheid der zichtbare schepselen besluit dat er een God, hun onzichtbare oorsprong, bestaat. «Want het onzichtbare van Hem wordt, van de schepping der wereld, in de geschapen dingen kennelijk en zichtbaar, ook zijne eeuwige kracht en Godheid, zoodat zij (die Hem niet kennen) niet zijn te verontschuldigen» (1). Maar deze kennis is zeer onvolkomen; want God is hoog verheven boven al zijne werken. En hetzelfde wat van deze enkel natuurlijke kennis Gods geldt, geldt ook van de natuurlijke vereering en liefde Gods. Wel leert ons het verstand alleen, dat wij den grooten en goeden oorsprong van ons leven eerbied, dankbaarheid en liefde verschuldigd en dat wij verplicht zijn de door onzen Schepper in ons geweten geschreven zedewet op te volgen. Maar dat wij tot eene veel inniger gemeenschap met God geroepen zijn, dan die is, welke in de bloot natuurlijke kennis en liefde Gods bestaat, kan het menschelijk verstand uit zich zelf niet kennen en nog veel minder kan de mensch uit eigene kracht zich tot zulk eene bovennatuurlijke gemeenschap des levens met God verheffen. Daartoe behoefde hij eene bovennatuurlijke openbaring en eene boven-natuurlijke genade, door welke God tot den mensch

(1) Rom. I, 20.

afdaalt en den mensch tot zich opheft. En dit vooral is het wat het geloof ons leert. Het leert ons, dat het eeuwig en zalig aanschouwen en het bezit van God de bovennatuurlijke bestemming is, waartoe God ons uit overgrootte liefde geroepen heeft; en dat wij om deze onze bovennatuurlijke bestemming te kennen en te bereiken, de goddelijke openbaring en genade ongetwijfeld behoeven.

Maar niet alleen om deze zeer zeker eerste en voornaamste reden is de bovennatuurlijke openbaring en genade den mensch noodig, hij behoeft die ten minste in zijn tegenwoordigen toestand, ook reeds daarom, ten einde slechts die natuurlijke waarheid, namelijk die natuurlijke kennis Gods, welke reeds tot de natuurlijke ontwikkeling en goedheid eens verstandelijken schepsels behoort, volkomen en zonder dwaling en twijfel te verkrijgen en te bewaren, even als om de natuurlijke zedewet volkomen en naar behooren te vervullen. En hierop zullen wij het eerst onze aandacht vestigen, dewijl het tegenover de dwalingen van onzen tijd bovenal van gewigt is aan te toonen, dat de mensch zonder de hulp der genade en der openbaring niet eens in staat is om zijne natuurlijke waarde te bewaren. Dit onderzoek betreft dus de vraag wat het menschelijk verstand enkel en alleen binnen de grenzen der natuurlijke en zedelijke waarheid vermag, nog geheel afgescheiden van de bovennatuurlijke en geheimvolle waarheden des christendoms.

Met betrekking hiertoe derhalve leert de Kerk, dat het menschelijk verstand wel natuurlijke waarheden kan kennen, maar dat het in zijn tegenwoordigen toestand niet meer zonder de hulp der openbaring en der genade in staat is, ook slechts de natuurlijke waarheden van het verstand volkomen en zonder vermenging

met veelvuldige dwalingen en twijfel te kennen. Deze opvatting der Kerk strijdt met den hoogmoed van het menschelijk verstand en hangt zamen met hare leer van de gebrekkelijkheid der menschelijke natuur en hare zwakheid en verdorvenheid ten gevolge van den zondeval. Tot verklaring dier leer zullen wij de woorden van den heiligen Thomas van Aquinen aanhalen: «In den toestand der gevallen natuur is het vermogen van den mensch ook met betrekking tot datgene verminderd, wat hij in en voor zich volgens zijne natuur vermag, zoodat hij niet meer al het natuurlijk goede door zijne natuurlijke kracht kan volbrengen. Dewijl echter de menschelijke natuur door de zonde niet zoo geheel bedorven is, dat zij daardoor van al het natuurlijk goede beroofd werd, zoo kan de mensch ook in den gevallen toestand door de kracht zijner natuur *eenig* goed volbrengen maar niet *al* het goed dat met zijne natuur overeenkomt even als de zieke mensch nog in staat is, zich door eigene kracht te bewegen, maar niet alle bewegingen even zoo goed te doen als een gezonde mensch, totdat hij door de hulp van een geneesmiddel weder zijne gezondheid geheel herkregeen heeft.» Dit beeld van den heiligen Thomas is zeer treffend en leerzaam. De zieke heeft de herinnering aan zijn gezonden toestand. Ook zijne zieke natuur verlangt dat te doen en te werken, waartoe hij in gezondheid in staat is, maar hij kan het niet, omdat hij ziek is, en hij heeft behoefte aan een geneesmiddel om weder datgene te kunnen doen, wat hij vroeger uit zich zelve alleen vermogt. Zoo is het ook met den mensch in zijn tegenwoordigen toestand. Hij is ziek en hulpbehoevend naar den geest; en ten gevolge van de verblindings van zijn trots en hoogmoed, kan hij zijne ziekte en hulpbehoevend-

heid niet kennen. De ziekte van zijn verstand is zekere verduistering, die ten gevolge der zonde bij hem ontstaan is. De ziekte van zijn wil is diens verzwakking, zekere onmagt tot het goede, aan welke hij tot zijne smart lijdt. Ook in dezen toestand is hem het bewustzijn van datgene, waartoe hij oorspronkelijk volgens zijne natuur bestemd en geschikt was, ja ook zelfs een gedeeltelijk bewustzijn van die bovennatuurlijke genaden en gaven, welke God hem oorspronkelijk verleend had, overgebleven. Wat hij echter in zijn gezonden toestand vermogt, kan hij nu slechts door een geneesmiddel dat God hem aanbiedt. Maar in plaats van dezen toestand ootmoedig te erkennen, verheft zich de mensch in zijn hoogmoed tegen deze goddelijke hulp; en daaruit ontstaat dan die strijd van den menschelijken geest: dat opstijgen en nedervallen, dat onverzettelijk streven naar waarheid, waarvan hij zich niet losmaken kan dewijl hij zich van zijne natuur niet kan losmaken; en toch wederom dat onvermogen om al die waarheden te begrijpen, naar welke hij dorst, dewijl hij zich niet van de geneesmiddelen bedienen wil, die God hem aanbiedt.

Deze beide leerstellingen der Kerk over het vermogen des verstands om natuurlijke waarheden over de bestemming en de pligten van den mensch te kennen, en toch weder over het onvermogen van dat verstand om ook alle natuurlijke waarheden voldoende te begrijpen, vinden hare volle bevestiging in de wereldgeschiedenis. Slechts zóó beschouwd wordt de geschiedenis van het menschedom duidelijk en verstaanbaar. Daardoor verklaart zich alleen deze anders geheel onbegrijpelijke tegenspraak, welke wij overal opmerken, die zich steeds herhaalt, zoowel in het algemeen, als in het leven van iederen mensch in 't bijzonder. De mensch heeft ook

nog anderen strijd te voeren; hij strijdt niet alleen voor de waarheid, hij strijdt ook voor zijn dagelijksch brood, hij strijdt voor de dagelijksche behoeften zijns levens; hij strijdt eenigermate tegen de hartstogten en de onderdrukking zijner medemenschen, hij strijdt met de gansche zwaarte der stof, die hem wil verdrukken; en ondanks dien velerlei zwaren strijd, is er één strijd, welke hem meer dan alles bezighoudt: de strijd om de waarheid, die gelijk eene lichtvonk zijn geest altijd weder boven de stof verheft. Maar aan zich zelve overgelaten, strijdt hij niet om te zegevieren; het is een hopelooze strijd, en de geest verheft zich slechts, om weldra weder in dwaling en twijfel van allerhanden aard te hervallen.

Deze leer der Kerk over de grenzen van het aan zichzelf overgelaten verstand zonder hoogere hulp, raakt zelfs den tegenwoordigen tijd in een nog ongekenen omvang. Daar ligt ook het aanrakingspunt tusschen de algemeene kerkvergadering en de toestanden van onzen tijd. Nog nooit is het van elk gezag losgemaakte menschelijk verstand met grootere aanmatiging, met grooteren hoogmoed opgetreden, nog nooit heeft het over zulke middelen te beschikken gehad. De wereld ligt als het ware ontbloot voor zijne oogen; scholen en vormingsmiddelen van allerhanden aard staan ter zijner beschikking; het kan door de pen dagelijks het geheele denkende menschelijke geslacht om zijn leerstoel verzamelen. En welke omstandigheid aanschouwen wij nog? Nooit is er grooter oneenigheid onder de menschen geweest, nooit een grooter verschil van gevoelen over de vraag: «Wat is waarheid?» nimmer waren er zoo diep ingrijpende, alles uit zijn verband rukkende en ondermijnende dwalingen als in onze dagen. Deze wereld wil God thans door de stem van het door Hem zelve

gestichte leeraarsambt daaraan herinneren, dat het verstand der menschen wel is waar tot het hoogste geroepen is, maar dat het zijne leiding noodig heeft, wanneer het zijn doel wil bereiken; en dat het anders altijd weder in gevaar verkeert, tot een grenzeloos onverstand te vervallen, eene prooi van den geest der leugen te worden.

In den profeet Daniël zien wij de groote wereldrijken als een groot standbeeld vervaardigd uit goud, uit zilver, uit ijzer en uit aarde, dat zich tot schrik en verbazing der menschen verheft. Daar gaat, zonder de hand eens menschen, een steen van eenen hoogen berg los en rolt tegen het standbeeld en verbrijzelt het tot stof dat de wind verstroot. De steen wordt vervolgens een berg, die de aarde vervult. Daartoe nu is het gekomen. Al de wereldrijken zijn spoorloos in puin gevallen. Maar de steen die van den hemel gekomen is, is tot hoeksteen geworden, waarop het rijk Gods gebouwd is, dat de wereld vervult. Zoo gaat het ook met de werken van den trotschen menschelijken geest, die uit zich zelve en uit zijne eigene krachten den bouw der waarheid wil volbrengen. Hoe velen hebben reeds voor en na Christus tot den huidigen dag gebouwd! Hoe velen hebben gemeend, den tempel der waarheid zonder Christus te kunnen stichten; en hoe velen is reeds gebeurd, wat dat standbeeld overkomen is! En zoo zal het voortgaan totdat de menschen beginnen aan de hand der goddelijke openbaring en het door God gegronde leeraarsambt te bouwen. Tot dien tijd zal diezelfde steen, die van den hemel gekomen is, hunne leugenstelsels verbrijzelen, zoodat de wind komt en ze als stof wegvaagt en men de plaats nauwelijks meer vindt, waar zij in trotsche zelfverblindings hun tempel des verstands opgetrokken hadden.

II.

WAARTOE KOMT HET VERSTAND, DAT ZONDER OPENBARING, ZONDER GENADE, ZONDER GEZAG, SLECHTS AAN ZIJNE NATUURLIJKE KRACHTEN IS OVERGELATEN? WAT HEEFT HET IN DEZEN TOESTAND VAN DE NATUURLIJKE WAARHEDEN GEMAAKT, WELKE GOD HET HAD TOEVERTROUWD?

”Hij verkwistte zijn goed ... en als hij alles doorgebracht had, ... begon hij honger te lijden. „

Luc. 15,13 v.

De profeet Isaias toont ons aan het einde der dagen het huis des Heeren op den top van den berg in het aanschijn van al de volkeren der aarde; hij stelt ons voor hoe de volken tot hem toestroomden en tot elkander spreken: «Komt en laat ons gaan naar den berg des Heeren en het huis van den God van Jacob; hij zal ons zijne wegen leeren en wij zullen op zijne paden wandelen.» «Dan,» gaat hij voort, «zal hij de volkeren regeren en vele natiën teregtwijzen, en zij zullen hunne zwaarden in ploegijzers veranderen en hunne lansen in zeisen; het volk zal niet langer tegen het volk het zwaard opheffen, zij zullen zich niet meer oefenen in den oorlog. Komt derhalve, gij die van het huis Jacob zijt en laat ons wandelen in het licht des Heeren (1)». Dat is eene troostrijke belofte: troostvol voor ons allen, die de

(1) Is. 2, 3—5.

verhevene waarheid van de eenheid des menschelijken geslachts diep in onze ziel gevoelen. Al zijn ook de toestanden tegenwoordig nog ver van dit beeld des vredes verwijderd en al is de kloof tusschen de menschen nog zoo groot: dat woord zal toch in vervulling gaan. Wellicht staan wij onbewust reeds midden in eene beweging, welke tot dat doel geleidt.

Maar om daartoe te geraken moeten de menschen zich weder, zooals het in deze woorden des profeten heet, door God laten onderrigten en «in het licht des Heeren wandelen,» in dat licht, hetwelk van zijne bovennatuurlijke openbaring en van den door hem gevestigden leerstoel uitgaat. Zonder deze leiding vervalt het menschelijk verstand in dwaling, gelijk het oog zijne dienst zonder licht niet vervult. Zoo groot als het vermogen des menschelijken geestes in het opsporen der waarheid is, wanneer het zich door God laat verlichten en geleiden, zoo onmagtig wordt het wanneer het zich hoogmoedig van God afkeert en zich zelve genoegzaam wil zijn. Gelijk God in de bovennatuurlijke openbaring een schat van waarheden heeft opgesloten, die, gelijk wij zagen, de apostel Paulus, als een pand beschouwt, dat de Kerk getrouw moet bewaren, zoo heeft hij ook aan iederen mensch binnen de natuurlijke grenzen van zijn verstand, zulk een pand toevertrouwd. Hij moet het bewaren, doch niet als een schat begraven, maar daarmede renten van eene geestelijke kennis winnen. Wat hebben echter de menschen, die zich van God en zijne openbaring afgewend hebben, met dezen schat van natuurlijke kennis aangevangen? Juist hetzelfde wat de verloren zoon des Evangelies met het erfdeel gedaan heeft, dat hij van zijn vader ontvangen heeft. Zij hebben hun geestelijk goed doorgebracht; en nadat zij alles

doorgebragt hadden, zijn zij in geestelijken hongersnood vervallen. Daartoe komt het verstand dat zich niet door God wil laten onderrigten. Wij zullen deze onmagt van het aan zich zelf overgelaten verstand een weinig nader in algemeene trekken beschouwen, om de noodzakelijkheid van eene goddelijke leiding des menschelijken geestes te leeren inzien.

Het hoogste natuurlijke vermogen des geestes is de kennis Gods. Al het andere, zoowel op het gebied der kennis als op dat des levens, hangt daarvan af. Hoe zuiverder de kennis Gods in een mensch en in een volk is, des te hooger staat de mensch, het volk; hoe duisterder de kennis Gods is, des te lager staan zij. Wat heeft nu in den geheelen loop der geschiedenis van het menschelijk geslacht, zoover het ons bekend is, het menschelijk verstand van de Gods-kennis gemaakt, waar hij niet door de openbaring geleid werd? De geschiedenis antwoordt daarop met de feiten van al gruwelen der afgodendienst en der onbeschaafde en meer beschaafde godsloucheuing in den ouden en den nieuwen tijd, met al de verlagingen van het menschelijk geslacht, die uit deze afdwalingen des geestes zijn voortgekomen. Zij bevestigt de woorden van den Heiligen Paulus: «Dewijl zij God kennende, Hem niet als God hebben verheerlijkt en gedankt, zijn zij ijdel geworden in hunne gedachten, en hun onverstandig hart is verduisterd. Want zeggende wijzen te zijn, zijn zij dwazen geworden; en hebben de heerlijkheid van den onvergankelijken God verwisseld voor de gelijkenisse van een vergankelijken mensch, en van vliegende, en viervoetige en kruipende gedierten. Daarom gaf God hen over aan de begeerlijkheden hunner harten, aan onreinheid, om hunne lichamen in zich zelve te onteeren; die de

waarheid Gods verwisseld hebben met de leugen, en het schepsel geëerd en gediend, boven den Schepper, die te prijzen is in eeuwigheid (1).» Elke trek van dit beeld is tot den huidigen dag in vervulling gegaan aan alle menschen die zich van Gods leiding en zijne openbaring afgekeerd hebben. Zij werden «ijdel in hunne gedachten,» «duister in hun onverstandig hart,» «zeggende wijzen te zijn, zijn zij dwazen geworden.» In hunne zelfvergoding verwisselden zij «de heerlijkheid van den onvergankelijken God» nu eens met zich zelve, dan weder met de doode stof, en tot straf worden zij de buit hunner booze lusten en onteeren hun eigen lichamen. Woordelijk, letterlijk gaat dit alles, het een na het ander, in vervulling.

Van de kennis Gods hangt echter alle andere kennis van den menschelijken geest af, ten minste al die kennis, welke de hoogere en diepere belangen van den menschelijken geest betreffen. Wanneer daarom de geest in zijne afwending van de goddelijke openbaring in zijne kennis van God verward of verduisterd wordt, dan valt ook eene schaduw over alle andere kennis.

Met de kennis van God hangt innig de kennis van zich zelve samen, die na de eerste, de voornaamste behoefte der ziel is. Hoe zuiverder de kennis Gods is, des te zuiverder is de kennis van zich zelve en omgekeerd. Beiden kunnen van elkander niet gescheiden worden, dewijl de mensch door God geschapen is, alles van hem heeft ontvangen en als geestelijk evenbeeld van God zich en zijne waarde slechts in dit eeuwig oorspronkelijk beeld begrijpen kan. Wat echter

(1) Rom. I, 21 volg.

heeft het verstand van de natuurlijke zelfkennis gemaakt, waar het de goddelijke leiding verstooten heeft? Het heeft niet slechts de ware zelfkennis, die het uitgangspunt der ware wijsheid is, de kennis van zijne verhouding tot God, van zijne waarde en zijne wezenlijke bestemming verloren, maar het heeft de ziel in de plaats van de ware kennis van zich zelve een blinden, duisteren, waanzinnigen trots en hoogmoed ingeplant en haar vervolgens tot dienaar en slavin van dezen duisteren geest gemaakt. Het heeft de ziel aan ware zelfkennis zoo arm gemaakt, dat zij eindelijk zich zelve, haar leven, hare onsterfelijkheid loochent, dat zij zich gelijkstelt met de redelooze stof en het redelooze dier. «Zeggende wijzen te zijn, zijn zij dwazen geworden.» Zij «onteerden» niet slechts, zooals de heilige Paulus zegt, «hunne lichamen,» zij onteerden hunnen geest; en op deze onteering dragen zij roem. De duisternis verheerlijkt de duisternis als het licht. Gelijk zij heen en weder geslingerd worden, terwijl zij nu eens de afgoden dienen, dan weder God loochenen, zoo wankelen zij ook in de kennis van zich zelve, daar zij nu eens hun verstand vergoden, dan weder hun bestaan loochenen.

Met de kennis van zich zelve verdwijnt dan ook de broederlijke liefde, het regte begrip van den innigen broederband, die ons met den medemens verbindt, en van de betrekkingen welke daaruit voortvloeijen. De naastenliefde berust op de kennis van zich zelve, gelijk de kennis van zich zelve berust op de ware kennis van God. Reeds de leer der openbaring dat wij menschen allen naar de ziel beelden Gods zijn, dezelfde stamouders hebben en daardoor broeders zijn, is van onberekenbaren invloed voor al de betrekkingen der menschen onder elkander, gelijk de loochening daarvan

in dit opzicht van onberekenbare schade is. Het is wel is waar ook eene natuurlijke wet van den menschelijken geest: wat gij niet wilt, dat u geschiede, doe dat aan uw evennaaste niet. Maar deze wet moet tevens, om werkdadig te worden, door de ware kennis van God en zich zelve gesteund worden. Anders zal zij geen invloed op het leven uitoefenen. De mensch zal integendeel weldra daartoe komen, dat hij zijne verhouding tot den medemensch niet meer naar deze wet van het verstand, maar volgens den onverzadelijken geest der eigenbaat inrigte. Wat echter het aan zich zelf overgelaten menschelijke verstand van de naastenliefde maakt, zien wij aan zoovele verschijnselen van den tegenwoordigen tijd.

Wat heeft het verstand, waar het de goddelijke leiding verstooten heeft, verder van de natuurlijke grondslagen der burgerlijke maatschappij gemaakt? Ook deze ontstaan uit God. Al wat ten voordeele van de burgerlijke maatschappij geschiedt, heeft alleen in hem zijn grondslag. Op dezen grondslag berust het regt en het gezag, de wet, de regtspleging, de pligt van gehoorzaamheid. Ja het gansch bestaan van den Staat heeft enkel en alleen zijne zedelijke grondslagen in de overtuiging, dat hij niet eene willekeurige menschelijke uitvinding, maar eene inrigting is door God gewild, welke wij moeten eeren omdat God het wil. Wat heeft de menschelijke geest, van elke hoogere leiding losgemaakt, van al deze natuurlijke steunsels der burgerlijke maatschappij nog overgelaten? Hij heeft ze, het eene na het andere doorgeknaagd en ondermijnd; hij heeft ze allen beschadigd. Daaruit ontstaat die volkomene politieke onzekerheid, waarin de moderne maatschappij zich bevindt; en als de maatschappelijke orde nog bestaat, hebben wij dat niet

te danken aan dien geest, die zich van de goddelijke openbaring heeft gescheiden en zich het voorkomen geeft alsof hij de maatschappelijke orde in stand hield, maar wij hebben het integendeel te danken aan die gezindheid, welke in lijnregte tegenspraak met dien geest nog in het christelijke volk voortwerkt. De geheele moderne staatswijsheid zou niets vermogen, om de burgerlijke orde slechts korten tijd voor de hevigste beroeringen te bewaren, als de christelijke geest haar niet beschermde, van welken zij zich afgekeerd heeft.

Zoo staat het ook met de natuurlijke grondslagen des huisgezins. Het geestelijke en ligchamelijke welzijn der menschen hangt meer dan van al het andere van de welvaart des huisgezins af. Al wat het gezin schade doet, veroorzaakt den mensch de meeste ingrijpende schade. Alle vooruitgang is dengene volstrekt van geen nut, die in het gezin aan ligchaam of ziel verpest is. De natuurlijke grondslagen der familie zijn dezelfden, welke ook door de bovennatuurlijke openbaring als zoodanig zijn aangewezen. Hoe weinig is echter het verstand dat van de openbaring gescheiden is, in staat geweest het gezin tot heil van den mensch in stand te houden. In het heidendom nam de vernietiging van al de natuurlijke grondslagen van het gezin, met al de ontzettende gevolgen dezer verwoesting, geheel in verhouding der toenemende geestesbeschaving toe, en op geheel gelijke wijze is ook nu weder de heidensche geest werkzaam om deze heiligste plaats waar al de heilige en hooge belangen van den mensch bevorderd worden, te bederven. Als de goddelijke openbaring de menschen niet beschermde, dan zou men de verwoestingen van het oude heidendom weder in het familieleven zien terugkeeren. Alle zoo-genaamde humaniteit zou de menschen niet beschermen

tegen de magt der hartstogten, die daar zouden kunnen heerschen.

Even als echter het van de openbaring gescheiden verstand deze natuurlijke waarheden heeft ter zijde gesteld, zoo doet het ook met de bovennatuurlijke waarheden der openbaring. Ook deze kan het niet zuiver en ongeschonden bewaren zonder hooger en bijstand; ook deze vernietigt het, de eene na de andere, tot de geringste christelijke leering toe en tot de laatste letter der Heilige Schrift, gelijk ons de geschiedenis dergenen die zich van de Kerk losgescheurd hebben, voldoende heeft bewezen. Doch daarop komen wij later terug.

Op deze wet maakte nu die natuurlijke kennis eenigermate eene uitzondering, welke zich geheel op de oppervlakte der natuurlijke verschijnselen houdt en aan den geest op de hoogste en gewichtigste vraag, op het «vanwaar» en «waarheen» geen antwoord geeft. Bovenal is het dat gedeelte van het natuurlijke leven, dat zich uitsluitend naar werktuigelijke wetten rigt, naar de wetten die God voor de stof heeft gegeven, dat dan nog toegankelijk is voor den menschelijken geest. De bloote wetenschap dezer wetten kan echter den menschelijken geest evenmin bevredigen als de stof zelf, en de afgodendienst welke daarmede gepleegd wordt, is slechts weder een andere vorm voor de vergoding der stof.

Het verstand echter, dat het versmaadt om zich door het bovennatuurlijke licht te doen verlichten, zal niet slechts de natuurlijke kennis welke God het toevertrouwd heeft, meer of min verliezen, en gelijk de verloren zoon aan de hoogere geestelijke goederen honger lijden; het zal nog daarenboven aan een anderen geest dienstbaar worden, het zal dikwerf zoover komen, dat het al zijne vermogens, al zijne kennis in de dienst der leugen

en der boosheid verspeelt. Hoe dikwerf is dit in onze dagen het geval! Hoe grooter de gaven des geestes zijn, welke God aan den mensch geschonken heeft, des te verderfelijker werken zij, wanneer zij God niet meer dienen. Het verstand voert onder Gods leiding tot de eeuwige waarheid; maar wanneer het zich van God afwendt, dan wordt het een verleider, die den mensch van den weg der waarheid afvoert. Dat vindt echter nu op de duidelijkste wijze plaats. Hoe wordt dit hoogste vermogen der ziel niet misbruikt! Hoe wordt het aangewend, om de menschen op het dwaalspoor en ten verderve te leiden! Welk een vreeselijk stelsel van leugen en bedrog heeft zich van deze hemelsche gave des verstands en der wetenschap meester gemaakt! Daarbij is het bewustzijn, dat het verstand de waarheid moet dienen, zoo diep in de ziel der menschen geworteld, dat een groot gedeelte hunner dit bedriegelijk spel met de waarheid niet inziet, en dit vertrouwen op het verstand is dan voor hen een nieuw middel van bedrog. Het verstand, door God bestemd, om de waarheid te dienen, wordt dan de dienaar van het geld, van de winzucht en van alle belangen, welke door het geld bevredigd kunnen worden. Dat is nu al te dikwijls de toestand van dat verstand in onze dagen, hetwelk zoo trotsch zich doet hooren en der wereld verkondigt dat het haar licht brengt en slechts het licht dient. Het liegt en bedriegt. In zijn strijd tegen het Christendom dient het niet de waarheid, maar het geld; het put alle middelen des geestes uit tot verleiding der menschen in dezen geldhandel. Een groot deel der moderne lettervruchten, met hare goddeloosheid en hare ontzettende zedeloosheid, is niets dan eene geldwinning. Deze verhevene hemelsche gave, het verstand, dat de menschen tot de

woonstede van het eeuwige licht moet verheffen, waar God troont, om daar neder te knielen en te aanbidden, moet hier op aarde op zoo velerlei wijze in dezen duivelschen arbeid om de menschen te verleiden en zedeloos te doen worden, der menschelijke boosheid en verlaging dienen. Daartoe komt het verstand zonder openbaring, zonder genade, zonder gezag! Zoo arm wordt het, wanneer het in trotsche onafhankelijkheid niet naar Gods stem wil luisteren. In plaats van de menschen te vereenigen en ze vereenigd naar dien berg Gods te brengen van welken de profeet spreekt, verwijdert het de menschen van elkander, leidt hen van God af en maakt het leven der menschen tot een eindeloozen strijd van eigenbaat en zinnelijkheid.

III.

HEEFT GOD DAN TOT DE MENSCHEN GESPROKEN, ZOODAT ZIJ ZIJNE STEM KONDEN HOOREN? SPREEKT HIJ OOK NU NOG ZOO DUIDELIJK, ZOO BEPAALD TOT ONS, DAT WIJ OP ZIJN WOORD KUNNEN VERTROUWEN, MET DE VOLKOMENE ZEKERHEID DAT WIJ NIET ZULLEN DWALEN.

Menigmaal en op velerlei wijzen heeft God eertijds door de profeten tot de vaderen gesproken; ten laatste in deze dagen heeft Hij tot ons gesproken in zijn Zoon, dien Hij tot erfgenaam over alles gesteld, door wien Hij ook de werelden gemaakt heeft.

Hebr. I, 2.

Op deze vragen kunnen wij alleen door de geschiedenis een antwoord verkrijgen.

1. Wat zegt ons daarover de eerste geschiedenis van het menschelijk geslacht vóór den zondeval?

God zelf spreekt daar met de menschen. Hij liet hen niet uitsluitend aan het licht van hun verstand over. Ofschoon Hij hun behalve de natuurlijke vermogens des geestes nog bovennatuurlijke geestelijke gaven heeft geschonken en ofschoon die natuurlijke gaven nog niet door de zonde verminderd waren — sprak Hij toch met hen. Hij zegende hen en zond hun daardoor de goddelijke hulp, om datgene te volbrengen, wat Hij hun wilde

bevelen; Hij zelf droeg hun dan de heerschappij over de natuur en alle schepselen over (1); Hij gaf hun zelf een gebod, een uitwendig stellig gebod (2), ofschoon Hij hun ook een inwendig gebod reeds in de ziel geschreven had, de algemeene zedewet. Dit uitwendig gebod moest hunne gehoorzaamheid op de proef stellen; zij moesten daardoor de hun opgedragene heerschappij over de gansche natuur slechts in de onderwerping aan zijne opperheerschappij leeren uitoefenen. De uitwendige wet moest hen ook daartoe opleiden, dat zij de inwendige wet evenzeer als Gods wet erkenden en niet aan hun eigenen wil toeschreven. God zelf legde eindelijk reeds toen de grondslagen van het gezin en gaf het, dewijl het weder de grondslag van alle andere menschelijke banden zou worden, de wonderbare grondwet, die ook nu nog onveranderd bestaat. God sprak echter niet slechts eenmaal tot den mensch, maar Hij ging zoo liefdevol met dit schepsel dat Hij naar zijn evenbeeld geschapen had, om, dat Hij ons in de Heilige schrift gelijk een in het paradijs wandelende vader wordt voorgesteld (5). Wij kinderen der openbaring kunnen over zulk een spreken niet verwonderd zijn, dewijl God ook in den tegenwoordigen toestand, nu datgene wat wij in het paradijs bezaten en door de zonde verloren hebben, weder hersteld en voltooid zou worden, in het geheim zijner liefde, in het allerheiligste Sakrament, onder ons woont; en dewijl wij verder weten, dat het onze eindbestemming is, God eeuwig te aanschouwen. Het bewijst echter, hoe het spreken van God tot den mensch, hoe het verkeer van God met den mensch, geheel en al tot zijn vaderlijk plan behoort. Ons komt een spreken

(1) Mos, 1, 28—30. — (2) Mos. 2, 16 v.

(3) Mos. 3, 8.

van God met ons slechts daarom zoo vreemd voor, dewijl de gedachte hoe innig wij aan God toebehooren ons door de zonde zoo vreemd is geworden.

2. Wat zegt ons daarover de geschiedenis van het Oude Verbond, de tijd der voorbereiding tot de komst des Verlossers, de tijd der voorafbeeldingen van het rijk Gods, dat deze op aarde wilde stichten?

De Apostel Paulus vat de geheele geschiedenis van het Oude Verbond in deze woorden te zamen: «Menigmaal en op velerlei wijzen heeft God certijds door de profeten tot de vaders gesproken». (1) Dat is de beteekenis, dat de geheele geschiedenis van het Oude Verbond: «*Deus loquens patribus in prophetis* — God door de profeten met den mensch sprekend.» Het doel was de menschen weder tot zich terug te voeren, den geest van den mensch tot zijne kennis, het hart van den mensch tot zijne liefde. Dit is ook het doel der geheele verlossing, terwijl het gansche verderf der zonde in het tegendeel bestaat: in de afdwalingen des geestes, die God niet meer gekend heeft en daardoor op den dwaalweg der leugen geraakt, in de afdwalingen des harten, dat God niet meer bemint. Toen God besloten had om al deze, gelijk verdoolde schapen van den regten weg afgewekene menschelijke zielen en harten, weder op den regten weg tot het ééne doel, tot de kennis van de ééne en hoogste waarheid, tot de liefde van het eene en hoogste goed te brengen, toen kende Hij in zijne goddelijke wijsheid een middel en dit was: *Deus loquens patribus*. Hij zelf sprak tot den mensch.

Maar er bestond een onderscheid tusschen het spreken van God met den mensch in het paradijs en in het Oude

(1) Hebr. I, 1.

Verbond. In het paradijs sprak Hij zelf en onmiddellijk met den mensch; later sprak Hij «door de profeten» tot hem. Daarvoor kunnen wij meer dan een grond vinden. In de eerste plaats waren de menschen onwaardig om in hun toenmaligen toestand Gods aangezigt te aanschouwen; zij moesten daartoe eerst weder voorbereid worden. In de tweede plaats echter lag in deze handeling der goddelijke Voorzienigheid tegelijk het ware heilmiddel, om den mensch door het *geloof* tot zich terug te voeren. En eindelijk, in de derde plaats, was het Oude Verbond als eene schaduw van het nieuwe, als eene schaduw van dat verkeer van God met den mensch, dat in het nieuwe verbond weder zou plaats hebben.

Een aanschouwelijk beeld van dit spreken van God door menschen tot den mensch in het Oude Verbond geeft Jeremias ons, als hij verhaalt, hoe hij door God tot deze bediening geroepen werd. God sprak tot hem: «Vóór dat Ik u in den schoot uwer moeder vormde, heb Ik u gekend en vóór dat gij dien schoot verliet, heb Ik u geheiligd en als profeet voor de volken gesteld.» Jeremias geraakte daarover in grooten angst en antwoordde: «Ach, Heer en God! Zie, ik kan niet spreken; daar ik een knaap ben.» Toen sprak God tot hem: «Zeg niet: ik ben een knaap, want tot iedereen tot wien Ik u zend, zult gij gaan, en alles wat Ik u ooit zal opdragen, zult gij spreken. Vrees niet voor u zelve, want Ik ben met u om u te redden.» Daarmede vergenoegde God zich echter niet; hij wilde zijn dienaar en profeet nog eene hoogere genade tot vervulling van dit heilig ambt mededeelen. Hij strekte daarom zijne hand uit, raakte zijn mond aan en sprak tot hem: «Zie Ik leg mijn woord in uwen mond; Ik

heb u heden over de volkeren en over de koningrijken gesteld, om uit te roeijen en vernielen . . . om te bouwen en te planten (1)» Op deze wijze alzoo sprak God in het Oude Verbond tot den mensch. Hij koos zich daartoe zijne dienaars uit; Hij was met hen met zijne genade, Hij gaf hun hunne zending; Hij rustte hen uit met de vereischte kracht; Hij raakte op bovennatuurlijke wijze hun mond aan en legde *zijne* woorden in hun mond. Daarom was hetgeen zij spraken Gods woord, en God zelf sprak door hen tot de menschen.

Welke werking echter dit spreken van God tot het joodsche volk had, leeren wij kennen, wanneer wij een blik op de geschiedenis van dit volk en op die van al de heidensche volken werpen en daarbij slechts in aanmerking nemen voor welke gruwelen der afgoderij de Joden daardoor bewaard werden, dat God door dit spreken hun het geloof aan eenen waren God liet behouden.

5. Wat zegt Christus zelf ons daaromtrent.

Het geheele leven van Jesus is een antwoord op deze vraag. De apostel Paulus vat het in deze woorden te zamen: «Ten laatste in deze dagen heeft Hij tot ons gesproken in zijn Zoon, dien Hij tot erfgenaam over alles heeft gesteld, door wien Hij ook de werelden gemaakt heeft, die de weerkaatsing zijner heerlijkheid en het evenbeeld zijns wezens is, en door het Woord zijner kracht alles draagt.» (2) Dit is het onderscheid derhalve tusschen het Oude en het Nieuwe Verbond, tusschen het spreken Gods daar en hier. Toenmaals sprak Hij door de profeten, thans spreekt Hij door zijn Zoon, die de weerkaatsing van zijne heerlijkheid en het evenbeeld zijns wezens is, welke met Hem een en dezelfde god-

(1) Jerem. I, 5—10. — (2) Hebr. I, 1—3.

delijke natuur en wezen bezit; welke, gelijk het concilie van Nicea zegt: «God van God, Licht van Licht, ware God van den waren God, geboren, niet gemaakt, in wezen gelijk is aan den Vader.» Thans spreekt God derhalve onmiddellijk tot den mensch, maar in menschelijke gedaante; de *God-Mensch* is onze leeraar en wil door Zijn Woord ons menschen, onzen geest, ons hart rigten en geleiden. Thans spreekt tot ons de op aarde verschenen waarheid. «Ik ben — de Waarheid (1);» het op aarde verschenen licht. «Ik ben het Licht der wereld.» (2) Geheel gevolgelijk herinnert dan ook de apostel Paulus ons de groote verantwoording, welke wij op ons laden, wanneer wij ons niet door Christus en zijn woord laten leiden. Nadat hij namelijk daarop gewezen had, dat dit spreken van God tot ons in zijn eigen Zoon veel geloofwaardiger is, dan wanneer Hij zelfs een engel van zijn troon als bode tot ons gezonden had, komt hij tot het besluit: «Daarom moeten wij ons des te meer aan datgene houden, wat wij (van Hem) gehoord hebben; want wanneer het door engelen verkondigde woord reeds geloofd moet worden en elke overtreding en elke ongehoorzaamheid de regtmatige vergelding ontvangen heeft, hoe zullen wij ontkomen, wanneer wij zulk een groot heil veronachtzamen (3)!» «Daarom, roept hij ten slotte uit, heilige broeders, deelgenooten aan de heilige roeping, geeft acht op Jesus, den gezant en den hooge priester onzer belijdenis (4).»

Op welke wijze nu de Zoon Gods tot den mensch sprak, daarvan zullen wij een beteekenisvol voorbeeld aanhalen. Over den indruk welchen de bergrede op de toehoorders maakte, verhaalt namelijk de heilige apostel

(1) Joan. 14, 6. — (2) Joan. 8, 12. — (3) Hebr. 2, 1 volg.
(4) Hebr. 3, 1.

Matthaeus: «En het is geschied, als Jesus deze woorden geëindigd had, dat de scharen zich ontzettekeden over zijne leer.» Waarin had deze ontzetting haren grond? Welligt in de verhevenheid der voorgedragene leer? Neen, ten minste niet in de allereerste plaats. De apostel geeft eene andere reden daarvoor. «Want Hij leerde hen als magthebbende, en niet als hunne schriftgeleerden en phariseën». (1) Zoo leerde de Zoon Gods, zoo sprak God door hem tot de menschen. Zijne leer was bovenmate verstandig, bovenmate menschlievend, bovenmate liefdevol; maar zij steunde niet op menschelijke wijsheid, op leerzaamheid der rede, op verstandelijke bewijzen, om de menschen tot het geloof te brengen, maar Hij sprak tot hen als hun God en Heer en verlangde van zijne toehoorders daarom onderwerping aan zijne woorden; Hij verlangde geloof van hen, dewijl hij, de eeuwige waarheid, tot hen sprak, en dewijl geen verstandelijk bewijs zoozeer met het verstand strookt als dit, dat het verstand des menschen zich aan God, als Hij spreekt, moet onderwerpen. Hij sprak derhalve tot hen «als magthebbende.» Daarop heeft ook betrekking wat de apostel Paulus van het geloof zegt: «De wapenen waarmee wij strijden, zijn niet vleeschelijk, maar magtig door God,.... dewijl wij de besluiten van het verstand verslaan en allen hoogmoed die zich tegen de kennis Gods verheft, en ieder verstand tot gehoorzaamheid aan Christus gevangen nemen (2)». Zóó heeft God in zijn Zoon tot de menschen gesproken en zóó hebben de menschen zijn woord opgenomen. Als «magthebbende» heeft Hij tot hen gesproken, en dewijl zij deze magt in hem erkenden, daarom hebben zij hun verstand tot gehoorzaamheid jegens Christus gevangen gegeven.

(1) Matth. 7, 28 vv. (2) 2. Cor. 10, 4 en vv.

4. Wat zegt eindelijk over de voorgestelde vraag de Kerk van Christus?

Zij antwoordt, dat Christus haar een leeraarsambt heeft opgedragen; dat zij zelve op aarde «eene zuil en een grondslag der waarheid is. (1)» Dat Christus door haar tot de voleinding der eeuwen tot de menschen spreekt.

Dewijl wij dit spreken van God tot de menschen door zijne Kerk van verscheidene kanten moeten beschouwen, bepalen wij ons om in deze afdeeling het oog te vestigen op de instelling van zulk een leeraarsambt, waardoor God tot de menschen spreekt.

God heeft in het paradijs tot de menschen gesproken; God heeft in het Oude Verbond tot de menschen gesproken; God heeft eindelijk in en door zijn Zoon tot de menschen gesproken, om ze te leiden en te besturen. Moest nu op eens de levendige stem Gods op aarde zwijgen en een dood boek zijne plaats innemen? Moest van dat oogenblik af alles zwijgen en alle goddelijke leeraarsambt ophouden? Moesten de schaduwen in het leeraarsambt van het Oude Verbond hooger staan dan de werkelijkheid in het Nieuwe Verbond? Moest dáár een man in den naam van God leeren, wiens lippen God met zijne handen aanraakte en in wiens mond hij zijn levend woord legde, en daarentegen hier slechts alleen een geschreven perkament, een gedrukt papier het orgaan Gods zijn? Dat is onmogelijk. In het Nieuwe Verbond, in het rijk van Christus op aarde, in deze Kerk van den levenden God, moeten al de voorafbeeldingen van het Oude Verbond verwezenlijkt zijn, daar moet eene levende stem weerklinken door welke God tot ons spreekt,

(1) I Timoth. 3, 15.

duidelijker, bepaalder dan in het Oude Verbond. Daar moet eene levende stem weerklinken, door welke de levende Christus hoorbaar tot ons spreekt; eene levende stem, die altijd in den naam van God ontwijfelbaar antwoordt, wanneer het verduisterde, afgedoolde, in tallooze drogredenen verwikkelde verstand der menschen na allerlei afdwalingen altijd weder op nieuw vraagt: *Quid est veritas?* Wat is waarheid? — En inderdaad, zulk eene stem bestaat op aarde even zeker, als de woorden van Christus zeker zijn. Hemel en aarde zullen vergaan, maar zijne woorden en zijne beloften zullen niet vergaan. Elk nieuw tijdperk en ieder nieuw geslacht moet getuigenis geven van de vervulling van al zijne woorden.

Hij heeft aan de apostelen gezegd: «*Gaat en leert alle volken!*» Dat is de opdracht, dat het leeraarsambt. Bovenmate merkwaardig zijn echter de woorden welke de instelling van dit leeraarsambt voorafgaan en volgen. Eerst wijst de Zaligmaker op de volmagt, met welke hij hen zelf heeft geleerd en volgens welke hij ook leeraars op aarde kan aanstellen. Daarom zegt hij: «*Mij is alle magt gegeven in den Hemel en op aarde.*» Daar spreekt Hij ook weder woorden als «*magthebbende*» en gelijk niemand voor of na Hem op aarde kon spreken. En nadat Hij dan, naar die goddelijke volmagt, hun bevolen had alle volken te leeren, gaat Hij voort: «*Ziet. Ik ben met u alle dagen, tot de voleinding der wereld.*» (1) Hier staat alles op eene lijn: de magt, met welke Hij de opdracht doet, de opdracht zelve en haar duur. Alles is hier goddelijk. Wij hebben alzoo een door God gesticht leeraarsambt, een leeraarsambt waaraan de bijstand van

(1) Matth. 28, 18—20.

God tot het einde der wereld beloofd is. In dit leeraarsambt spreekt Christus, God-zelf aldus waarachtig voortdurend tot de menschen en wij hooren Gods stem, wanneer wij de stem van dit leeraarsambt hooren. In dit leeraarsambt is meer dan Jeremias, wiens mond door God werd aangeraakt en waarin Hij zijne woorden legde. (1)

Met de stichting van dit goddelijk leeraarsambt wilde Hij ook echter zijn geheele verlossingswerk op aarde eindigen, want alles steunt daarop en zonder dat wordt alles, Christus zelf, ons onzeker en zijne geheele leer onduidelijk en onbepaald. Daarom zeide hij tot de apostelen onmiddellijk vóór zijne hemelvaart: «*Gaat heen in de geheele wereld, en verkondigt het Evangelie aan alle schepselen! Wie gelooft (namelijk wat gij predikt) en gedoopt wordt, zal zalig worden; maar wie niet zal gelooven, zal verdoemd worden. . . .* En de Heere Jesus, na met hen te hebben gesproken, is opgenomen in den hemel, en is gezeten aan de rechterhand Gods (2).» Welk eene opdracht, welk een verheven ambt, dat hij den apostelen opdroeg! Zij moeten heengaan *in de geheele wereld,*» het *Evangelie verkondigen aan alle schepselen.*» Welk eene vreeselijke bekrachtiging van het

(1) Om misverstand over de verhouding van het oude profetendom en het leeraarsambt der Kerk te voorkomen, doen wij opmerken, dat de openbaring in Christus vervuld en afgesloten is, en de Kerk derhalve niet gelijk de oude profeten nieuwe openbaringen verkondigen kan. De meerderheid van het kerkelijk leeraarsambt bestaat alzoo hierin, dat de openbaring in Christus veel hooger staat, dan die in de profeten, en dat het leeraarsambt der Kerk niet gelijk dat der profeten voor een enkel volk, maar voor al de menschen en voor al de tijden bestemd is.

(2) Marc. 16, I § v.v. 19.

gezag van dit leeraarsambt, dewijl Hij van het geloovige aannemen van de prediking der apostelen de zaligheid en de verdoeming afhankelijk maakt! Nadat Hij met deze opdracht allen menschen, die door zijne leer moesten zalig worden, de verkondiging zijner woorden in onvervalschte zuiverheid verzekerd had, is Hij opgenomen in den hemel en is gezeten aan de regterhand Gods, om van daar met goddelijke magt de vervulling der woorden te beschermen, welke Hij op aarde had gesproken.

Daarom kon ook de goddelijke Verlosser reeds vroeger aan de apostelen zeggen: «Wie u hoort, hoort Mij; en wie u versmaadt, versmaadt Mij. Maar wie Mij versmaadt, versmaadt hem die Mij gezonden heeft (1);» — en met betrekking tot de Kerk: «Maar indien hij ook de Kerk niet hoort, zij hij u als een heiden en tollenaar (2).» Zulke uitspraken kunnen alleen verklaard worden met het oog op het door Hem gestichte leeraarsambt, aan hetwelk Hij niet alleen een goddelijken last, maar ook een goddelijken bijstand gaf. Volgens de woorden, welke Hij bij de instelling van het leeraarsambt gesproken heeft, is het nu volkomen duidelijk hoe Hij kon zeggen: «Wie u hoort, hoort Mij; wie u versmaadt versmaadt Mij,» — want in het leeraarsambt der Kerk, dat door Hem gesteund wordt, spreekt Christus waarachtig tot de menschen en wel al de dagen tot het einde der wereld.

Daar intusschen alle menschen aan de dwaling onderworpen zijn, en menschen de dragers en de verkondigers van zijn goddelijk woord moesten wezen dat niet dwalen kan, moest Christus zorg dragen dat zijne leer door deze dragers van zijn woord niet kon vervalscht worden.

(1) Luc. 10, 16. (2) Matth. 18, 17.

Dit deed Hij door de belofte van zijn bijstand tot het einde der wereld. Hij wilde echter nog op eene andere wijze het leeraarsambt zijner Kerk voor dwaling bewaren. Daarom sprak Hij tot zijne apostelen: «En Ik zal den Vader bidden, en Hij zal u eenen anderen vertrooster geven, opdat Hij met u blijve in eeuwigheid, den Geest der waarheid, welken de wereld niet kan ontvangen; want zij ziet Hem niet, en kent Hem niet. Gij echter zult Hem kennen; want Hij zal bij u blijven, en in u zijn (1)» — en kort daarna: «Maar de vertrooster de Heilige Geest, dien de Vader in mijnen naam zenden zal, die zal u alles leeren, en u alles indachtig maken, hetgeen Ik tot u gesproken heb. (2) «Wel zijn het menschen die het leeraarsambt in de Kerk bekleeden, maar niet zij zijn het, maar het is de goddelijke bijstand van *Jesus Christus*, het is de goddelijke bijstand van den Heiligen Geest, van den Geest der waarheid, waarop wij vertrouwen, wanneer wij ons verstand aan het geloof gevangen geven.

Zoo kon dan ook eindelijk de Verlosser van zijne Kerk zeggen, dat zij op eene rots gebouwd is en dat de poorten der hel haar niet zullen overweldigen. (5) De poorten der hel, die ons menschen, onzen geest, het verhevenste vermogen om de waarheid te kennen, bedreigen, zijn de magt der leugen. Alle ander kwaad op aarde zou niets te beteekenen hebben, wanneer de leugen niet bestond, deze hel in de ziel des menschen, de verduistering van zijn geest. Welke magt heeft de leugen niet op aarde! Zij knaagt aan alles, zelfs de teederste planten in den geest van het kind. Alles, alles is onder de heerschappij dezer helse magt, slechts

(1) Joan. 14, 16 vv. — (2) Joau. 14, 26.

(3) Matth. 16, 18.

ééne zaak niet, dit goddelijk leeraarsambt der Kerk, dat altijd onvervalschaar, onwrikbaar hetzelfde blijft en hetzelfde leert.

Dit is derhalve het antwoord op onze vraag. Reeds in het paradijs heeft God tot den mensch gesproken en zijn verstand geleid; in de profeten van het Oude Verbond heeft Hij tot het uitverkoren volk gesproken en het daardoor voor de gruwelen van de afdwaling der afgoderij bewaard; in Christus is God zelf verschenen en heeft regtstreeks tot het menschelijk geslacht gesproken, om alle zielen en alle harten, die op aarde van goeden wil waren, weder op den waren weg tot God te voeren, en door Christus leert Hij in het goddelijk leeraarsambt der Kerk voortdurend de menschen tot aan de voleinding der dagen.

Volg, o menschelijke ziel, deze stem Gods, die tot u spreekt, wanneer gij niet al de dagen uws aardschen levens ten prooi aan twijfel en eindelijk voor eeuwig de buit van den geest der leugen wilt worden.

IV.

HOE GERAAKT DE MENSCH TOT HET BEZIT VAN DE WARE LEER VAN CHRISTUS, TOT DE ONVERVALSCHE KENNIS DER ONS IN CHRISTUS AANGEBODEN WAARHEDEN DES HEILS? DE PROTESTANT ANTWOORDT: DOOR HET ONDERZOEK VAN DE HEILIGE SCHRIFT; DE KATHOLIEK ANTWOORDT: DOOR HET ONFEILBARE LEERAARSAMBT DER KERK EN DE INWENDIGE GENADE. WIE HEEFT GELIJK IN DEZE GEWIGTIGE, BESLISSENDE VRAAG?

„Zoo komt derhalve het geloof uit het gehoor, en het gehoor door de prediking van het woord van Christus.
Rom. 10, 17.

Vóór dat wij ons onderzoek voortzetten en het leeraarsambt der Kerk, welks instelling door Christus wij in de laatste plaats beschouwd hebben, nu ook in zijne verwezenlijking nagaan, moeten wij de bovengenoemde vraag beantwoorden. Deze beantwoording zal ons dieper in de beteekenis en het regte begrip van het kerkelijk leeraarsambt doen indringen.

1. Wat zegt over deze beslissende vraag de Heilige Schrift zelve, die heilige oorkonde, welke wij met de Protestanten als goddelijke bron der openbaring ver-eeren; welke de Protestanten zelfs als de eenige bron

dier openbaring en den uitsluitenden grondslag hunner leer aannemen? Christus wilde dat zijne leer aan «alle volkeren», «aan alle natien», «aan elk schepsel», «tot de voleinding der wereld» onvervalscht zou verkondigd worden. Dit is boven allen twijfel. Hij moest tot bereiking van dit doel geschikte middelen aanwenden, dewijl Hij zelf de wereld weldra zou verlaten. Welk middel heeft Hij nu, volgens de getuigenis der heilige Schrift zelve gekozen, opdat zijne leer tot de laatste eeuwen, aan allen zou bekend worden, en zijn licht in vollen glans voor allen zou schijnen?

Wij hebben dit door Christus uitgekozen middel reeds leeren kennen. Het is dat van het door Hem ingestelde leeraarsambt. Het is het door Hem aan de apostelen gegeven bevel: «Leert alle volken» (1), «verkondigt het Evangelie aan alle schepselen» (2), «tot aan de voleinding der wereld.» (3) Buiten dit middel vinden wij geen ander door Christus ter verspreiding zijner leer uitgekozen. Hij spreekt altijd slechts van het verkondigen zijner leer, om haar te verspreiden, want in geen zijner toespraken en bevelen vindt men ooit eenige aanwijzing dat Hij zich ook van eenig geschrift zou bedienen. Hij zelf heeft *alleen* gepredikt, en nooit geschreven. Hij heeft zijnen apostelen alleen bevolen om te prediken en nimmer om zijne leer te schrijven. Al zijne apostelen hebben derhalve ook hun geheele leven tot de verspreiding van Jesus' leer met prediken doorgebracht, maar niet al de apostelen, zelfs niet de meerderheid hunner hebben geschreven. Zeker zouden al de woorden van Christus in vervulling hebben kunnen gaan, ook al hadden de apostelen geen enkel woord geschreven.

(1) Matth. 28, 19. — (2) Marc. 16, 15. — (3) Matth. 28, 20.

Volkomen gelijk zijn Heer en leermeester spreekt ook de apostel Paulus naar de getuigenis van dezelfde Heilige Schrift van het leeraarsambt als middel, waardoor de leer des Verlossers op de aarde verspreid en het geloof gesticht zou moeten worden. Wij kunnen niet nalaten uit de vele getuigenissen van den heiligen Paulus er twee in haar verband aan te voeren, om ons duidelijk te maken, in welke beteekenis Hij het leeraarsambt der Kerk opvatte.

De eerste plaats welke ons daarover onderrigt, vinden wij in den brief aan de Romeinen. Hij plaatst hier de stelling voorop: «Ieder die den naam des Heeren aanroept, zal zalig worden.» Hij bedoelt hier denzelfden naam van wien hij zegt: «In den naam Jesus moeten alle knieën zich buigen in den hemel, op de aarde en onder de aarde, en elke tong moet belijden, dat de Heer Jesus Christus in de heerlijkheid van God den Vader is.» (1) Hoe komen wij echter tot deze kennis van Jesus, om Hem in dier voege te aanbidden en daardoor zalig te worden? Daarop geeft de apostel een beslissend antwoord in eene reeks van gevolgtrekkingen dewijl hij zegt: «Hoe nu zullen zij aanroepen, in wien zij niet hebben geloofd? Of hoe zullen zij gelooven, wien zij niet hebben gehoord? En hoe zullen zij hooren zonder een die predikt? Doch hoe zal men prediken, tenzij men gezonden worde?» Daaruit trekt hij dit gevolg: «Alzoo is het geloof uit het gehoor, en het gehoor door de prediking van het woord van Christus.» (2) In deze gevolgtrekkingen hangt alles vast te zamen als de schakels eener ketting. Wij hebben hier geen onzamenhangende woorden des apostels voor ons, maar eene afgeronde gedachte, waarin het eene lid het andere steunt en ver-

(1) Philipp. 2, 10 v. (2) Rom. 10, 13 vv.

klaart. Hij wil het middel aan de hand geven, waardoor wij tot het geloof in Christus kunnen komen, nadat Hij eerst gezegd had dat wij slechts door Christus en door Hem te aanbidden zalig kunnen worden. Deze aanbidding is echter, zoo gaat hij voort, onmogelijk zonder geloof; het geloof onmogelijk zonder prediking; de prediking onmogelijk zonder wettige zending. Daaruit wordt dan dit gevolg getrokken. Het geloof is dus uit het gehoor, en het gehoor door de prediking van het woord van Christus. Zoo duidelijk was de uitspraak van den apostel, dat het wettige leeraarsambt het ware middel is tot het vestigen van het ware en regte geloof.

De andere plaats ontleenen wij aan den epistel aan de Ephesiërs. Zij omvat bijna het geheele vierde hoofdstuk en bespreekt het kerkelijk leeraarsambt in zijne diepste beteekenis tot stichting en instandhouding van de eenheid van geest in de Kerk en verwijdering van alle scheuringen. Wij zullen trachten de hoofdgedachte van deze geheel den geest Gods ademende plaats kort weder te geven. De apostel vermaant de daar bedoelde christenen «om op eene hunner roeping waardige wijze te wandelen,» «om met alle ootmoedigheid en zachtmoedigheid, met geduld elkander in liefde te verdragen,» en zoo «de eenheid des geestes door den band des vredes te behouden.» Op deze eenheid des geestes in de christelijke Kerk is nu de gedachte des apostels hier vooral gevestigd. Daarin vindt hij in 't bijzonder het «wandelen op eene hunne roeping waardige wijze» van de christenen. Hij begint verder al de genaden welke wij in het Christendom ontvangen en welke die «eenheid des geestes» vestigen, op te tellen. «Één ligchaam en één geest;» «ééne hoop» en «ééne roeping», één Heer, één geloof, één doop, één God en vader van allen, die

is over allen en door alles en in ons allen» — dat zijn de grooten titels, de groote grondslagen van de eenheid des geestes in het christendom. Vervolgens gaat de apostel er toe over om het middel aan te geven, waardoor onder ons menschen deze eenheid des geestes gesticht wordt. Hij herinnert derhalve daaraan dat «aan ieder onder ons genade verleend is naar de mate waarin Christus haar gegeven heeft»; en welke genadegaven hij hier meent, verklaart hij onmiddellijk, terwijl hij voortgaat: «En Hij zelf heeft eenigen tot apostelen, eenigen echter tot profeten, eenigen tot evangelisten, eenigen echter tot herders aangesteld.» Hierop duidt hij bepaaldelijk de bestemming dezer inrigting, dezer aanstelling tot herders en leeraars aan. Zij moeten dienen, «tot volmaking der heiligen, tot de bediening van het ambt, tot de stichting van het Ligchaam van Christus, tot dat wij allen te zamen geraken tot de eenheid des geloofs en de kennis van den Zoon Gods»! Hoe verheven hoe diep, hoe goddelijk is dit alles! De apostel gaat dan voort met deze gedachte nader toe te lichten. Door deze inrigting, dit leeraars- en herdersambt worden wij inwendig bewaard voor al de onzalige weifelingen waaraan anders onze geest is overgegeven, «opdat wij niet meer kinderen zouden zijn, die heen en weder zweven en door iederen wind van leer, door de bedriegerij der menschen gedreven worden, door arglist in de verleiding tot de dwaling, maar opdat wij waarheid oefenen in liefde, en toenemen in alle opzigten in hem, die het hoofd is, Christus; door wien het geheele ligchaam zamengevoegd en verbonden met alle banden van dienstbetoon naar den aan ieder lid aangewezen werkkring, zijn wasdom verkrijgt tot opbouwning van zich zelf in liefde.» Tegenover deze verhevene een-

heid des geestes in de Kerk onder het ééne hoofd Jesus Christus, die zelf alle ledematen zamenhoudt, maar slechts «naar den aan ieder lid aangewezen werkring,» stelt hij dan het beeld der geestelijke oneenigheid en duisternis dier wereld, die geen aandeel heeft aan dit goddelijk leven in Christus, welker aanhangers «wandelen in de ijdelheid van hun zin, wier verstand door duisternis verdonkerd is, die ontvreemd zijn aan het leven Gods van wege de onwetendheid, die in hen is, van wege de blindheid huns harten, die in wanhoop zich aan den wellust overgaven, onverzadelijk in het plegen van allerlei ontucht (1)». Dit is het antwoord van den heiligen apostel over het middel, waardoor Christus de eenheid des geestes en de kennis zijner ware leer in het christendom bewaart. Het is de Kerk; het is die Kerk, welke het levend Ligchaam van Christus zelf is, in welke Christus door eigene goddelijke kracht werkt, in welke Hij echter slechts werkt in en door het organisme, door middel van de graden der verscheidene ledematen welke Hij daarin heeft opgenomen. Tot deze graden en ledematen van het geheimvolle ligchaam van Christus behoort echter het ambt der apostelen, der herders en leeraars. Hoe vol, levendig en goddelijk is dit middel tot instandhouding van Christus leer op aarde! Hoe onnoozel, hoe arm en hoe ledig, wanneer wij tegenover dit levend organisme een dood boek als middel tot dit doel stellen!

Zóó antwoordt de Heilige Schrift zelve op het vermelde twistpunt tusschen katholieken en protestanten. Zij antwoordt ons: niet ik ben het door Christus gekozen middel, om alle menschen tot het bezit van de ware leer des Heeren

(1) Ephes. 4, 1—19.

te brengen, maar het leeraarsambt in de Kerk is dit middel. Het blijft bovenmate merkwaardig dat het protestantisme niet in staat is om de eerste grondstelling van zijn leergebouw, dat de Heilige Schrift de *eenige* bron van Jesus' leer is, uit de Heilige Schrift te bewijzen; en dat derhalve deze eerste grondstelling, waarop alles rust en alles aankomt, eene onoplosbare wederspraak met het geheele beginsel van het protestantisme in zich bevat.

2. Wat zegt echter de Kerk zelve over het middel, dat Christus heeft uitgekozen, om zijne leer voor alle menschen toegankelijk te maken.

Wij zullen haar antwoord uit den katechismus, het leerboek voor het volk, ontleenen. Zij geeft in dezen eenvoudigen vorm het karakter harer waarheid op de klaarste wijze. Nadat de katechismus gezegd heeft dat de Heilige Schrift eene van de bronnen der openbaring is, gaat hij aldus voort:

«Is het genoeg wanneer wij slechts gelooven wat in de Heilige Schrift staat? — Neen; wij moeten ingelijks de erfleer of overlevering gelooven, d. i. die geopenbaarde waarheden, welke de apostelen wel gepredikt, maar niet geschreven hebben. Daarom vermaande de heilige Paulus reeds de eerste christenen: «Zoo staat dan pal, broeders, en houdt u aan de overleveringen, welke gij geleerd hebt, door ons woord of door onze epistelen». (1) Hij gaat voort:

«Hebben dan de apostelen niet de *geheele* leer van Jesus geschreven? — Neen; de apostelen hebben noch *al de* daden, noch de *geheele* leer van Jesus geschreven. «Jesus heeft wel nog vele andere teekenen in bijzijn zijner discipelen gedaan, welke in dit boek niet beschreven zijn (2).»

(1) II Thess. 2, 14. — (2) Joan. 20, 30.

«Waarom hebben de apostelen niet de geheele leer van Jesus geschreven? — Dewijl Jesus wilde, dat zijne godsdienst door de *prediking* zou worden verspreid en voortgeplant: daarom sprak Hij tot zijne apostelen: «Verkondigt het Evangelie aan alle schepselen (1)» en «wie u hoort, hoort Mij (2)» Daarom zegt ook de heilige Paulus; «Het geloof komt uit het gehoor, en het gehoor door de prediking van het woord van Christus» (3) Wanneer de Verlosser gewild had dat zijne leer alleen door het lezen van den Bijbel zou verspreid en onderhouden worden, waarom schreef Hij dan zelf niet? waarom gaf Hij dan den apostelen den last niet om te schrijven? waarom schreven zij eerst later en slechts bij voorkomende gelegenheden? waarom niet allen? waarom zelfs niet de meesten? waarom heeft Hij zelf leermeesters in de Kerk gesteld (4)? waarom gaf Hij niet een gebod om lezen te leeren? En hoe konden dan, gelijk de heilige Ireneus verklaart, meerdere christelijke volken bestaan, die de Heilige Schrift niet eens bezaten?»

«Is het derhalve niet genoeg, wanneer wij ons alleen aan den Bijbel houden? — Neen; wij moeten ook de katholieke overlevering aannemen; want in den Bijbel staat niet: *in de eerste plaats*, welke de echte boeken der Heilige Schrift zijn; *in de tweede plaats*, welke hunne juiste uitlegging is; *in de derde plaats* zijn ook niet al de geloofsartikelen en geboden volkomen daarin vervat: bij voorbeeld over den geldigen doop der kinderen, over de viering van den zondag in de plaats van den zaterdag enz.»

«Wat moet de katholieke christen derhalve in het algemeen gelooven? — Hij moet alles gelooven, wat God

(1) Marc. 16,15 (2) Luc. 10,16. — (3) Rom. 10,17, — (4) I Cor. 12 Eph. 4.

geopenbaard heeft en de katholieke Kerk te gelooven voorstelt, hetzij het in de Heilige Schrift staat of niet.»

«Waarom is het noodig, dat de Katholieke Kerk ons de geopenbaarde waarheden voorstelt? — Dewijl wij slechts door de katholieke Kerk *onfeilbaar* kunnen weten wat God geopenbaard heeft.»

De klemtoon ligt in dit antwoord geheel op het woord *onfeilbaar*; want het is de groote vraag niet slechts of God tot de menschen gesproken heeft, hetgeen wij even als de geloovige Protestanten aannemen, maar of wij een zeker, ja een onfeilbaar, en dus niet een louter natuurlijk, maar een bovennatuurlijk middel bezitten, om te kennen wat God gesproken heeft. De katechismus gaat voort:

«Waarom kunnen wij alleen door de katholieke Kerk *onfeilbaar* weten, wat God geopenbaard heeft? — Dewijl wij *in de eerste plaats* alleen van de katholieke Kerk de leer der Heilige Schrift en der overlevering hebben, welke de goddelijke openbaringen bevat, en *in de tweede plaats* door haar alleen den waren zin van de leer der Heilige Schrift en der openbaring leeren kennen. (1)»

«Waarom wordt het katholieke leeraarsambt *onfeilbaar* genoemd? — Dewijl het door den bijstand van den Heiligen Geest noch in zijne geloofs-, noch in zijne zedeleer dwalen kan.»

«Wie heeft ons de verzekering gegeven, dat het kerkelijk leeraarsambt niet dwalen kan? — Christus zelf, die ons de drievoudige belofte gegeven heeft: *in de eerste plaats*, dat Hij met u (het leeraarsambt) is alle de dagen, tot de voleinding der wereld (2);» *ten tweede*,

(1) Katholischer katechismus für das Bisthum Mainz, blz. 52—54.

(2) Matth. 28, 20.

dat «de Geest der Waarheid met u zal blijven in eeuwigheid (1); *ten derde*, dat «de Kerk nooit door de hel zal worden overweldigd (2).» Degene die derhalve beweert, dat de Kerk na verloop van tijd in dwaling is vervallen, lastert God, als zou Hij in strijd met zijne uitdrukkelijke belofte hebben toegelaten, dat de Kerk door den geest der leugen en derhalve door de hel zou overweldigd worden.»

«Hoe wordt de Kerk uithoofde van hare onfeilbaarheid door den heiligen Paulus genoemd? — Zij wordt de zuil en grondveste der Waarheid (5) genoemd (4).

«Mag derhalve niemand de Schrift of de overlevering in strijd met den zin der katholieke Kerk uitleggen? — Neen; want dat zou zijn de Schrift en de overlevering beter willen verstaan dan de Heilige Geest, die de Kerk den waren zin daarvan leert.»

«Is echter de Heilige Schrift niet duidelijk en voor iedereen te verstaan? — Neen; want de Heilige Schrift is een goddelijk en geheimvol boek, «waarin menige plaats moeilijk te verstaan is, welke ongeleerde en ligtzinnige menschen tot hun eigen verdert verkeerd uitleggen (5).

«Wat heeft de Kerk over het lezen van den Bijbel in de volkstaal voorgeschreven? — In de eerste plaats dat men daartoe de noodige kennis en vroomheid moet bezitten; in de tweede plaats, dat de vertaling met kerkelijke goedkeuring en met juiste ophelderingen moet voorzien zijn. Door dit wijze voorschrift wil de Kerk, Gods woord volstrekt niet aan de geloovigen onthouden, dewijl Zij niets vuriger wenscht, dan dat zij het kennen

(1) Joan. 14, 16, 17. — (2) Matth. 16, 18. — (3) Timoth. 3, 15. — (4) Kath. Katech. blz. 92. (5) II Pet. 3, 16. — K. K. b. 54.

en ter harte nemen; maar haar doel is enkel en alleen hen voor vervalschte bijbels, die dikwijls met opzet aan de onwetenden worden aangeboden, en voor verkeerde uitleggingen, voor secten en scheuring te bewaren.»

Dit leert de katholieke katechismus aan het katholieke volk omtrent de beide bronnen, uit welke wij de leer van Jesus putten en over de roeping van het kerkelijk leeraarsambt ten dien opzichte. Wij zullen daarbij geen woord voegen, dewijl alles hier zóó duidelijk, zóó eenvoudig, zóó gevolgelijk is, dat eene verklaring den inhoud slechts zou kunnen verduisteren.

3. Wij moeten echter ook ons verstand over ons geschilpunt betrekkelijk het middel om tot het bezit der ware leer des Verlossers te geraken, raadplegen. Ook dit getuigt dat indien het eenmaal Gods wil was, zich aan de menschen op bovennatuurlijke wijze te openbaren, en derhalve anders en volmaakter dan door het verstand alleen, een boek dat voor verscheidene uitleggingen vatbaar is, onmogelijk de drager dier openbaring kan zijn. Wanneer men dit toch aannam, zou men in volkomen tegenspraak zijn met het alleen denkbare doel van zulk eene openbaring (1).

De geloovige Protestanten en wij Katholieken stemmen

(1) S. Möhler, *Symbolik* § 36. „Gegensätze in der Lehre von der Kirche,” waar deze gedachten breeder ontwikkeld zijn. Al onze lezers, die Möhlers Symbolik niet kennen, zouden wij zeer dringend wenschen uit te noodigen, om dit boek, 'twelk eenig in zijne soort is, te lezen, ja te bestuderen. Wij kunnen niet dan met dankbaarheid ons herinneren, wat wij aan dit boek, 'twelk wij bij zijne eerste verschijning, herhaaldelijk gelezen hebben, te danken hebben. Niet slechts godgeleerden, maar allen die dieper willen indringen in het begrip van de geschilpunten tusschen tusschen Katholieken en Protestanten, moeten zich naauwkeurig met zijn inhoud bekend maken.

daarin overeen, dat de Heilige Schrift Gods woord is, Gods onbedriegelijk woord. De Heilige Schrift kan derhalve in zich zelve evenmin dwalen als God zelf. Maar daarom zijn wij nog niet vrij van dwaling. Dat worden wij eerst, wanneer wij het woord Gods dat niet dwalen kan, ook onvervalscht en zuiver, zonder vermenging van dwalingen, in ons opnemen. Bezitten wij nu zulk een middel om het woord Gods dat niet dwalen kan, ook zonder dwaling in onzen geest op te nemen? Dat is de beslissende vraag; want wat helpt *mij* persoonlijk alle openbaring, wanneer ik geen onfeilbaar middel bezit, mij die toe te eigenen? Wanneer ik haar slechts met den twijfel kan bezitten of ik haar ook rein, zuiver en waar in mijne ziel draag?

Hoe luidt nu het antwoord op deze beslissende vraag?

Het luidt: *Ja*, wanneer wij een goddelijk, onfeilbaar, leeraarsambt hebben, gelijk de katholieke Kerk leert; het luidt *neen*, wanneer wij de Heilige Schrift alleen bezitten, gelijk de Protestanten beweren.

De Heilige Schrift alleen zonder onbedriegelijke verklaring van haren inhoud is klaarblijkelijk geen middel, om over haren inhoud met uitsluiting van allen twijfel, zekerheid te bezitten. Zij is op zich zelve een stom en dood boek, papier en gedrukte letters, die eerst geest en leven verkrijgen door de beteekenis, welke onze geest hun geeft. Wanneer nu mijn geest bij deze beteekenis geheel aan zich zelve overgelaten is, hoe kan deze aan de dwaling onderhevige geest dan met volle zekerheid weten, dat hij in de beteekenis van de woorden der Heilige Schrift niet dwaalt, dat hij de onfeilbare waarheid ook mij onfeilbaar voorstelt? Onmogelijk! Een aan de dwaling onderhevige geest kan nooit een voor dwaling bewaarde uitlegger van den inhoud der goddelijke open-

baring zijn. Hier kan men zich slechts met vier uitvlugten trachten te redden. In de eerste plaats moet men aannemen, dat God den aan dwaling onderworpen geest van iederen mensch bij deze uitlegging der Heilige Schrift voor dwaling bewaart. Dan neemt men echter tallooze wonderen aan, om *een* wonder, namelijk de goddelijke leiding van het leeraarsambt der Kerk te ontkomen. Dan zouden voorts ook alle menschen in de uitlegging van Gods woord moeten overeenstemmen, dewijl dezelfde goddelijke Geest aan allen hetzelfde zou moeten zeggen, iets wat klaarblijkelijk het geval niet is. — Of men moet aannemen, dat de Heilige Schrift zóó duidelijk is, dat zij onmogelijk anders dan in den *eenigen* regten zin zou kunnen verstaan worden; iets dat insgelijks in tegenspraak met de werkelijkheid is en geen verstandig mensch met het oog op het tallooze verschil van gevoelen dat omtrent dien eenigen regten zin bestaa', kan aannemen. — Of men moet inconsequent worden met zich zelf, dewijl men onder het voorwendsel, dat de Heilige Schrift de eenige bron des geloofs is, het leeraarsambt der Kerk geloochend heeft, en daarna toch weder een leeraarsambt met symbolen en geschriften die getuigenis geven van het geloof naast de Heilige Schrift te hulp neemt, om zich tegen de willekeurige beteekenis van den Bijbel te behoeden. Dit is de groote inconsequentie van het geloovige Protestantisme. — Of eindelijk moet men de mogelijkheid in twijfel trekken dat het onfeilbare woord Gods op onfeilbare wijze kan gekend worden. Maar dan geeft men het alleen denkbare doel der openbaring prijs. Waartoe toch kan het mij dienen, dat God wel tot de menschen gesproken heeft, om hen van twijfel te behoeden en hun zekerheid omtrent de waarheid te geven, wanneer *mijne* ziel echter geen

middel bezit, om deze waarheid te leeren kennen, en wanneer zij derhalve, ondanks dit spreken van God, veroordeeld is om in den twijfel, deze grootste kwaal der ziel, voort te leven.

Wij zullen de zaak nu van een anderen kant beschouwen, om nog dieper in de kennis der waarheid door te dringen, dat de Heilige Schrift alleen, door een wijzen God niet tot mededeeling der goddelijke openbaring kan bestemd zijn.

God heeft zijn oneindig Wezen op drieërlei wijze aan den mensch doen kennen. *In de eerste plaats* door de zichtbare wereld. Ten dien opzichte zegt de apostel Paulus: «Het onzichtbare van Hem wordt, van de schepping der wereld, uit de werken verstaan en doorzien, ook zijne eeuwige kracht en Godheid (1).» *In de tweede plaats* heeft God zich op *bovennatuurlijke wijze* aan de menschen geopenbaard. Dat is de openbaring welke de apostel Paulus kenschetst als «God door de profeten sprekende tot onze vaders, ten laatste in deze dagen door zijn Zoon (2).» En eindelijk *in de derde plaats* openbaart God zich *in ons*, in onzen geest, door de natuurlijke vermogens onzer ziel, door het geweten, het verstand. Deze inwendige openbaring Gods heeft echter een dubbel doeleinde: zij is *vooreerst* eene ware openbaring in ons, eene getuigenis onzer ziel voor God; zij is *ten tweede* het orgaan, het werktuig, waardoor wij de uitwendige, natuurlijke en bovennatuurlijke openbaring Gods in ons opnemen. Ook de bovennatuurlijke openbaring, ook de stem Gods, die tot ons spreekt, heeft geen anderen weg tot de ziel, dan het verstand van

(1) Rom. 1, 20. — (2) Hebr. 1, 1 v.

den mensch. God heeft dit aldus ingesteld; aan deze wet heeft Hij zich zelve verbonden. Daardoor ontstaat nu de groote zwaarigheid voor de onbedriegelijke aanneming eener goddelijke openbaring. Dit orgaan, dit werktuig, dat de uitwendige openbaring opneemt, en als middel, in onze ziel overbrengt, is niet onfeilbaar, niet onbedriegelijk, maar veelmeer in een hoogen graad aan twijfel en dwaling blootgesteld, en wel in de hoogste en diepste vragen der ziel.

Dit is de toestand onzer ziel, de toestand in welchen wij ons bevinden, wanneer God zich aan ons openbaart. Vestigen wij nu weder de aandacht op de vooropgestelde vraag, om haar hier in het diepste onzer ziel te beantwoorden. Wij hebben gevraagd: Hoe geraakt de mensch tot het onvervalschte bezit van de leer van Jesus? De Protestant zegt: door het onderzoek van de Heilige Schrift; de Katholiek: door het onfeilbare leeraarsambt der Kerk en de invendige genade. Wie heeft gelijk? Welk antwoord kan de ziel zekerheid geven over het bezit der geopenbaarde waarheid?

Klaarblijkelijk niet het protestantsche antwoord. Een feilbaar orgaan kan zonder hulp het middel niet zijn om iets dat in zich zelf onfeilbaar, in zich volmaakt is, in denzelfden toestand mede te deelen. Laten wij ons dit door eenige voorbeelden duidelijk maken.

Stellen wij ons den notentekst van een buitengemeen volmaakt muziekstuk voor. Al moge de harmonie welke in deze noten is aangegeven op zich zelf nog zoo volmaakt en heerlijk zijn, wanneer ons niet dan een slecht en gebrekkig instrument ten dienste staat, dan zal het nooit gelukken, het zuiver en in zijne geheele schoonheid uit te voeren. Hij nu die de toonen hoort, welke het valsche instrument voortbrengt, zal nimmer kennis

kunnen nemen van de verhevenheid van het muziekstuk, dat in de noten vervat is. Dit is evenzeer waarvan de beteekenis der Heilige Schrift naar de leer van het protestantisme. In gelijke verhouding als de noten tot de melodie, staan de gedrukte woorden tot den geestelijken, goddelijken inhoud der Heilige Schrift. Wanneer nu de mensch slechts een zwak, aan de dwaling onderworpen instrument bezit, om dezen goddelijken inhoud mede te deelen, dan is hetgeen hij voortbrengt evenmin hetzelfde dat in de woorden ligt, als de toonen van het slechte instrument de harmonie teruggeven, die in de noten vervat is. De consequente Protestant heeft derhalve geen zekerheid dat zijn begrip van het christelijke geloof overeenkomt met de leer van Christus, en kan die niet hebben.

Nog een ander voorbeeld, dat voor de geestelijke werkzaamheid der ziel past, dewijl het 't natuurlijke beeld van de geestelijke kennis is, namelijk het ziensvermogen van het oog. Het berust op dergelijke wetten als het zien van onzen geest. Al bestaan er nog zooveel zichtbare dingen, zij zijn voor ieder *onzer* slechts zichtbaar door *ons* oog, gelijk ook de geestelijke dingen voor *ons* slechts zichtbaar zijn door *ons* verstand. Maar dat aan het oog eigen ziensvermogen kan ook vermeerderd worden, zoodat het oog een hooger gezichtsvermogen verkrijgt dan het, op zich zelf genomen, bezit; het kan door werktuigen ver boven zijne gewone natuurlijke krachten gescherpt worden. Zoo is, bij voorbeeld, het ongewapende oog te zwak om de waarnemingen aan den sterrenhemel met die zekerheid te doen, welke noodig is om een stelsel van wetten voor de beweging der hemelligchamen, waarin de wetenschap der sterrekunde bestaat, te vestigen en te verdedigen. Inderdaad dankt de sterrekunde het

grootste gedeelte van haren tegenwoordigen vooruitgang aan de verbeterde werktuigen. Zulke middelen om het ziensvermogen te vermeerderen, zijn wel op zich zelf natuurlijke middelen, maar tegenover het oog zijn zij iets dergelijks als de bovennatuurlijke herkenningmiddelen waardoor de geest des menschen boven zijne natuurlijke krachten opgeheven wordt, tegenover het verstand. Het oog blijft echter steeds voor den mensch het eenig gezichtsorgaan, al is het door zulke middelen versterkt geworden. Wanneer derhalve het oog zelf gebrekkig is, dan verkrijgt de mensch nooit een objectief juist beeld van de zichtbare dingen. Zoo is het ook met de openbaring en den geest der menschen. Buiten allen twijfel is de Heilige Schrift Gods woord, buiten allen twijfel is dit woord eeuwig waar en onfeilbaar. Heeft echter de mensch, om deze goddelijke waarheid inwendig te zien en die daardoor te leeren kennen, geen ander middel dan het zwakke oog van het verstand, dan moet hij steeds in twijfel blijven, dan kan hij nimmer de zekerheid hebben, dat hetgeen hij inwendig ziet, met de goddelijke waarheid overeenstemt. Wij herhalen: de protestant *moet* eeuwig twijfelen, wil hij consequent zijn.

Hoe geheel anders is het, wanneer wij de vraag hoe de mensch tot het onbedriegelijk bezit van 's Heeren leer geraakt, naar de katholieke leer beantwoorden. Zij zegt ons, dat tot het geloof *in de eerste plaats* de inwendige genade, *ten tweede* eene onbedriegelijke juiste uitwendige voorstelling der geloofswaarheid gevorderd wordt. Gene moet het verstand *eerst* van zijne zwakheid bevrijden, *vervolgens* zijn vermogen om te kennen op bovennatuurlijke wijze opheffen en verlichten, ten einde de bovennatuurlijke waarheden te kunnen opnemen. Zoo wordt het verstand in staat gesteld om een instrument voor Gods

woord te zijn; zoo is het in staat, om wat het uitwendig wordt aangeboden, inwendig zuiver en onvervalscht zich voor te stellen. Maar dit is op zich zelf nog niet genoeg om de leer van Christus onvervalscht te bezitten. Nadat de ziel door de genade tot het inwendig aannemen der waarheid in staat is gesteld, moet ook nu de genoemde leer in volkomen zuiverheid, gelijk Christus haar zelf heeft geleerd, aan het oog der ziel worden voorgehouden. Dit nu geschiedt door het onfeilbare leeraarsambt. Op dezen weg kan de ziel van allen twijfel bevrijd worden, en tot het vreugdevol, gelukkig geloof, tot het onvervalscht bezit der leer des Verlossers geraken.

Dit antwoordt het verstand. Het kan ons niet *a priori* zeggen, dat God zich geopenbaard heeft. Dit kan het slechts als een feit begrijpen; en daarenboven het nut, de mogelijkheid, in zekeren zin de noodzakelijkheid der openbaring aantoonen; het kan ons evenwel zeggen, dat wanneer God zich geopenbaard heeft, om de menschen voor dwaling te behoeden, hij hun ook een zeker middel moest geven, om de openbaring vrij van dwaling te kunnen vinden; het kan ons zeggen, dat het tegendeel, dat de openbaring Gods zonder zulk een middel, in tegenspraak zou zijn met de wijsheid Gods; het kan ons eindelijk zeggen dat slechts het middel, dat de katholieke Kerk beweert te bezitten, waarlijk aan het doel der openbaring, aan den toestand der ziel beantwoordt.

4. Wat leert ons eindelijk de ondervinding van de laatste drie eeuwen over onze vraag? Wat heeft het verstand zonder leergezag van de Heilige Schrift en haar goddelijken inhoud gemaakt? Heeft het haar getrouw als Gods woord bewaard? Is de Heilige Schrift, aan het verstand alleen overgelaten, een middel geworden, om

het doel van Jesus, dat al de volken en al de geslachten zijne leer onvervalscht zouden leeren kennen, te bereiken, om al de menschen in de eenheid van dit gelukzalige geloof te vereenigen? Indien de gebeurtenissen der geschiedenis een feit vaststellen, dan is het dit, dat dit dubbel doel niet door de leer van het protestantisme bereikt is.

Het aan zich zelf overgelaten verstand heeft de goddelijke oorkonden des Christendoms en haren inhoud niet getrouw bewaard, en niet van geslacht tot geslacht het goddelijk gezag dezer Boeken en hun goddelijken inhoud aan alle volkeren gebragt, maar integendeel daarmede gehandeld als met de natuurlijke aan het verstand door God toevertrouwde waarheden. Het heeft dit goddelijk erfdeel niet voor het menschelijk geslacht bewaard, maar waarlijk doorgebragt. In welken toestand verkrijgen nu de menschen, onze tijdgenooten, onze nakomelingen, dit goddelijk erfdeel! Door twijfel in- en uitwendig afgeknaagd en verteerd, ongeschikt om een groot, over de wereld zegevierend, standvastig geloof in de zielen der menschen te vestigen. De betwijfelende kritiek heeft geen boek, geen bladzijde, ja bijna geen letter ongedeerd gelaten. Dit geldt nog meer van den inhoud. Geen leer is verschoond gebleven. Eerst heeft men onderscheiden tusschen wezenlijke en onwezenlijke leer en daarmede een gedeelte willekeurig ter zijde gesteld; daarna heeft men onderscheiden tusschen de leer der eerste eeuw en der latere eeuwen en daardoor nogmaals geheel naar believen doen wegvallen wat men niet wilde behouden; eindelijk is men in het innigste heiligdom des christendoms binnengedrongen en heeft men met boosaardige en heiligschennende hand zelfs de Godheid van Christus aangetast; ja, wat het onzettendste is, door deze

Heilige Schrift zonder leergezag heeft men het zoover gebragt, dat de gansche leer die, volgens de voorstelling van den heiligen apostel Joannes (1) juist het wezen van het antichristendom uitmaakt, nu onder den schijn van christendom optreedt. Alles wat ooit de geest der leugen tot bestrijding van het rijk Gods op aarde heeft gesproken, wordt nu uit de Heilige Schrift, die aan de willekeur, aan de subjectieve verklaring onbeschut is overgeleverd, zelfs onder den schijn van Gods woord geleerd. In dezen toestand bevindt zich de goddelijke oorkonde des christendoms. Zoo in- en uitwendig verscheur, vaneengereten, moet zij in het hart der toekomstige geslachten dat christelijk geloof vestigen, hetwelk de wereld van gedaante heeft veranderd. O God, hoe zou dit mogelijk zijn! Wanneer er voor het christendom geen ander middel overbleef dan dit, dan zou het met het Christendom en de leer van Jesus gedaan zijn. Het geloof dat de wereld heeft overwonnen, dat christelijk geloof, dat met vreugde voor zijne overtuiging den dood te gemoet gaat, kan niet in het hart geplant worden met dit op zich zelf zoo hoogheilig Boek, dat echter tot in zijne geringste gedachte door den twijfel afgeknaagd en verteerd, tot het hart des volks en vooral der jeugd komt.

Het aan zich zelf overgelaten verstand als drager van de Heilige Schrift heeft evenmin als het de oorkonden zelve getrouw kon bewaren, het andere doel der Verlossing, de vereeniging en verbinding der menschen vermogen te bereiken. Ook dit toonen de tegenwoordige tijdsomstandigheden aan. Het protestantismus heeft zijne eenheid, voor zoover die nog bestaat, niet,

(1) Joan. 2, 22; 4, 3; II. Joan. 7.

zooals het moest zijn, aan de inwendige overeenstemming omtrent de waarheden des geloofs, maar aan de historische banden, die nog zijn overgebleven, en vooral aan den daaruit nog voortdurenden invloed van den Staat, te danken. Waar deze wegvalt, zal het Woord Gods niet langer een middel om te verbinden, maar een middel tot eindelooze scheuring zijn, gelijk de tallooze secten, die in Noord-Amerika bestaan, aantoonen.

Zoo bevestigt derhalve ook de ondervinding van de laatste drie eeuwen door hare beklagenswaardige uitkomsten, dat de Heilige Schrift alleen zonder leergezag niet het middel kan wezen, om onfeilbaar en zeker tot het bezit van Christus ware leer en de waarheden ter zaligheid welke hij den menschen heeft aangeboden, te geraken.

V.

HET LEERAARSAMBT IN DEN APOSTOLISCHEN TIJD EN IN DE VOLGENDE EEUWEN.

„Als zij dan voor den Heere dienst deden, en vastten, sprak de Heilige Geest tot hen: zondert Mij Saulus en Barnabas af, tot het werk, waartoe ik hen geroepen heb. Toen vastten en baden zij, en legden hun de handen op, en lieten hen gaan. En zij nu door den Heiligen Geest uitgezonden, gingen naar Seleucië.”

Handelingen der Apostelen, 13, 2 volg.

Wij hebben de instelling van een leeraarsambt door Christus beschouwd. Het was de laatste daad van zijn verblijf op aarde, dewijl dit het middel moest zijn om zijne leer tot aan het einde der wereld voor alle volken onvervalscht te bewaren. Wij hebben vervolgens tot nader doorgronding en begrip dezer instelling van Jesus gezien, dat de heilige oorkonde van het christendom, de Heilige Schrift alleen, niet, zooals de Protestanten leeren, een voor dit doel geschikt middel kon zijn. Wij moeten nu nagaan hoe deze instelling in de eerste tijden van het christendom verwezenlijkt is. De woorden van Jesus waren een zaadkorrel welke Hij zaaide en groeijen moest. Het groeijen dezer zaadkorrel van de woorden waarbij het leeraarsambt werd

ingesteld, moeten wij nagaan, namelijk hoe reeds in den aanvang van den apostolischen tijd en de eerste eeuwen het levende bewustzijn voorhanden was, dat Christus leer zich over de gansche wereld zou verspreiden door de prediking volgens zijne zending en volmagt.

1. Dit bewustzijn vervulde de Apostelen geheel en al, zooals hunne Handelingen ons verhalen. Hun geheele werken bewijst dat zij van de overtuiging doordrongen waren, dat hun de goddelijke zending was opgedragen, om Christus leer door prediking aan alle menschen te verkondigen. Het betrekkelijk weinige dat eenigen hunner schreven, was slechts een uitoefeningsdaad van hun predikambt. De prediking is hunne goddelijke bediening, het schrijven van eenige leerstukken slechts eene bijzondere wijze om hun predikambt uit te oefenen. Dat was in den apostolischen tijd, dat is nog heden de verhouding van de Heilige Schrift tot het leeraarsambt der Kerk. Het leeraarsambt is als een levende stroom der geopenbaarde waarheid, die zijn loop neemt naar de woorden van Christus: «Leert», «predikt,» «tot de voleinding der wereld!» — en die door de tegenwoordigheid van Christus en de kracht des Heiligen Geestes gedragen, zich door al de christentijden uitstort. De Heilige Schrift daarentegen behoort in dit leeraarsambt als een wezenlijk bestanddeel daarvan, dat van dezen levenden stroom nooit mag gescheiden worden.

Als apostelen, zendelingen, missionarissen zien wij die mannen door Christus geroepen, die hem tot dit doel moesten dienen (1). Als apostelen, predikers treden zij op, nadat zij door den Heiligen Geest tot volbrenging

(1) Matth. 10, 2.

van hun predikambt gesterkt waren geworden (1). Op den Pinksterdag zelven treedt Petrus met de eerstelingen van het kerkelijk predikambt op. Al die Christenen, welke de christelijke kerk in Jerusalem uitmaakten, en het voorbeeld van al de christelijke kerken zijn geworden, zijn gewonnen door het predikambt, lang vóór dat een enkel woord der Heilige Schrift van het Nieuwe Verbond was geschreven. Voor het geregt geroepen en ondervraagd: «Hebben wij u niet strengelijk geboden, in dien naam niet te leeren? En ziet gij hebt Jerusalem met uwe leering vervuld, en wilt het bloed van dien mensch over ons brengen» — antwoordden Petrus en de Apostelen in het bewustzijn hunner goddelijke zending: «Men moet Gode meer dan menschen, gehoorzaam zijn. De God onzer vaders heeft Jesus opgewekt, dien gij aan een hout gehangen, en gedood hebt. Dezen heeft God, door zijne regterhand, tot Vorst en Zaligmaker verhoogd, om aan Israël boetvaardigheid en vergeving van zonden te schenken. En getuigen van deze woorden zijn wij, en de Heilige Geest, welken God aan allen gegeven heeft die Hem gehoorzaam zijn (2).»

Op dezen eeretitel, apostelen en predikers van Christus leer te zijn, beroepen zich de prinsen der apostelen in hunne epistelen. «Paulus, dienaar van Jesus Christus, geroepen apostel, uitverkoren voor het evangelie Gods», is het begin van den epistel aan de Romeinen. (3) Eveneens noemt hij zich in den eersten epistel aan de Corinthiërs: «Paulus, geroepen apostel van Jesus Christus door Gods wil, . . . aan de kerk Gods die te Corinthe is (4).» In den tweeden «Paulus, apostel van Jesus Christus door den wil Gods, aan de kerk Gods te Corinthe (5).» Aan

(1) Handel. 2, 14—20. — (2) Ibid. 5, 28—32.

(3) Rom. I, 1. — (4) Cor. I, 1 vv. — (5) II Cor. I, 1. —

de Galaten: «Paulus, apostel niet van menschen, noch door een mensch, maar door Jesus Christus en God den Vader, die hem van de dooden heeft opgewekt (1)» enz. Op dezelfde wijze bijna in elken epistel. Zoo schrijft de heilige Petrus: «Petrus, apostel van Jesus Christus (2);» «Simon Petrus, dienaar en apostel van Jesus Christus (3).»

Een levend beeld van dit apostolaat, waardoor de apostelen te gelijk getuigen voor Christus waren, ontwerpt ook de heilige Joannes in zijn eersten epistel: «Wat van den beginne af was, wat wij gehoord, wat wij met onze eigen oogen gezien, wat wij aanschouwd en onze handen aangeroord hebben van het Woord des Levens, — want het leven heeft zich geopenbaard en wij hebben het gezien, en geven daarvan getuigenis en verkondigen u het eeuwige leven, dat bij den Vader was en ons verschenen is — wat wij gezien en gehoord hebben, verkondigen wij u, opdat ook gij gemeenschap met ons moogt hebben (4).»

De godsdienst der eerste christenen bestond echter daarin, dat allen die het woord der apostelen aannamen en gedoopt waren, «volhardden in de leer der apostelen, in de gemeenschap van het breken des broods en in het gebed (5).» Deze drie duizend door de eerste prediking van den heiligen Petrus bekeerde christenen, gingen alzoo voort met zich door de apostelen te laten onder- rigten, zij vierden met hen het heilig offer des Nieuwen Verbonds en baden met hen. De apostel Paulus vat derhalve ook zijne schriftelijke leer in deze vermaning zamen: «Staat dan vast, broeders, en houdt u aan de overleveringen, die gij geleerd hebt, door ons woord of door een epistel van ons.» (6) En hij vermaant

(1) Gal. 1, 1. — (2) I Pet. 1, 1. — (3) II Petr. 1, 1. — (4) I Joan. I. vv. — (5) Handel. 2, 42. — (6) II Thess. 2, 14.

Timotheus niet alleen zelf het hem toevertrouwde onderpand getrouw te bewaren, maar ook andere geschikte mannen voor dit apostelambt uit te kiezen. «Zoo wees nu sterk, mijn zoon, door de genade die in Christus Jesus is, en wat gij van mij gehoord hebt, onder vele getuigen, vertrouwd dat vertrouwd menschen toe, die bekwaam zijn om ook anderen te leeren.»

De Handelingen der apostelen, deze goddelijke oorkonde over de stichting van het christendom na den dood en de verrijzenis van Christus, doen ons als eenig middel tot de verspreiding van diens leer, zonder eenige uitzondering hoegenaamd, *slechts* de prediking kennen; het is eene voortgezette verwezenlijking van 's Heeren bevel: *Docete praedicate*.

2. Eene zeer beteekenisvolle handeling van het christelijk leeraarsambt in den apostolischen tijd vinden wij echter in het apostolische concilie te Jerusalem. De apostelen moesten, even als hunne opvolgers, hun ambt, dat hen over de geheele wereld verspreidde, niet op zich zelf, niet ieder voor zich uitoefenen. De Kerk, die in last heeft om al de menschen in de eenheid des geloofs te vereenigen, moest zelve ook in haar regeringsvorm deze eenheid vertoonen. Bovendien was het leeraarsambt in de Kerk wel onfeilbaar, doch niet al de navolgers der apostelen, niet al de leeraars der Kerk waren onfeilbaar. De enkele leeraar neemt slechts deel aan de onfeilbaarheid der Kerk door zijne innige verbinding met haar, met den Geest der waarheid, die in haar woont en blijft. Daarom kon verschil van meening over de leer van Christus niet achterblijven; en de goddelijke Stichter der Kerk moest haar eene inrigting geven, welke haar geschikt maakte om deze geschillen te beslechten. Dat nu is geschied, gedeeltelijk door den voor-

rang van den heiligen Petrus, gedeeltelijk door de algemeene kerkvergadering. De eerste en de grondslag van alle lateren is het merkwaardige *apostolische concilie*. Wij vinden daarin het in Gods Woord nedergelegde voorbeeld van al de latere algemeene kerkvergaderingen, wij zouden bijna zeggen, als de uitdrukking niet te profaan ware, het in de Heilige Schrift vervatte reglement van orde voor al de conciliën.

Ofschoon Paulus door God zelven tot het apostolaat geroepen was, ontving hij te gelijk met Barnabas zijne bijzondere zending door eene plegtige wijding en handenoplegging. «Toen vastten en baden zij, en legden hun de handen op en lieten hen gaan. (1)» «En zij nu door den Heiligen Geest uitgezonden (2)», vingen hunne eerste missiereis aan. Toen zij dan naar Antiochië teruggekeerd waren, waar de Kerk voornamelijk uit christenen bestond, die uit het heidendom waren bekeerd, kwamen eenigen uit Judea, derhalve Joden, die in Jerusalem of de omstreken christen geworden waren, welligt vroegere Pharizeërs, en leerden, dat de christenen uit het heidendom zich ook aan de joodsche godsdienstplegtigheden moesten onderwerpen. «Indien gij niet besneden wordt naar de instelling van Mozes, kunt gij niet zalig worden (3)». Paulus en Barnabas spraken hen zeer bepaald tegen, en zóó ontstond een ernstige strijd. Een gewigtiger vraag kon voor de Kerk en hare geheele toekomst niet opgeworpen worden. Het Oud en het Nieuw Verbond hingen ten innigste zamen. Beide waren openbaringen van denzelfden God, gedeelten van *een en hetzelfde* Godsrijk, vereenigd in één grond- en hoeksteen, Jesus Christus. Nu scheen het aan den eenen

(1) Hand. 13, 3. — (2) Ibid 4. — (3) Ibid 15, 1.

kant dat de heiligste gebruiken van het Oude Verbond noodzakelijk moesten voortduren, om ook elken schijn te vermijden, alsof het Oude Verbond van het Nieuwe gescheiden was, alsof het Nieuwe Verbond in zekere mate de zuiverheid en de waarheid der openbaringen zou bestrijden. Van den anderen kant zou daardoor de Kerk van Christus, die vol geest en waarheid moest zijn, niet slechts aan het juk van al de wetten der plegtigheden van het Oude Testament verbonden, maar ook in al zijne pharisesche uitleggingen, in al zijne geestdoodende uiterlijkheden zijn gewikkeld geworden. Het Nieuwe Verbond zou zich dan nooit als het rijk der waarheid hebben kunnen ontwikkelen en over de gansche aarde verspreiden. De strijd over de besnijdenis stond natuurlijkerwijze in verband met de geheele wet der plegtigheden; dewijl de besnijdenis haar grondslag was. Wat geschiedde nu in deze gevaarvolle omstandigheid voor de pas gestichte en jonge christelijke Kerk, die zoo noodwendig een strijd op leven en dood tusschen de christenen uit het jodendom en die uit het heidendom moest doen ontstaan; wat geschiedde om die bedenkelijke vraag te beslissen? Het middel is even leerzaam, als het gevolg beslissend. «Men besloot dat Paulus en Barnabas en sommige anderen uit de overigen, over dit geschil, tot de apostelen en priesters te Jerusalem zouden opgaan (1).» Dit middel om den strijd bij te leggen en daaromtrent tot eene beslissing te komen, werd door allen zoozeer als het regte erkend, dat zelfs Paulus, die in aanzien bij niemand achterstond en zich zoo dikwerf daarop beriep, dat hij een door Christus «geroepen apostel» was, zich dadelijk bereid toonde om

1) Hand. 15, 2.

de juistheid zijner leer aan het oordeel der in Jeruzalem verzamelde apostelen te onderwerpen. Of in de eerste christen kerk eene mondelinge overlevering van den Heer zelve voorhanden was over deze wijze om twistpunten te beslissen, is niet uit te maken. In elk geval erkenden allen, door den Geest, die de Kerk bestuurt, eenstemmig daarin het regte middel, om het geschil bij te leggen. Ook in Jeruzalem bestond niet de minste twijfel over de vraag wat moest geschieden om de eenheid der leer in de christen kerken te bewaren. Toen de afgezanten daar aangekomen waren, «werden zij ontvangen van de Kerk en van de apostelen en van de priesters.» Nadat deze dan de zaak onderzocht hadden en ook daar «sommigen die, uit de secte der pharizeëen, geloovig waren geworden,» de noodzakelijkheid der joodsche wet op de godsdienstplegtigheden beweerden, was men eenstemmig over hetgeen hun te doen stond. «En de apostelen en de priesters vergaderden, om deze zaak te onderzoeken (1).» In deze vergadering nu «geschiedde eerst veel gemeenschappelijke navorsching.» Deze woorden zijn hoogst merkwaardig en leerzaam over de wijze waarop de hoogste daad van het kerkelijk leergezag werd uitgeoefend. Ofschoon namelijk geen mensch na Christus eene hoogere magt om te leeren bezeten had dan de apostelen en Petrus bovenal, namen zij niet aanstonds eene beslissing, maar lieten «veel gemeenschappelijke navorsching» voorafgaan, om ook al de *menschelijke* middelen tot opheldering der vraag te baat te nemen. Dit is het voorschrift gebleven voor de uitoefening van het onfeilbaar leergezag in de Kerk, welke uitspraken alleen dan plaats hebben, wanneer al de

(1) Hand. 15. 6. —

natuurlijke en menschelijke middelen om de vraagpunten uit te maken, zijn voorafgegaan. Vervolgens nu trad Petrus op. Hij beriep zich eerst op zijne bijzondere roeping om de heidenen te onderwijzen: «Gij weet, dat God van de eerste dagen onder ons verkoren heeft, dat door *mijnen* mond de heidenen het woord van het evangelie zouden hooren en gelooven (1).» Daarna herinnert hij dat God zelf reeds deze vraag eigenlijk beslist had, dewijl hij aan de heidenen, die in het christendom zijn opgenomen, reeds geheel dezelfde genade geschonken heeft, namelijk den Heiligen Geest, even als aan de niet-heidenen. En derhalve verklaart hij, dat den heidenen dat juk niet op den hals mogt gelegd worden, wijl niet hierdoor, maar door de genade van den Heer Jesus Christus heidenen en joden de zaligheid verkregen. Met deze woorden van den heiligen Petrus was het gehele geschilpunt opgelost en den indruk daarvan geeft de Heilige Schrift niettegenstaande de voorafgegane levendige gedachtenwisseling met de woorden: «En de gansche menigte zweeg» — een beteekenisvol bewijs voor het gezag van den heiligen Petrus. Nu traden Barnabas en Paulus te voorschijn en verhaalden hoe groote teekenen en wonderen God door hen onder de heidenen gedaan had (2).» Daardoor wilden zij openlijk bevestigen wat de heilige Petrus over de werking der genade onder de heidenen, zonder inachtneming van de wet der Joodsche godsdienstplegtigheden had gezegd. Ten slotte stond de bisschop van Jerusalem, de heilige apostel Jacobus op; hem, als bisschop der kerk, die bijna alleen uit joodsche christenen bestond, kwam het toe, om nog over deze vraag te spreken. Hij bevestigde

(1) Handel. 15, 12. — (2) Ibid 7.

de uitspraak van den heiligen Petrus, terwijl hij op de profetiën betreffende de roeping der heidenen wees, en deed, ten slotte der beraadslaging, het voorstel om in dien zin een schrijven aan de christelijke kerk van Antiochië te rigten. Het werd met eenparige stemmen aangenomen. Men besloot den afgezanten van Antiochië twee afgezanten van Jerusalem mede te geven, ten einde het antwoord bij monde te verklaren. De beslissing werd in een schrijven medegedeeld met dezen aanhef: «De apostelen en de priesters, broeders, aan die van Antiochië en Syrië, en Silicië, den broederen uit de heidenen, heil (1).» Vervolgens zeiden zij van de joodsche christenen die uit Judea naar Antiochië gekomen waren en den strijd over de besnijdenis hadden aangevangen: «Wij hebben gehoord dat sommigen van ons uitgegaan, u door woorden verontrust en uwe zielen ontroerd hebben, aan wie wij geen last hebben gegeven.» Deze woorden der heilige vergadering zijn in tweeërlei opzigt opmerkenswaardig. Zij toonen *vooreerst* aan, hoe de «*zending*» noodig is om het leeraarsambt uit te oefenen; *ten tweede* hoe uit de aanmatiging van het leeraarsambt zonder zending, de dwaalleer ontstaat. De beslissing zelve begint met deze bovenmate gedenkwaardige woorden: «*Het heeft den Heiligen Geest en ons behaagd*, u geen meerderen last op te leggen, dan dit noodwendige: dat gij u onthoudt van hetgeen den afgoden geofferd is, en van bloed en van het verstikte en van ontucht (2).» De heidensche christenen werden derhalve aan den eenen kant ontheven van de inachtneming der joodsche wet op de godsdienstplegtigheden, maar van den anderen kant

(1) Handel, 15, 23.

(2) Ibid. 28 vv. — (2) Ibid. 30 vv.

verplicht om zich ook van al de heidensche gruwelen der afgodendienst volkomen te onthouden. De gezanten gingen nu naar Antiochië en vergaderden de menigte en gaven den brief over, na welks inhoud gelezen te hebben «zij zich over de vertroosting verblijdde.» Even als in Jerusalem, was derhalve ook in Antiochië met deze beslissing der apostolische kerkvergadering het geschilpunt volkomen beslecht en in plaats van oneenigheid keerde vrede en troost bij hen terug.

Dit is nu het eerste concilie, de gronslag en het voorbeeld van al de lateren. Vraagt men ons: «Hoe zal de eerste vaticaanse algemeene Kerkvergadering gehouden worden?» — dan kunnen wij geen meer afdoend antwoord geven dan: «Juist gelijk dit eerste apostolische concilie.» Daarin zien wij het door God ingestelde middel, om het hoogste goed der Kerk, den goddelijken stempel harer goddelijke afkomst, de eenheid in de waarheid te bewaren; de *unitas spiritus in vinculo pacis* — de eenheid des geestes in den band des vredes (1).» Daar zien wij de eerste tweespalt, het eerste gevaar, dat de eenheid der christelijke Kerk zal worden verbroken; een voorbeeld van den strijd in eigen boezem, die het christendom in den loop der eeuwen zwaarder afbreuk zou doen, dan de bloedigste vervolgingen. Daar zien wij in Antiochië, even als in Jerusalem, de volmaaktste eenstemmigheid over het geneesmiddel voor de tweedragt: *de vergadering der wettige kerkelijke overheid*. Daar zien wij een Paulus en een Barnabas hunne leer zonder eenige tegenspraak aan het gezag en de beslissing dezer overheid onderwerpen. Daar zien wij de apostelen en de priesters bij elkander komen, om door vooraf-

(1) Ephes. 4, 3.

gaande beraadslaging alle menschelijke middelen tot opheffing van het geschilpunt ter hand nemen. Daar zien wij Petrus aan het hoofd dezer Vergadering, en bij alle vrijheid van beslissing heeft zijne stem een bepaald overwigt. Daar zien wij eene beslissing met het volle bewustzijn het orgaan van den Heiligen Geest te wezen; met het bewustzijn dat in deze vergadering het woord van Jesus Christus in vervulling gaat: «Ik zal den Vader bidden, en Hij zal u een anderen vertrooster geven, opdat Hij met u blijve in eeuwigheid, den Geest der waarheid» (1); «die zal u alles leeren, en u alles indachtig maken hetgeen Ik tot u gesproken heb (2).» Daar zien wij eindelijk hoe de eerste christenen de uitspraak van den onfeilbaren leerstoel aannemen als de uitspraak van God zelve.

Zoo zijn al de instellingen van Christus' Kerk, die later zulk eene groote uitbreiding zouden verkrijgen, als kiemen reeds in den eersten aanvang der Kerk besloten. Al wat ons de geschiedenis en al de boeken en verhandelingen over de algemeene kerkvergaderingen leeren, dat leeren deze grondtrekken van het apostolisch concilie naar de woorden der Heilige Schrift reeds klaar en duidelijk. Gelijk toenmaals de Apostelen, komen nu hunne opvolgers bijeen. Gelijk toenmaals Petrus, staat nu zijn opvolger aan het hoofd. Gelijk toenmaals de Heilige Geest door deze heilige Vergadering sprak, spreekt ook nu de Heilige Geest door de algemeene kerkvergadering. En gelijk toenmaals alle menschelijke middelen eerst uitgeput werden om de vragen duidelijk te stellen, zal het ook nu geschieden.

Het leergezag der algemeene kerkvergaderingen heeft

(1) Joan. 13, 16. — (2) Ibid. 26.

daarom op aarde zelfs bij diegenen een grootsch aanzien behouden, die niet meer onder het voorzitterschap van den heiligen Petrus kunnen bijeenkomen om te beraadslagen, dewijl zij zich van het eenheidspunt der Kerk afgescheiden hebben. Dat eene algemeene kerkvergadering het regt bezit om over geloofsgeschillen te beslissen, is eene leerstelling, welke nog de oostersche en de westersche Kerk vereenigt, die in de anglikaansche Kerk nog in hoog aanzien staat, die vele Protestanten te minder verwerpen, dewijl ook de eerste hervormers zich in den aanvang daarop beriepen. Des te merkwaardiger is het dat geen christelijk genootschap buiten de roomsch katholieke Kerk deze instelling uit de apostolische tijden nog bezit; dat geen er zelfs aan kan denken om eene oecumenische synode bijeen te roepen; en des te merkwaardiger is het, dat daarentegen de opvolger van den heiligen Petrus er geen zwaarigheid in vindt om de geheele christelijke wereld uit te noodigen, op gelijke wijze de geschilpunten in het christendom aan de beslissing dezer apostolische vergadering te onderwerpen, gelijk de eerste christenen in het concilie van Jerusalem gedaan hebben.

5. Gelijk echter in den apostolischen tijd het leeraarsambt der Kerk de leer van Christus verspreidde en door den heiligen Geest verlicht, over de geschilpunten onfeilbaar besliste, zoo bleef het ook in de latere eeuwen.

Wat de geest, die tegen Christus strijdt, toenmaals in Antiochië beproefde, namelijk scheuringen in het geloof te doen ontstaan, «het ééne hart» en «de ééne ziel» in de christelijke Kerk te verscheuren, moest voortdurend de eigenlijke strijd tegen het rijk der waarheid worden. Juist als in de eerste eeuwen. Gelijk die

mamen uit Judea eene dwaalleer uit het jodendom in de Kerk van Christus wilden brengen, trachtten weldra anderen uit het heidendom dwalingen uit de heidensche wijsbegeerte en wereldbeschouwing in de Kerk van Christus ingang te doen vinden. Dat kon toenmaals even weinig uitblijven als nu en ten allen tijde. De bouwstoffen waaruit de Kerk het rijk Gods en der waarheid sticht, ontleent zij voortdurend aan de wereld; het zijn de menschen met al de dwalingen, welke zij uit de heerschende rigting van hun tijd in zich opgenomen hebben; en zoo zullen deze dwalingen er altijd op uit zijn om in het leergebouw der christelijke waarheid in te dringen. De apostel vergelijkt de menschen, zoover zij nog niet van den geest van Christus doordrongen zijn, met den wilden olijftak, die op Christus, den goddelijken olijfboom moet geplant worden (1). Eer het gelukt de natuur van den wilden olijfboom te veranderen, tracht deze zelf de natuur van den goddelijken olijfboom te bederven. Zoo deed het toenmalige heidendom met al zijne beschouwingen, met zijne fijn gesponnen, menigvuldige wijsgeerige stelsels.

Maar een wezenlijk onderscheid in vergelijking met de tijden der apostelen had zich geopenbaard. De apostelen leefden niet meer, daarentegen hadden eenigen hunner en hunner eerste leerlingen eenige geschriften nagelaten, gedeeltelijk verhalen uit het leven van Christus en den eersten aanvang der Kerk, gedeeltelijk brieven aan kerken en leerlingen, welke als eene kostbare nalatenschap der apostelen verzameld en in groote achting gehouden werden. Dit zijn de boeken van het Nieuwe Testament. Welke beteekenis zij hadden, of zij als in-

(1) Rom. 11, 17 vv.

gevingen des Heiligen Geestes te beschouwen zijn, in gelijke mate als de boeken van het Oude Testament, daarover zeiden die boeken zelve, met uitzondering van het Boek der Openbaring, niets. Welke waarde zij derhalve hadden, welken graad van geloofwaardigheid, welke boeken daartoe behoorden, dat alles wisten de christenen alleen door de levende overlevering, onder de hoede van het levende leeraarsambt der Kerk. Insgelijks verklaarde ook dat leeraarsambt den waren zin dezer Schriften gelijk dan in 't algemeen de Schriften zelve slechts voor een deel der christenen toegankelijk waren en de menigte van het christenvolk slechts door middel van het leeraarsambt der Kerk met den inhoud dezer Schriften bekend werd. Het levende, door Christus ingestelde leeraarsambt en de gewijde Schrift behoorden daarom wezenlijk te zamen en de laatste was slechts eene schriftelijke, goddelijke oorkonde van het levende leeraarsambt.

Deze verhouding tusschen het goddelijk leeraarsambt en de goddelijke oorkonden des christendoms werd nu gewelddadig vaneen gereten door dien geest van scheuring en dwaalleer, welke de goddelijke leer van Jesus naar menschelijke gevoelens wilde veranderen. Hij nam de oorkonden der Kerk, gaf haar den steun van het gezag dat zij alleen door de Kerk als Gods Woord bezaten, maar reet haar los van den levenden Geest, welken de Kerk als blijvende gave om ze goed te leeren kennen verkregen had, en legde zijn geest en zijne gedachten in de vormen van het goddelijk Woord. Zoo is het gebleven van de eerste eeuwen tot den huidigen dag; zoo zijn alle dwaalleeringen en geloofsverdeeldheid zonder uitzondering ontstaan. Velen verkeerden in de dwaling dat bij de geloofsverdeeldheid der laatste eeuwen voor

het eerst deze tegenstelling tusschen de Heilige Schrift als eenige geloofsbron, eenvoudig door den geest van een mensch uitgelegd, en de kerkelijke op het leeraarsambt berustende overlevering is ontstaan. Niets is onjuister. Volkomen dezelfde tegenstelling, die tegenwoordig tusschen de katholieke Kerk en alle christen belijdenissen, welke de Heilige Schrift als de eenige geloofsbron aannemen, bestaat, bestond juist zóó in de eerste eeuwen. Al de oude dwaalleeraars beriepen zich juist als vóór drie eeuwen de hervormers steeds op de Heilige Schrift. Sedert de derde eeuw is geen dwaalleer anders ontstaan. En eveneens beriepen zich al de verdedigers van het katholiek geloof toen eveneens op het leeraarsambt der Kerk, op de kerkelijke overlevering, als de verdedigers der Kerk het in de laatste drie eeuwen gedaan hebben. De grootste apologeten van den eersten christentijd, die ook de geloovige Protestanten als de verdedigers der ware leer van Jesus erkennen, bedienen zich van denzelfden grond waarvan zich heden nog de katholieke Kerk bedient. De bron van alle dwalingen is in den loop van al de christelijke eeuwen de Heilige Schrift, door den menschelijken geest, den geest van bijzondere personen uitgelegd; de bron van de geheele christelijke waarheid de Heilige Schrift, door den Heiligen Geest in het leeraarsambt der Kerk verklaard. «Het heeft den Heiligen Geest en ons behaagd —» dit is en blijft de eenige door God ingestelde, ware uitlegger van Gods Woord.

Wij zullen hier nog twee gewigtige getuigenissen inroepen, de eene van katholieke, de andere van protestantsche zijde.

Döllinger zegt over de geloofsgeschillen der eerste eeuwen:

«Deze *katholiciteit des geloofs* of het *beginsel der overlevering* was het nu, welke de Vaders als het sterkste en alleen reeds volkomen voldoende bewijs voor de waarheid der kerkelijke leer den ketters voorhielden. Terwijl zij namelijk hunne hersenschimmen bestreden en de leer der Kerk tegen hunne aanvallen verdedigden, erkenden zij, dat het wel is waar heilzaam en noodig was, om elke dwaling afzonderlijk te wederleggen, elke bijzondere tegenwerping te beantwoorden, elke verdraaijing eener schriftuurplaats te herstellen, maar dat deze handelingen alleen volstrekt niet voldoende waren, om de Kerk op vaste grondslagen te behouden, de wankelenden in het geloof te bevestigen, de door de kunstgrepen en sophismen der ketters op het dwaalspoor gebragten teregt te wijzen; zij zagen dat een algemeene onfeilbare geloofsregel moest worden gesteld, waardoor ieder elk oogenblik, zonder zich in de bijzonderheden der controvers te verdiepen, de echte leer van Christus en de Apostelen van de onechte, willekeurige meeningen der ketters kon onderscheiden en hetgeen geloofd moet worden met eene boven dwaling verheven zekerheid kon kennen. Deze geloofsregel werd gegeven in de algemeene voortdurende overlevering, die niets anders is dan het katholieke geloof in zijn oorsprong en zijne voortplanting opgevat. Al de vaders beriepen zich tegen de ketters op deze overlevering, of hetgeen hetzelfde is, zij toonden de noodzakelijkheid aan om *de Kerk en haar alleen (niet zich zelve of enig ander individu) te gelooven*. Twee echter hunner, Ireneus en Tertullianus, zetten het beginsel der overlevering uitvoerig uiteen en voerden tegen de ketterijen van hun tijd al de gevolgtrekkingen aan, welke daaruit noodzakelijk voortvloeiden, en die, gelijk het beginsel zelf,

tevens voor alle tijden gelden. De eerste deed het in zijn werk tegen de Gnostieken, de andere in een afzonderlijk geschrift, waaraan hij den uit de romeinsche regtstaal ontleenden titel gaf van *Praescriptiones* (1). Hunne uiteenzetting van het beginsel en zijne gevolgen kan men in de volgende trekken zamenvatten :

1. De Kerk heeft het charisma der waarheid als eene eeuwig voortdurende genadegave ontvangen ; de apostelen hebben gelijk in eene rijke schatkamer hunne leer in de Kerk volkomen nedergelegd, en slechts bij haar is zij daarom te vinden. Gelijk echter de gezamenlijke Kerk in het bezit der apostolische waarheid is, zoo is het ook iedere bijzondere kerk als lid van het groote geheel en zoolang zij in organieke verbinding met het geheel blijft.

2. De apostelen leven en leeren voort in hunne opvolgers, de bisschoppen, deze zijn wat de apostelen waren, organen en wachters, bewaarders van het geloof, van de apostolische overlevering. Dewijl in de Kerk eene onafgebroken opvolging van bisschoppen, die met een apostel of een door een apostel aangestelde begonnen is, bestaat, zoo is door deze opvolging ook de onafgebroken voortplanting des geloofs van geslacht tot geslacht, zooals de apostelen die medegedeeld hebben, gewaarborgd ; de leer der apostelen is derhalve niet iets dat vroeger bestaan, weder opgezocht en historisch of kritisch moet uitgevonden worden, maar iets levends dat elk oogenblik voorhanden en tegenwoordig is.

3. Wanneer twijfel of twist ontstaat, dan hebben de

(1) *Praescriptio*, verjaring, heet een regtsgrond waardoor aan den eischer, zonder dat men behoeft in een onderzoek te treden van de enkele punten van geschil, vooraf het regt van procederen wordt afgesneden.

apostolische stam- of moederkerken (*ecclesiae matrices*), welke onmiddellijk door de apostelen zijn gesticht geworden, eene beslissende stem, maar voornamelijk die van Rome, met welke allen in het geloof moeten overeenstemmen. Wel zijn ook de later ontstane kerken apostolisch, door middellijke afstamming en door de gelijkheid der leer (*pro consanguinitate doctrinae*); maar deze dochterkerken staan altijd in eene verhouding van ondergeschiktheid tot de Moederkerken, bijzonder tot die van Rome.

4. In den strijd met de ketters die het kerkelijke gezag en de kerkelijke overlevering verwerpen en zich op de Heilige Schrift beroepen, wordt wel is waar de Heilige Schrift van de overlevering onderscheiden; maar zij is een deel van de kerkelijke overlevering en is werkelijk één met deze. Derhalve is het geschrevene en het levende steeds verkondigde Evangelie één; het eerste kan niet van het laatste losgescheurd worden, dewijl het, op zich zelf eene doode letter, moet uitgelegd en zijne beteekenis verklaard worden, hetgeen slechts door middel van het levende, in de Kerk steeds voortklinkende woord der overlevering geschieden kan. Dewijl voorts de mondelinge overlevering reeds bestond vóór de eerste oorkonde der geschrevene overleveringen, dat wil zeggen, vóór de Heilige Schrift, daar deze uit gene ontstaan is, zoo is de mondelinge overlevering (die echter altijd van het eene tijdperk tot het andere tegelijk ook eene geschrevene overlevering was) volkomener dan de Schrift. De ketters nu, die zich van het levende Evangelie losgemaakt hebben, en aan wie de Heilige Schrift daarom niet voegt, hebben geen regt om zich op haar te beroepen; dewijl zij den sleutel niet bezitten om de Schriftuur te verstaan.

5. Dewijl de Kerk niet zonder het geloof, het geloof niet zonder de voortdurende zuiverheid en echtheid der overlevering kan bestaan, zoo staat deze onder de onmiddellijke leiding van den der Kerk beloofden en werkelijk gegeven Geest der waarheid. Het bewaren der zuivere apostolische leer is alzoo niet slechts gewaarborgd door de kerkelijke instelling van het episcopaat, maar ook door de nooit ophoudende werking van den goddelijken Geest in de Kerk; en de Kerk is dien-tengevolge voor alle dwaling beveiligd door de gestadige voortdoring van het apostolaat of de onafgebrokene opvolging van wettig gewijde bisschoppen, en vervolgens door den goddelijken Geest die in haar woont, door welken zij, gelijk uit eene steeds stroomende bron, haar geloof elk oogenblik van haar bestaan ontvangt. Zoo staan Christus en de Heilige Schrift in gestadige mededeeling en gemeenschap met de Kerk en door haar met iederen mensch. De Heilige Schrift kan daarom ook alleen in de Kerk goed verklaard en verstaan worden, dewijl slechts in de Kerk de Geest woont, welke de Schriftuur heeft ingegeven (1).»

In geheel gelijken zin spreekt Lessing (2) met betrekking tot de protestantsche geloofsleer dat de Heilige Schrift de uitsluitende bron van Christus leer is. In zijn bekenden strijd met den opperpastoor Goeze in Hamburg, verdedigde Lessing, onder anderen, de volgende stellingen :

«De godsdienst bestond ook, vóór dat er een Bijbel bestond.»

(1) Dr. Döllinger, Handbuch der christlichen Kirchengeschichte. Landshut 1833, D. I. §. 26.

(2) Lessing was niet geloovig en daalde, zoo als zijne brieven over den wijzen Nathan doen zien, tot het standpunt van het gemeene indifferentisme af; maar dit vermindert de juistheid zijner filosofische en historische kritiek in deze zaak klaarblijkelijk niet.

«Het christendom bestond vóór dat de evangelisten en de apostelen geschreven hadden. Geruime tijd verliep er vóór dat de eerste hunner schreef; en zeer aanmerkelijke tijd vóór dat de geheele canon tot stand kwam.»

«Al hangt derhalve nog zooveel van deze Schriften af, dan kan toch onmogelijk de geheele waarheid der christelijke godsdienst daarop steunen.»

«Bestond er een tijd, waarin zij (de christelijke godsdienst) reeds zoo uitgebreid was, in welken zij reeds zooveel zielen bemagtigd had en toch nog geen letter van datgene geschreven was, dat tot ons is gekomen: dan moet het ook mogelijk zijn, dat alles, wat de evangelisten en de apostelen geschreven hebben, wederom verloren ging en de door hen onderwezen godsdienst toch bestond (1).»

Door zijn tegenstander uitgenoodigd om te verklaren wat hij onder «de christelijke godsdienst» verstond, die bestaan kon, ook al ging de Bijbel geheel verloren, ook al ware deze sedert lang verloren gegaan, en hadde nimmer bestaan — antwoordde Lessing, dat hij onder de christelijke godsdienst «al die geloofswaarheden verstond, die in de symbola van de eerste vier eeuwen der christelijke Kerk zijn vervat.» Op grond dezer verklaring schrijft hij dan de volgende stellingen:

«De oudste kerkvaders noemen den inhoud dier geloofswaarheden *Regula fidei*.» (geloofsregel)

«Deze *Regula fidei* bestond vóór dat nog een enkel Boek van het Nieuwe Testament geschreven was.»

«Met deze *Regula fidei* hebben zich niet slechts de eerste christenen ten tijde dat de apostelen leefden ver-

(1) Lessings Sämmtl. Werke, Berlijn 1839, blz. 143—148.

genoegd: maar ook de volgende christenen van de geheele eerste vier eeuwen hebben haar voor volkomen voldoende voor het christendom gehouden.»

Deze *Regula fidei* alzoo is de rots, waarop de Kerk van Christus is gebouwd geworden, en niet de *Schriftuur*.

«De christelijke godsdienst is in de eerste vier eeuwen uit de Schriften van het Nieuwe Testament nimmer bewezen, maar hoogstens slechts in 't voorbijgaan opgehelderd en bevestigd geworden.»

«Het bewijs, dat de apostelen en evangelisten hunne schriften hebben vervaardigd met het doel, om de geheele christelijke godsdienst daaruit te kunnen ontleenen en bewijzen, is niet te geven.»

«Het bewijs, dat de Heilige Geest het door zijne leiding toch, zelfs zonder het doel der schrijvers, zoo bepaald en geregeld heeft, is nog minder te leveren.»

«Ook niet eens als authentieke verklaring der gezamenlijke *Regula fidei* zijn de schriften der apostelen in de eerste eeuwen beschouwd geworden.»

«En dit was juist de reden waarom de oudste kerk nooit wilde toestaan dat de ketters zich op de *Schriftuur* beriepen. Dit was juist de grond waarom zij in het geheel met geen ketter uit de *Schriftuur* wilde redetwisten» (1).

In den verderen loop der controvers verklaarde Lessing «in ronde woorden, dat het niet waar was, dat al de leeraars der christelijke Kerk, zonder onderscheid der verschillende partijen, den Bijbel voor den eenigen grond van de leer der christelijke godsdienst houden.» Dit beweren had zijn tegenstander hem namelijk als eene door al de verstandige christenen, door al de

(1) Lessing's Sämmtl. W., blz. 239—243.

leeraars der christelijke Kerk aangenomen, «aan geen twijfel onderworpen grondstelling» voorgehouden.

Onder anderen wijst Lessing dan op de geschiedenis van het eerste concilie van Nicea, waar de vergaderde bisschoppen in hunne handelingen tegen de Arianen zich op een geheel anderen leergrond stelden, dien Lessing in de volgende stellingen zamenvat:

«De zegepraal der Heilige Schrift over de ketterij of de kracht der Heilige Schrift met betrekking tot de regtzinnigheid in de leer is in de Kerkvergadering van Nicea slechts onvolkomen bewezen. Door de Schriftuur is op dat concilie volstrekt niets uitgemaakt.»

«Ja, het kwam den regtzinnigen Vaders hoegenaamd niet in de gedachte om hunne leerstelling uit de Schriftuur alleen te *willen* bewijzen. Zij waren alleen welwillend genoeg om op de Schriftuurplaatsen welke de Arianen daartegen aanvoerden, kwaad en nijdig te antwoorden.»

«Zij gaven hunne leerstelling niet voor eene waarheid uit, die in de Schrift klaar en duidelijk vervat is, maar als eene waarheid, die van Christus onmiddellijk voortgekomen en hun van vader tot zoon getrouw was overgeleverd.»

«Zij bewezen derhalve slechts alleen, dat de Schrift deze overlevering niet tegensprak.»

En het gebruik dat zij diensvolgens van de Schriftuur maakten, was een geheel ander dan hetwelk men ons in den nieuweren tijd heeft opgedrongen; ten gevolge waarvan volstrekt niet gevraagd wordt naar hetgeen ons overgeleverd *is*, maar uit de Schriftuur alleen onmiddellijk bepaald wordt wat ons had overgeleverd *moeten* worden.»

«Moet de overlevering in 't geheel niet in aanmerking komen, dan moet men aannemen dat ieder verstandig mensch, zonder iets hoegenaamd van het christendom te kennen, het geheele christendom uit de schrif-

ten van het nieuwe Testament alleen kan ontleenen en vinden; en daaraan nu twijfel ik zeer. »

« Het is jammer dat daarvan geen proef kan genomen worden, dewijl een verstandig man wel moeilijk tot de Schriften van het Nieuwe Testament zou komen, zonder het christendom vooraf te kennen; en de kunst om het weder te vergeten, wanneer hij tot die vermeende eenige bron zelve komt, nog moet uitgevonden worden. (1) »

(1) Lessing's Sämmtl. W., blz. 245-251.

VI.

DE VRAAG ALLER VRAGEN: WAARHEID OF TWIJFELARIJ.

„Wat is waarheid?“ Joan. 18, 38.

Alles hangt hiervan af of de woorden door de apostelen op hunne kerkvergadering gesproken «Het heeft den Heiligen Geest en ons behaagd» ook nu nog waar zijn, of nu nog de Heilige Geest door de Kerk over den waren inhoud van Christus leer beslist, of er een onfeilbaar leeraarsambt in de Kerk bestaat. Wanneer dit niet bestaat, dan zijn al de geschilpunten over den waren inhoud der openbaring onoplosbaar. Wij moeten het dan opgeven om den zin van 's Heeren leer onfeilbaar te vinden. Dit nu is de twijfelarij (scepticisme), de leer namelijk dat er geen zekere waarheid bestaat en alles twijfelachtig is, op het christendom toepassen. Maar dan moeten wij het ook opgeven om zelfs eene volkomen onfeilbare zekerheid over de geringste natuurlijke waarheden te verkrijgen, en dan blijft de vraag: «Wat is waarheid?» — op aarde onopgelost, dan blijft de twijfel het onzalige lot van het menschelijk geslacht, dan valt de mensch ook op dit gebied in handen van het scepticisme.

1. Zonder een onfeilbaar leergezag bestaat er geen

middel om de twistpunten in het christendom over de leer des Verlossers te beslechten, geen middel, om ooit de eenheid van geloof te herstellen.

Dit kan niet tegengesproken en moet door ieder die een dieper inzicht in de geschiedenis van de geschillen over het geloof heeft, toegegeven worden. Ook de protestanten moeten erkennen, dat naar de ondervinding van de laatste drie eeuwen elke hoop ijdel is, om door geleerde verklaring der Heilige Schrift de geschillen onder de christenen over de ware leer van Jesus te beeindigen en aldus de eenheid te herstellen. Dit is nu voor ieder christelijk hart eene wanhopige, ondragelijke gedachte; dit moet iederen protestant, die Christus liefheeft, de vraag doen stellen, of Christus dan den menschen geen ander middel heeft gegeven om de eenheid van geloof te bewaren.

Christus is met het verklaarde doel opgetreden, om al de menschen in de waarheid en de liefde te vereenigen, en wel in zich, in zijn persoon, in zijne goddelijke en menschelijke natuur. Gelijk Hij in de menschwording de menschelijke natuur, die Hij aangenomen heeft, met zich vereenigd heeft, zoo wil Hij in de geheele werking zijner Kerk iederen mensch weder met zijne menschheid en daardoor met zijne Godheid vereenigen. Zoo, als middelpunt van alles, treedt Hij op: «Ik ben de ware wijnstok,» «blijft in Mij en Ik in u!» «Ik ben de wijnstok, gij zijt de ranken; die in Mij blijft en Ik in hem, die brengt vele vruchten voort (1).» «Ik ben de opstanding en het leven; die in Mij geloofd, zal leven, zelfs al is hij gestorven, en ieder die leeft en in Mij geloofd, zal niet sterven in eeuwigheid. Ge-

(1) Joan. 15, 1; 4—5.

looft gij dit?» Martha antwoordde: «Ja, Heer! ik geloof, dat gij de Christus de Zoon van den levenden God zijt, die in de wereld gekomen zijt (1).» Alles rigt hij op zich, op zijn persoon. Hij zelf is de grondslag van het christelijke gebouw van leer, van leven en van liefde. Die Hem kent, kent door Hem *alle* waarheid, die Hem bemint, bemint in Hem en door Hem *al* het goede. Daarom prijst hij het geloof van Petrus en Thomas aan zijne godheid; daarom wil hij meer bemind zijn, dan vader, moeder en kind. Zoo vereenigde hij in zich, in zijn persoon zijne discipelen en bezegelde die vereeniging door het avondmaal, dat hun in de waarachtige nuttiging van zijn ligchaam en bloed eene geheel bovennatuurlijke waarachtige vereeniging met hem verleende. Door de zending van den Heiligen Geest verwierf dan deze eenheid hare voltooiing, dewijl deze eeuwige, goddelijke Geest, die den Vader en den Zoon in eeuwige liefde verbindt, nu ook zijne woonstede in de harten der verlostten nemen en het diepste en innigste beginsel hunner eenheid zou worden.

Ten einde echter tot deze eenheid in Christus te geraken, had de mensch zulk eene zuivere, levendige en onvervalschte kennis van den persoon des Heeren noodig als de apostelen bezaten. Want het behoort tot het wezen der geestelijke natuur, dat zij door de kennis en de liefde met een ander vereenigd en verbonden wordt. De kennis is echter weder de grondslag der liefde. Wij kunnen Jesus niet, volgens zijn gebod, bovenal liefhebben, wanneer wij niet eerst hebben leeren kennen hoe bovenal beminnenswaardig Hij is. Om echter tot deze kennis te geraken, en door deze kennis en liefde in Hem

(1) Joan. 11, 25 vv.

met al de mede-christenen in «de eenheid des geestes» en door den «band des vredes» vereenigd te worden, moeten wij met volkomen helderheid weten, wie Hij is, wat Hij wil. Elke onzekerheid, elke onduidelijkheid, elke twijfel over den persoon des Zaligmakers, vernietigt den grondslag van de eenheid des christendoms, dewijl deze eenig en alleen op den persoon van Christus en in den band met Hem berust.

Dit stellige, heldere geloof in Christus, aan zijne Godheid, zijne leer, zijne genade, hetwelk de menschen zoo innig met Hem verbindt, dat daardoor de verbondene menschen weder een hart en eene ziel worden, onderstelt echter een goddelijk leergezag; een gezag, dat, dewijl het op eene goddelijke instelling berust, met dezelfde zekerheid de kennis van Christus verschaft, gelijk de apostelen die door den omgang met Hem verkregen; het onderstelt eene Kerk met hare goddelijke getuigenis, gelijk Christus die met zich droeg in zijn leven, in zijne wonderen, in zijne bovennatuurlijke verschijning voor de menschen openbaarde. De Kerk is derhalve niet slechts, zooals wij tot hiertoe hebben gezien, eene leermeesteres van 's Heeren leer, toegerust met de onfeilbaarheid om dezen schat onvervalscht aan alle menschen te bezorgen; — zij is nog meer, zij is te gelijk eene altijd voortlevende, het karakter der goddelijke getuigenis in zich dragende getuige van het leven, de wonderen, de verrijzenis van Jesus. Van daar het diepzinnige woord des heiligen Augustinus: «Ik zou het Evangelie niet gelooven, indien het gezag der Kerk mij daartoe niet deed besluiten (1).» Van daar echter ook het verschijnsel, dat, waar de invloed der Kerk verdwijnt en het leergezag der Kerk

(1) Contr. epist. Manich. (Fundam.) c. 5. Uitgave v. Migne deel 8, blz. 176.

verworpen wordt, de eenheid des geloofs hoe langer hoe meer verloren gaat, totdat men eindelijk zelfs aan hare mogelijkheid twijfelt.

Dit bewijst het geloovige Protestantisme. Wat in het protestantsche volk nog van het christelijk geloof is overgebleven, is het enkel aan het katholiek geloofsbeginsel verschuldigd, dat in het protestantisme nog krachtig voortwerkt, aan het gezag en de overlevering in de familiën en aan de prediking. Dit bewijst de grieksche Kerk. Wat daar nog is overgebleven van het levendig christelijk geloof, heeft zij aan het gezag, aan het leeraarsambt te danken. Dat bewijst bovenal de katholieke Kerk met haar ware leergezag, hetwelk berust op den grondslag der Apostelen. Dat bewijst eindelijk die rigting in het protestantisme, welke zich van alle leergezag heeft losgemaakt en alleen op het protestantsche beginsel van het persoonlijk onderzoek in de Heilige Schrift geplaatst heeft. Dit goddelijk boek wordt dan niet eene bron van eenheid, maar van scheuring; de menschelijke geest geeft aan zijne dwaalleer en dwaalwegen den schijn van eene hoogere regtvaardiging en knaagt zoolang aan de letter, tot dat hij eindelijk de goddelijkheid der heilige oorkonden zelfs loochent. Even als het materialisme den geest in den mensch loochent, dewijl hij hem niet ziet, zoo loochent deze rigting ten laatste ook den Geest Gods in Gods geschreven Woord. Het laatste tijdperk der afdwaling is dan eindelijk een Evangelie, eene Kerk, een christendom met terzijdestelling van alle gemeenschappelijke geloofsbelijdenis. Dit is de modernste ontwikkeling in de zoogenaamde protestantsche vereeniging; een loslaten van al de christelijke waarheden, onder den schijn, dat dit de ware Kerk van Christus is. Welk eene afdwaling! Welk eene omkeering van het christendom! Welk een bedriegen van

het christelijke volk! Men zegt wel dat men niemand in zijn geloof belemmert; maar de meening van ieder op zich zelf maakt geen godsdienstige gemeenschap uit, daartoe moet de band als zoodanig door eene gemeenschappelijke belijdenis gelegd worden. Een band zonder belijdenis is geen godsdienstige band, geen Kerk, geen christelijke Kerk, maar een karikatuur daarvan. Zoo vervoert de uiterste consequentie van het «Woord Gods» zonder leergezag; dit is het scepticisme in het christendom onder den schijn van het christendom; de ontkenenis der Kerk onder den schijn van het christendom; de ontkenning der Kerk onder den schijn van eene christelijke Kerk; dit is de wanhoop van den menschelijken geest aan de christelijke waarheid.

Wanneer er dan geen door God ingestelde leerstoel is, door welken wij tot het bezit van de ware leer des Verlosers geraken, dan moeten wij gevolgelijk al de heilige, hooge idealen van het christendom laten varen; dan blijft er scheuring in het christendom tot het einde en dan wordt zij altijd wijder, altijd dieper, altijd algemeener; dan is het *cor unum et anima una* (1) voor altijd van de aarde verdwenen.

Mogten toch allen, die Christus liefhebben, maar desniettemin den leerstoel die door God is gesticht om de christelijke waarheid te bewaren verwerpen, bedenken, dat *vooreerst* hun eigen geloof niet op den waren, goddelijken grondslag steunt; dat *ten tweede* zij zich daardoor van tallooze genaden des christendoms berooven en dat zij *in de derde plaats* tot eene rigting des geestes behooren, die het christendom ontzettend verwoest en dat zij zich zelve voor onzen Heer en Meester Jesus Christus medeplichtig aan die verwoesting maken.

(1) *Één hart en ééne ziel,*

In de eerste plaats: Hun geloof heeft den waren grondslag niet. Men kan den schakel eener keten niet losrukken en de breuk heelen door aan het eene einde vele nieuwe schakels aan te brengen. De lengte van het eene einde herstelt de schade niet. Zoo kan het protestantisme niet door de sedert den tijd der scheuring verloopene reeks van jaren, de breuk heelen die het door zich van Christus' kerk te scheiden in het leven heeft geroepen. De apostolische keten, waardoor de wettige zending, de volmagt, het ambt van Christus af wordt voortgeplant, is en blijft verbroken en kan door niets geheeld worden. Daar is geen zending en geen volmagt.

In de tweede plaats: Zij berooven zich van talloze genaden. Ook die apostolische keten waarin de bovennatuurlijke genaden worden voortgezet, namelijk de sacramentele keten van genaden, is, de Doop daargelaten, voor hen verbroken. Gelijk daar geen leeraarsambt bestaat, bestaat daar ook geen magt, om den menschen bovennatuurlijke genaden uit te deelen. Daar is geen vergiffenis der zonden; daar is geen volmagt om het allerheiligste Sacrament des Altaars wettig te bedienen, en daarom geen ware tegenwoordigheid van Jesus Christus in het Sacrament.

In de derde plaats. Zij zelve nemen deel aan eene rigting, welke zij zoo diep beklagen, dewijl zij nog aan Christus gelooven, Christus beminnen en in hem hun eenig heil vinden. Zoolang zij het door Christus ingestelde leergezag verwerpen, maken zij zich in den grond medeplichtig en zijn zij medeverantwoordelijk voor die onzalige scheuring en oplossing in het christendom, welke wij voor oogen hebben en in den grond der zaak eene geheele loochening van het groote geheim der goddelijke ontferming in de Menschwording van Gods Zoon is.

2. De loochening van een door God ingesteld leergezag om de leer van Christus onvervalscht te bewaren, voert echter ten slotte niet slechts tot twijfelarij over iedere objectief zekere kennis van de christelijke waarheden, tot het christelijk scepticisme, maar ook tot wanhoop aan de mogelijkheid van eene objectief ware en derhalve volkomen zekere kennis der hoogste waarheden van het verstand. Zij maakt het kennen der menschen omtrent hogere en diepere vragen tot een betrekkelijk meenen; zij leidt daartoe, dat de mensch op de vraag: «Wat is waarheid? — antwoordt: wij weten het niet; wij weten wel dat wij in ons een vermogen der ziel hebben dat honger en dorst naar waarheid heeft, wij weten wel dat geen behoefte der natuur zoo groot is als de behoefte aan waarheid, maar desniettegenstaande is er geen zekere waarheid voor ons menschen. Dit is de terugkeer naar het heidensch scepticisme aan het einde der vele christelijke eeuwen, die achter ons liggen.

Deze toestand is inderdaad gekomen. Dit is in vele gevallen de toestand van den menschelijken geest in den tegenwoordigen tijd, nadat hij zich van het goddelijk leergezag, van de stem Gods, die zich steeds doet hooren, heeft losgemaakt. Beide verschijnselen komen uit dezelfde bron voort; dáár het laten varen van eene objectief juiste en derhalve algemeen geldende opvatting van Christus leer, hier het laten varen van eene objectief juiste en derhalve algemeen geldende opvatting van de hoogste waarheden des verstands. Daaruit ontstaat de hier even als daar diep in de gemoederen van onze eeuw ingedrongene meening, dat in de hoogste vragen, waarvan de kennis en het bereiken onzer bestemming afhangt, elké meening even geregvaardigd is! Wel kleeft

het christendom en het verstand de leer aan dat de mensch, die eene dwaalleer buiten zijne schuld en ter goede trouw aanneemt, niet verantwoordelijk daarvoor is, en dat, als hij daarnaar handelt, hij niet schuldig is. Maar daaruit de gevolgtrekking te maken, dat elke subjectieve meening even goed is, op hetzelfde regt aanspraak heeft, is niet meer eene gevolgtrekking uit de zoo even genoemde waarheid, maar een gevoelen dat zijn grond heeft in de wanhoop aan eene blijvende objectieve waarheid of ten minste kennis der waarheid voor ons menschen.

De geestesrigting nu, die het karakteristieke van onzen tijd is, en op het gebied der natuurlijke waarheid niet minder aan eene zekere kennis der waarheid twijfelt dan de vroeger geschetste op het gebied der christelijke waarheid, heeft, gelijk de laatste met het protestansche kerkgenootschap, ook een band in de vereenigingen der Loges, in de Vrijmetselarij, in zooverre namelijk deze in het gewone leven der Loges den medeleden bekend wordt. Gelijk het protestantsche kerkgenootschap eene vereeniging zoogenaamd voor Christenen is, zonder dat zij het aannemen van eene enkele christelijke waarheid als voorwaarde van het lidmaatschap maakt, zoo wil ook het genootschap der Vrijmetselaren eene vereeniging van alle menschen ter beoefening van het humanisme, van al het goede en schoone in de menschheid, zonder zich ook slechts aan eene enkele hoogere waarheid des verstands omtrent den waren grond van het goede en het schoone te houden. Het protestansche kerkgenootschap met zijne volkskerk is eene vereeniging van Christenen, waarin iedereen over Christus, Christendom, christelijke leer, christelijke genade denken kan wat hij wil; derhalve eene zoogenaamd christelijke vereeniging, zonder dat ééne enkele christe-

lijke gedachte de medeleden vereenigt — eene tegenspraak in zich zelve. Zoo is de Loge eene vereeniging die den mensch tot zijn hoogste den mensch waardig bestaan, tot de hoogste zedelijke waardigheid wil verheffen, zonder ook slechts den noodwendigsten grondslag aller zedelijkheid, het geloof aan een persoonlijken God voor zijne medeleden te eischen (1). Overigens zijn de beide vereenigingen zeer nabij verwant: het protestantsche kerkgenootschap, het georganiseerde scepticisme des christendoms — de vrijmetselarij, het georganiseerde scepticisme des verstands; want het scepticisme is overal hetzelfde. Beide spreken over Christus, Christendom, Kerk, God, godsdienst, noodzakelijkheid van dezen, met dezelfde woordenrijkheid, maar beide gaan van het denkbeeld uit dat men over al deze heerlijke dingen niets met zekerheid kan weten. Welke achting men nu kan hebben voor zaken, die zoo onzeker zijn, dat elke meening daarover even goed is, begrijpt men van zelf. Beide vereenigingen arbeiden dan ook voor elkander. Het protestantsch kerkgenootschap met zijn plan eener volkskerk is eene uitbreiding der Loge onder het christelijk protestantsche volk; een voorhof voor degenen wier schoeisel te vuil is om in de gewijde plaats der Loge binnen te treden; het is de met den schijn der christelijke Kerk gedekte, onder hem verborgen poging om het geloovige protestantsche volk onder den duim der Loge te brengen. Daarom staan dan ook de Broeders Vrijmetselaars aan de spits der be-

(1) De drie groote Moeder-Loges in Berlijn houden nog schijnbaar het christelijk beginsel vast, namelijk de voorwaarde dat een lid christen moet zijn. Maar die eisch is in de praktijk buiten werking gesteld en bijna in al de Loges opgegeven. Hij is ook met de „oude pligten” in strijd en eerst later ingevoerd. Zie hiervoor het vrijmetselaarstijdschrift, *Latomia*, deel 26, blz. 1, volg.

weging tot vestiging der nieuwe volkskerk. Eene zending van Christus hebben zij voorzeker daartoe niet, of zij eene zending der Loge daartoe hebben, laten wij daar.

Overigens kan ons deze wanhoop van den aan zich zelf overgelaten menschelijken geest om de leer van Christus en de hoogere waarheden des verstands over God, den oorsprong en het doeleinde des menschen algemeen geldig en objectief volkomen juist te kunnen kennen, niet verrassen. Zij berust integendeel op eene betrekkelijke noodzakelijkheid en zij kon ook nu eerst in die uitgebreidheid den geest des menschen aantasten. De geest des menschen was in oude tijden bij zijne onderzoekingen niet geheel vrij van alle leiding. Hij stond integendeel onder tal van regtmattige en onregtmattige bepalende invloeden. De overoude overleveringen van het menschelijk geslacht, de Staatsgodsdiensten en het Staatswezen, de meening der voorvaders, oefenden op den kring van gedachten der menschen den diepst ingrijpenden invloed uit. Dit was zeer natuurlijk, dewijl het geheele menschelijk geslacht hoe digter het bij zijn oorsprong stond, de indrukken van dat Gezag in zich moest dragen, dat het door zijne almacht uit het niet in het aanzijn geroepen had. Eerst Christus heeft den menschelijken geest van alle valsche gezag bevrijd, maar voorzeker enkel en alleen met het doel om hem aan het ware, goddelijke gezag geheel te onderwerpen. Wanneer nu deze menschelijke geest, die door geen geschiedenis, geen overlevering, geen ontzag voor de voorouders meer gesteund wordt, die er trotsch op is om geen gezag hoegenaamd meer aan te nemen, zich ook van dit goddelijk gezag van Christus losmaakt, dan kan het maar al te gemakkelijk geschieden, dat hij eindelijk tot de wanhoop aan de mogelijkheid eener volkomen zekere kennis der hoogere waarheid geraakt.

De menschelijke geest geheel op zich zelf genomen, is en blijft wel in staat om waarheid te kennen, en hij verliest derhalve dit bewustzijn nooit geheel; maar hij is ook aan de dwaling onderworpen. Hij kan zich niet ontveinzen hoevele medemenschen van zijne gevoelens afwijken, hoe redelijk die ook mogen zijn. Hoe ligt kan hem dan in de hoogste en gewigtigste vragen de twijfel bekruipeu, de gedachte: is het waar, wat gij denkt? Zou het niet anders kunnen zijn? Voorts is de menschelijke geest, niet de volstreckte Geest, niet de Geest die in en buiten zich eeuwig dezelfde is, eeuwig en onveranderlijk de waarheid kent. Hoe dikwijls daarentegen wordt de mensch er aan herinnerd, dat zijne gedachten in en uit zich zelveu zeer wispelturig zijn; hoe dikwijls ziet hij zelf in den loop van zijn eigen leven zijne begrippen, met welke hij de dingen begrijpen wil, veranderen; hoe dikwerf bevindt hij dat deze begrippen, de vorm zijner gedachten over de dingen, niet objectief juist, dat zij te klein of te ruim of zeer onverstandig waren, dat hun momenten ontbraken, die tot het wezen der dingen behoorden. Ons geheele leven is eene worsteling om deze objectief juiste begrippen. Wanneer nu de menschelijke geest daarbij geheel aan zich zelveu is overgelaten, hoe zelden zal hij dan in staat zijn, om met onfeilbare zekerheid te kunnen zeggen: Ik bezit nu de waarheid, zooals die in zich zelveu is, zooals zij voor mij en voor allen is, zoo- als zij eeuwig zal blijven. Dit is bijna onmogelijk voor den geheel aan zich zelveu overgelaten menschelijken geest. Hoezeer is hij dan aan het gevaar blootgesteld, dat na lang te vergeefs te hebben geworsteld, hem dat verschrikkelijke lot treft hetwelk de Apostel Paulus van die heidenen afschildert «wier verstand met duisternis verdonkerd is,» «die door onwetendheid van het

leven Gods vervreemd zijn, die blind zijn in hun hart en eindelijk in de wanhoop aan de waarheid, zich aan al de lusten des levens overgeven (1).»

Zoo noodzakelijk heeft de mensch eene goddelijke leiding op den weg tot de waarheid nodig, zoo diep beantwoordt de leer der christelijke Kerk van haar onfeilbaar leergezag aan de innigste behoefte van 's menschen ziel. Dit is het «òf — òf» voor den menschelijken geest:

Of hij volgt de stem van Christus, die tot hem spreekt. Dan zal hij zelf den vrede vinden, om van licht tot licht, van zekerheid tot zekerheid voort te streven, in die gelukzalige geestelijke vereeniging te komen, welke zoovele zielen door al de christelijke eeuwen op aarde en in den hemel met Christus verbindt, totdat hij zelf tot het eeuwig aanschouwen van het eeuwige licht geraakt;

Of hij volgt slechts zich zelve en het licht van zijn verstand. Dan zal de twijfel hem vervolgen en rusteloos voortdrijven tot het einde van zijn bestaan; dan zal hij van de eene meening tot de andere als door een wervelwind rondgedreven worden; dan zal hij in de wanhoop aan de waarheid en aan zijn geest, aan alle hoogere ideeën, zich blindelings in de stof storten; dan zal hij alle geestelijke banden verscheuren, welke hem met andere menschen vereenigen, en eindelijk een zonnestofje onder vele andere zonnestoffes (atomen) worden, die allen afzonderlijk op hun eigenen dwaalweg wandelen.

Hoe meer deze geest van het scepticisme, van de twijfelarij aan hoogere kennis der waarheid in onze dagen toegenomen is, des te minder kan het ons verwonderen, dat God weder op buitengewone wijze tot de menschen wil spreken, om hen van dezen dwaalweg terug te brengen.

(1) Ephes. 4, 18, 19.

VII.

VOORWERP EN GRENZEN VAN HET ONFEILBARE LEERAARS- AMBT DER KERK.

God de Heer bragt voort . . . den boom des levens
in het midden van het paradijs en den boom der
kennis van goed en kwaad en een stroom ontsprong
uit het lustoord, om het paradijs te besproeijen.

I Mos. 2, 9 vv.

De Heilige Schrift begint de geschiedenis van het menschdom met het aardsche paradijs. Zij toont ons daarin een «boom des levens» en een «boom der kennis van het goed en kwaad (1).» Door van den boom des levens te eten moesten de menschen zich het leven onderhouden. Maar zij mogten slechts zoolang daarvan eten en daardoor het leven dat uit eene bovennatuurlijke gemeenschap met God, het eeuwige Leven en de eenige Bron van alle leven ontspringt, als zij gehoorzaam bleven aan God. Met de ongehoorzaamheid werd de mensch uit het paradijs verdreven «opdat hij niet meer zou kunnen nemen van den boom des levens en eten en leven (2).» Want hij was nu aan den dood, aan de scheiding

(1) Mos. 2, 9. (2) I Mos. 3, 22.

van God vervallen. Naast den boom des levens en der kennis zien wij dan nog den stroom, die uit het lustoord ontspringt, «om het paradijs te besproeijen (1).»

Gelijk de goddelijke openbaring echter met den aanvang der aardsche dingen begint, zoo sluit zij met het einde daarvan, waar zij in de eeuwigheid overgaan. Gelijk derhalve de eerste boeken over het aardsche paradijs spreken, zoo spreken de laatste boeken der Heilige Schrift over het eeuwige paradijs, waarvan het eerste slechts de voorafbeelding was. Daardoor kennen wij nu met volle helderheid den waren verheven zin van die voorafbeeldingen in het eerste paradijs. Daar toont de heilige Joannes ons «den nieuwen hemel en de nieuwe aarde, de heilige stad, het nieuw Jerusalem,» «de woontent Gods bij de menschen, waar Hij bij hen woont en zij zijn volk zijn, en God zelf met hen hun God is en elke traan van hunne oogen afdroogt (2).» Dáár is de alpha en de omega, het begin en het einde. Hij geeft daar den dorstigen uit de bron van het water des levens (3). Daar is de heerlijkheid Gods en haar schijnen is gelijk het licht zich breekt in de kleur van alle edelgesteenten en kristallen (4). En een tempel zag hij niet, want de Heer God, de Almagtige is haar tempel en het Lam. En de stad had geen behoefte aan de verlichting van de zon en de maan, want de heerlijkheid Gods verlicht haar en haar licht is het Lam (5). Vervolgens ziet de heilige Joannes een stroom van levend water. Het is helder als kristal en het ontspringt uit den troon van God en het Lam. Aan dezen stroom staat weder in het paradijs de boom des levens, en de bladeren des booms zijn ter heiliging der volken. Onder dezen staat de

(1) I Mos. 2, 10. — (2) Openbaring, 21, 1—4. — (3) Ibid. v. 6.
(4) Ibid v. 11. — (5) Ibid. 22—23.

troon Gods en des Lams en zij zijn zijne dienaars. En zij zien zijn aanschijn en dragen zijn naam op hun voorhoofd. En de nacht is niet meer, en alleen meer licht, dat van God zelven uitstraalt, en zij heerschen met Hem van eeuwigheid tot eeuwigheid (1). Dit is het hemelsch paradijs. Hier zijn alle beelden en voorafbeeldingen in de natuur en de openbaring in het Oud en het Nieuw Testament verdwenen. Dáár is God alles; dáár is geen tent, geen tempel, dáár is geen paradijs, dáár is geen licht en geen water, dáár is geen brood en geene voeding, dáár zijn alle teekenen, alle schaduwen vervallen, dáár is slechts het eeuwige licht van God en het Lam en de eeuwige gemeenschap der schepselen in de deelneming aan Gods leven zelf.

Tusschen dit eerste paradijs door Mozes verhaald, en dit laatste eeuwige, waarvan de heilige Joannes spreekt, staat het Oude en het Nieuwe Verbond; het Oude als schaduw van het Nieuwe, gelijk dit weder in zekeren zin als de schaduw van het eeuwig verbond in den hemel is. Het kan ons daarom niet verwonderen, als wij ook in dezen tijd van voorbereiding tot het eeuwige paradijs in de Kerk Gods goddelijke instellingen vinden, die volgens haar wezen en hare beteekenis geheel met die beelden in het paradijs en hare vervulling in het eeuwige leven overeenstemmen. Ook de Kerk Gods op aarde heeft den levensboom in het allerheiligste Sakrament des altaars, welks vrucht wij eten en daardoor het eeuwige leven en de heiliging ontvangen. Ook de Kerk Gods heeft haren stroom van levend water, die uit den troon van God en het Lam ontspringt en zich in de zeven Sacramenten over onze zielen uitstort. Ook de Kerk

(1) Openbaring 22, 1—5.

Gods heeft haren boom van kennis in het leeraarsambt der Kerk. Die zich daaraan onderwerpt, mag tot den boom des levens naderen; die zich daaraan niet onderwerpt, mag ook de vrucht van den boom des levens niet genieten. Gelijk aan den boom der kennis het goed en het kwaad door gehoorzaamheid of ongehoorzaamheid gekend werd, zoo wordt ook aan dezen boom der kennis, aan dit goddelijk leeraarsambt het goede en het kwade in ons gekend, al naar dat wij ons in gehoorzaamheid aan dat leeraarsambt onderwerpen of daartegen in oproerigheid en hoogmoed des geestes opstaan.

Van hoe meer gewigt echter deze gehoorzaamheid aan de Kerk is, hoe moeilijker het den mensch valt, zijn geestelijken hoogmoed, die zich, zooals een Apostel zegt, tegen de kennis Gods verheft (1), te overwinnen en het verstand in gehoorzaamheid aan Christus gevangen te geven, des te noodzakelijker is het een waar en volkomen juist begrip te hebben van den omvang van dit goddelijk leergezag en alle verkeerde voorstellingen daaromtrent te keeren. Ook hier kunnen wij het woord des Heeren toepassen, dat zijn juk zoet en zijn last ligt is (2). Indien desnietteenstaande voor velen de gedachte ondragelijk is, om hun verstand aan Christus en zijne Kerk gevangen te geven, komt het niet zelden daardoor, dat zij geheel verkeerde begrippen omtrent den omvang van het leergezag der Kerk hebben. Daarom is het van belang zijn wezenlijk voorwerp en zijne grenzen naauwkeurig te kennen en te weten, welke beslissingen wij als beslissingen van het onfeilbaar leergezag moeten erkennen.

De Kerk heeft als de door Christus gestichte instelling

(1) II Cor. 10, 5. — (2) Matth. 11, 30.

om zijne leer onvervalscht en zuiver tot aan het einde der wereld aan alle volken te verkondigen eene drievoudige taak ontvangen. Zij is de door Christus aangestelde getuige van zijne leer, zij is de door Hem aangestelde regter over den waren inhoud zijner leer, zij is eindelijk de leermeesteresse zijner goddelijke leer. Deze drievoudige taak toont ons ook het voorwerp en de grenzen van haar leergezag aan. Wij moeten het onder dit oogpunt nader beschouwen, zelfs op het gevaar af van in eenige herhalingen te vervallen.

De Kerk is *in de eerste plaats* de door Christus aangestelde getuige zijner leer en moet in die hoedanigheid, die leer aan alle menschen tot de laatste geslachten met dezelfde zekerheid en onfeilbaarheid verkondigen, als het geschiedde toen Hij zelf haar verkondigde.

De Verlosser zegt omtrent het doel zijner komst op aarde: «Daartoe ben Ik geboren, en daartoe in de wereld gekomen, om der waarheid getuigenis te geven. Een iegelijk, die uit de waarheid is, hoort mijne stem (1).» Hij is een geloofwaardig getuige der waarheid, dewijl Hij als God de waarheid zelve en een eeuwige getuige van het goddelijk leven in de allerheiligste Drievuldigheid is. Maar waartoe zou ons allen, die niet met Hem geleefd, Hem, dezen Zoon Gods, niet gezien en gehoord hebben, deze getuigenis gebaat hebben, indien wij slechts zulke getuigen zijner leer hadden gehad, die gelijk alle menschen op zich zelf aan de dwaling onderworpen waren? Al berust een berigt dat mij gebragt wordt in zich zelf en in zijn oorsprong nog op zulk eene goede getuigenis, het heeft voor mij toch alleen de geloofwaardigheid van den laatsten getuige die het mij brengt. Is deze aan

(1) Joan. 18, 37.

dwaling onderhevig of zelf niet geloofwaardig, dan blijft het voor mij onzeker, al ware het in zijn oorsprong nog zoo zeker. Zou derhalve de getuigenis van Christus voor de waarheid niet weder voor al de later levende menschen verloren gaan, of ten minste geheel onzeker worden, eene onderstelling die eene bovennatuurlijke openbaring doelloos en dientengevolge ongerijmd zou maken, dan moest hij voor alle latere tijden getuigen even geloofwaardig als hij zelf als God-Mensch was, voor zijne leer aanstellen. Dat waren en zijn nu de Apostelen en de «op den grondslag der Apostelen» (1) in onafgebroken opvolging, gelijk de eene steen van een gebouw den andere draagt, gestichte Apostolische Kerk, welke Christus zelf, gelijk het hoofd de ledematen te zamen houdt (2), en waarin de Geest der waarheid tegenwoordig is, om haar «alles te leeren en aan alles te herinneren (3),» wat Christus geleerd heeft. Als getuigen van zijne leer en zijn werk heeft Hij zijne Apostelen op hetzelfde plechtige oogenblik aangesteld, toen Hij de wereld wilde verlaten, en hun nog in het einde den last herhaald om zijne leer aan al de schepselen te verkondigen. «Gij zult de kracht ontvangen des Heiligen Geestes, die over u komen zal, en zult mij getuigen zijn in Jerusalem, en in geheel Judea en Samarië, en tot aan het uiteinde der aarde (4).» Dat was de wapenrusting, de *armatura Dei* (5), gelijk de Apostel haar noemt, voor het Apostolaat, en dat was de opdracht, de zending; de wapenrusting, de Heilige Geest zelf met zijne goddelijke kracht; de opdracht: «Gij zult mijne getuigen zijn.» Zoo is het, zoo blijft het van zijne Hemelvaart tot aan zijne

(1) Ephes. 2, 20. — (2) Ephes. 4, 15 v. — (3) Joann. 14, 26. — (4) Handel. 1, 8. — Ephes. 6, 11.

wederkomst. Tot dien tijd is de Kerk met haren grondslag, de Apostelen, op aarde de getuige van Jesus. Wat Christus door zijne Godheid was, derhalve uit zich zelve, de getuige der eeuwige waarheid, dat is de Kerk, voor zoover zij uit menschen bestaat, niet uit zich zelve, maar door de kracht van Christus; en gelijk Christus getuigenis aflegt van zich zelve, zoo legt de Kerk getuigenis af van Christus. Als getuigen van Christus traden de Apostelen dadelijk na het eerste Pinksterfeest op. «Dezen Jesus heeft God opgewekt: waarvan wij allen getuigen zijn (1).» Dit herhaalt de heilige Petrus, zoo dikwerf hij in het openbaar spreekt. «En wij zijn getuigen van al hetgeen hij in het land der Joden, en in Jerusalem gedaan heeft (2).» In de plaats van den verrader Judas werd Matthias uitverkoren, opdat hij met de Apostelen getuige zijner opstanding zou worden (3). Deze getuigenis hebben de Apostelen in de Kerk voortgezet door hunne opvolgers tot den dag van heden. De Kerk echter kan, terwijl zij getuigenis geeft van Jesus, zijn leven, zijn dood, zijne opstanding, altijd gelijk de Apostelen zeggen: «wat wij gehoord, wat wij met onze oogen gezien, wat . . . onze handen aangeraakt hebben, . . . dat getuigen en verkondigen wij U» (4). Zij is dezelfde in haar begin en heden; zij is het levende ligchaam van Christus, zij is in haren aanvang ten tijde der Apostelen de getuige van het leven, van de Hemelvaart des Heeren geweest, gelijk zij eenmaal de getuige van zijne wederkomst zijn zal. Zij getuigt aan al de volken, wat zij zelve van den Verlosser gezien heeft. Wanneer echter Christus zijne geloofwaardigheid door de

(1) Handel. 2, 32; vgl. 3, 15. — (2) Ibid. 10, 39 en 5, 32. — (3) Ibid. 1, 22 — (4) I. Joan. 1, 1—3.

vervulling van al de profetiën des Ouden Testaments en door wonderen, ten laatste door zijne verrijzenis bevestigd heeft, dan draagt ook de Kerk in haar bestaan sedert achttienhonderd jaren; in haar wonderdadig leven, dat eene openbare vervulling van al beloften des Zaligmakers is, dat overal de kracht en de werking van God verkondigt en ook de wonderen van Jesus in het werken der heiligen door al de eeuwen voortzet, — in hare vier groote kenteekenen der eenheid, algemeenheid, apostoliciteit en heiligheid, den hoogsten en bovennatuurlijken stempel der geloofwaardigheid in zich. Niet door eene doode letter wordt op aarde getuigenis van het leven van den Godmensch gegeven, maar door de Kerk, die den stempel der goddelijkheid in zich draagt.

De Kerk is in de tweede plaats de door Christus aangestelde regter over zijne ware leer, bij voorkomende geschillen over haren inhoud en zin. Dit is een noodwendig gevolg van de zoo even besproken volmagt. Zal de Kerk voor alle menschen eene geloofwaardige getuige van de ware leer des Heeren zijn, dan moet zij ook bij ontstane geschillen over zin en inhoud dezer leer de door Christus aangestelde regter zijn. De goddelijke Verlosser, die wilde, dat zijne leer aan alle menschen en volken tot het einde der wereld zou verkondigd worden, wist tevens, welk gevaar haar bovenal bedreigde. Reeds in zich zelve was het volgens de natuur der dingen onmogelijk, dat over zijne leer, die bestemd was voor de verwijderdste eeuwen en voor alle volken met de verschillendste zienswijze, taal en begrippen, in den loop van den tijd niet de verschillendste denkwijze ontstaan zou. Waar vindt men een boek, voor duizend jaren geschreven, onder een ander volk met andere zeden, in eene vreemde taal, dat niet aan-

leiding gaf tot de verschillendste uitleggingen. Daarbij kwam, dat Hij het rijk der waarheid in den strijd tegen den geest der leugen wilde stichten, en hoe kan de leugen de waarheid anders dan door verdraaijing bestrijden. Eindelijk wilde Hij door zijne leer het kwaad, de zonden, de hartstogten van het menschelijk hart overwinnen, en al die booze neigingen van het menschelijk hart moesten bondgenooten van den geest der leugen worden, om de leer des Heeren naar haren zin uit te leggen. Daarom waarschuwde de Verlosser zoo dringend voor de valsche profeten, die zouden optreden (1). Hoe zou Hij zijne leer zonder een voldoende middel ter bescherming tegen al deze gevaren van vervalsching kunnen laten, zonder het den menschen, voor wie zij bestemd was, onmogelijk te maken, ze te vinden. Reeds ten tijde der apostelen toch traden dwaalleeraars op, die de grondvesten der christelijke waarheid dreigden te doen wankelen; en zoo is het door alle eeuwen heen gebleven. Van de eerste tijden af ondervonden de christenen door de vervalsching van Jesus' zuivere leer eene zwaardere vervolging der Kerk, dan zelfs de bloedige vervolgingen waren. De Kerk alleen heeft het ware goddelijke middel om deze twisten te beslechten. Hij, die dit middel niet erkent, moet niet slechts voor zich de hoop opgeven om in den strijd van tallooze geschilpunten over de leer des Verlossers, met zekerheid de ware te vinden, hij moet ook toegeven, dat Christus zelf door zijne instelling het den menschen onmogelijk heeft gemaakt om zijne ware leer met volle zekerheid te kennen. Dit middel is echter geen ander dan het bij den

(1) Matth. 7, 15.

eersten strijd op het apostolische concilie aangewende: de beslissing van den Heiligen Geest door het in de Kerk gestichte apostolaat. De apostel Paulus zegt van de christelijke waarheden welke hij verkondigde: «Mijne rede en mijne prediking bestond niet in overredende woorden van menschelijke wijsheid, maar in vertooning van geest en kracht, opdat uw geloof niet op menschelijke wijsheid, maar op Gods kracht beruste. Intusschen leeren wij toch wijsheid onder de volmaakten, niet echter de wijsheid dezer wereld, noch die van de grooten dezer wereld, die vernietigd wordt, maar wij leeren Gods wijsheid, die in geheimenissen verborgen was, welke God vóór allen tijd tot onze heerlijkheid bestemd heeft (1).» Daaruit maakt de apostel dan eene gewigtige gevolgtrekking. «Wie van de menschen weet, wat des menschen is, als slechts de geest des menschen, die in hem zelve is? Zoo kent ook niemand, wat van God is, als slechts de geest Gods. Maar wij hebben niet den geest dezer wereld ontvangen, doch den geest die uit God is, opdat wij weten, wat ons door God is gegeven (2).» Daardoor is eens vooral voor de menschen aangetoond hoe het in den diepsten grond der zaak onmogelijk is om door zuiver natuurlijke middelen de leer van Christus en haren bovennatuurlijken zin onvervalscht te kunnen kennen. Slechts daar waar de geest Gods is, kan de zin dezer leer uitgemaakt worden. Hier doet zich de zaak niet anders voor. Gelijk bovennatuurlijke zekerheid van een bovennatuurlijk feit slechts kan bevestigd worden door een getuige die eene hoogere dan louter menschelijke geloofwaardigheid bezit, zoo kan alleen een hooger, door God zelve op bovennatuurlijke

(1) I Cor, 2, 4—7. — (2) T. a. p. 11, volg.

wijze geleid leergezag, uitspraak doen over den waren zin eener goddelijke openbaring. De aan zich zelve overgelaten menschelijke geest kan evenmin daaromtrent beslissen als een schepsel van lagere orde over datgene, waarover het verstand van den mensch alleen kan oordeelen.

De Kerk is *in de derde plaats* uit kracht van haar leeraarsambt de door Christus aangestelde *leermeesteresse* der waarheid. «Leert alle volken (1)», «predikt het Evangelie aan alle schepselen (2).» Zij alleen heeft de wettige zending tot het apostolaat, in het groote en in het kleine, in de verspreiding van het Christendom onder alle volken, even als in het onderwijzen van het christenvolk zelf. Zij alleen heeft de zending van Christus ontvangen en derhalve zij alleen de wettige missie. Van al de anderen die zonder zending leeren, geldt wat de Apostelen op het apostolische concilie aan de joodsche christenen van Antiochië schreven, die het bekende geschilpunt gesteld hadden: «Wij hebben gehoord, dat sommigen, van ons uitgegaan, U door woorden verontrust, en uwe zielen ontroerd hebben, aan wie wij geen last hebben gegeven (3).»

Uit deze drievoudige roeping van het onfeilbare leeraarsambt der Kerk volgen nu ook *de grenzen van de onfeilbaarheid* der Kerk van zelve. Wij vatten ze in drie hoofdstellingen zamen.

Ten eerste: Het uitsluitend voorwerp van de onfeilbaarheid der Kerk is derhalve de bovennatuurlijke openbaring, in 't bijzonder de leer van Christus, de geopenbaarde geloofs- en zedeleer. Daartoe behoort, dewijl anders de Kerk hare roeping om 'sHeeren leer zuiver en

(1) Matth. 28, 29, — (2) Marc. 16, 15 — (3) Handl. 15, 24.

onvervalscht te bewaren niet zou kunnen vervullen, noodwendig ook de beslissing van de vraag of zulk eene vervalsching van des Zaligmakers leer werkelijk in een bepaald leerstelsel plaats heeft (1). Verder echter gaat de onfeilbaarheid der Kerk niet. Een getrouw kind der Kerk zal desniettemin de leer welke in de Kerk in groote achting wordt gehouden; van mannen, uitstekend door wijsheid en heiligheid, voorgesteld; en door de Kerk niet slechts gedurende langen tijd gedoogd, maar ook bevorderd is geworden: ook dan zeer in eere houden, wanneer zij betrekking heeft op zaken, die niet tot den inhoud der goddelijke openbaring behooren, en dit des te meer, naar mate zij inniger met de openbaring zamenhangen. Hij die overtuigd is, dat de Heilige Geest de Kerk leidt, kan moeilijk aannemen, dat eene leer die langen tijd hooge achting in de Kerk geniet, ongegrond zou zijn. Hij zal die derhalve slechts na zeer rijp beraad en op deugdelijke gronden verwerpen. Iets anders echter is deze gezindheid welke den hoogmoed uitsluit, en iets anders de plicht van onderwerping aan de onfeilbare leer der Kerk. Deze strekt zich slechts uit tot de geloofs- en zedeleer der bovennatuurlijke openbaring. Daaruit blijkt echter hoezeer degenen in dwaling verkeeren, die meenen dat de Kerk onze vrije gedachten naar goedvinden kan beperken en naar willekeur al wat denkbaar is aan haar onfeilbaar leeraarsambt onderwerpen. De geopenbaarde waarheden vormen slechts een deel van al wat de menschelijke geest vermog te denken en te onder-

(1) De zoogenaamde leerstellige feiten. Anders zou ieder dwaalleeraar de beslissing der Kerk steeds kunnen ter zijde stellen door de bewering, dat de Kerk hem niet juist verstaan had.

zoeken. Zij zijn slechts de hoofdpijlers waarop de mensch den bouw der kennis moet vestigen; zij zijn door God opgerigte zuilen op den weg van het menschelijk leven, welke hem de dwaalwegen, die ten verderve, en den waren weg, die tot het leven voert, aantoonen. Wel is waar staan zij met andere waarheden in innig verband, en de Christen, die in de Kerk eene goddelijke instelling erkent, heeft derhalve de vrijheid niet op een ander gebied der menschelijke kennis met zich zelve en met de goddelijke leer der openbaring in strijd te komen. Dit is evenwel geen belemmering der verstandelijke vrijheid, maar slechts eene erkenning van de stelling welke ook op het verstand steunt, dat de eene waarheid de andere niet kan tegenspreken. (1) De geopenbaarde geloofswaarheden belemmeren het denken niet, maar geven, dewijl zij licht en leven zijn, het integendeel zijne hoogste kracht. Dit bewijst juist ook het laatste tijdvak der middeleeuwen. Indien het geloof de geestelijke kracht en de energie der menschen verlamde, dan zou aan het einde der middeleeuwen, dit tijdvak van geloof, een geestelijke doodslaap moeten aanwezig geweest zijn, die alle vlugt zou belet hebben. Juist het tegendeel was het geval. Zelfs nog het einde der middeleeuwen was het tijdperk van eene geestelijke frischheid en beweging. De stichting van talrijke hoogeschoolen met hare volle gehoorzalen, met haar geestdrift voor de wetenschap; zelfs het humanisme, dat in korten tijd eene reeks van mannen deed optreden, die zich van de oude klassieke vormen der taal en der kunst met een meesterschap bedienden, welke voor de meesters van het heidendom niet onder-

(1) Vgl. *Möhlens Symbolik* § 36.

doet, zijn daarvan getuigen. Wel is waar zette die geestelijke stroom zoo hoog op, dat hij den dam doorbrak, welken God gesteld had, en daardoor in plaats van zegenrijk, verderfelijk werd. Maar hij bewijst toch dat de eeuwige waarheden, welke het onfeilbaar leeraarsambt der Kerk beschermt, een heilig, goddelijk, geestelijk vuur zijn, dat 's menschen geest niet doodt; maar hem ontvlamt in streven naar kennis en waarheid.

Ten tweede. Niet alles wat in de Kerk ook door degenen, die eene zending tot het leeraarsambt hebben, geleerd wordt, valt onder het bereik van de onfeilbare uitspraken der Kerk, maar alleen die beslissingen over den waren inhoud der openbaring, welke ook naar haren vorm als leerstellige uitspraken der Kerk moeten beschouwd worden. Deze bepaling der grenzen van het onfeilbaar leeraarsambt der Kerk is van hoog gewigt. De Kerk uit haar apostolaat als leermeesteres in den menigvuldigsten vorm. Nu eens oefent zij het door den eenvoudigen priester, dan weder door den Paus uit; nu schriftelijk, dan mondeling. Zelfs die leden der Kerk, die niet door de wijding onmiddellijk aandeel aan het apostolaat hebben, kunnen in zekere mate organen der leerende Kerk zijn. Dit was dikwijls met de heiligen het geval. Derhalve rijst de vraag: Welke beslissingen vorderen van ons onderwerping als verklaringen van het onfeilbaar leergezag? Deze vraag is des te gewigtiger, dewijl bij geene andere het hoogste wat de mensch bezit, zijn verstand, meer betrokken is. Voor het menschelijk verstand, het hoogste, heiligste, verhevenste der menschelijke natuur, het licht zijner ziel, waardoor deze voor het licht en zijne eeuwige bron ontvankelijk is, bestaan twee gevaren. Vooreerst valsche autoriteiten, die in het geestelijke heiligdom des menschen binnendringen en daar het licht

verduisteren; in de tweede plaats eene onregmatige onafhankelijkheid, waardoor de ziel ongemerkt ook talloze valsche autoriteiten der ongeregelde eigen-, wereldsche- en zinnelijke liefde in zich toelaat, terwijl zij gelooft heerscheresse te zijn. Tusschen deze beide gevaren beweegt zich de innigste geschiedenis der menschheid. Wanneer daarom Christus in de Kerk den menschen tot bescherming tegen deze gevaren een waar gezag wilde geven, dan wilde hij tegelijk hun de zekerheid verschaffen, dat onder dezen schijn ook geen valsche autoriteiten zich aan den geest der menschen zouden opdringen. Niet alle handelingen der organen van het leergezag zijn daarom handelingen van hun onfeilbaar leeraarsambt, slechts degene, welke in den waren vorm als beslissingen over den inhoud der openbaring gegeven worden. Andere uitspraken van de kerkleeraars buiten dien vorm, welke de bedoeling van eene leerstellige beslissing openbaart, vallen niet onder het begrip der onfeilbare uitspraken van het leeraarsambt. Dit geldt ook van pauselijke decreten, al mogen zij in zich, dewijl zij van het opperhoofd der Kerk uitgaan, nog zoo leerzaam, nog zoo eerbiedwaardig zijn; dit geldt van politieke uitspraken, welke daarin vervat zijn en dikwijls met den toestand der wereld op het oogenblik dat zij gegeven worden zamenhangen; dit geldt van vele verordeningen van het kerkelijk regt. Wij vinden daar overal wijsheid, onderrigt; wij zijn zoover zij het regt der Kerk vormen, gehoorzaamheid verschuldigd, maar het zou een volkomen dwaalbegrip zijn ze als handelingen der onfeilbare Kerk te beschouwen.

Ten derde. Zelfs de onfeilbare uitspraken der Kerk zijn echter voor ons en de menschheid niet zoo geheel volkomen en afgerond, dat ook hierin geen vooruitgang mogelijk zou zijn. Al de zedewetten van het christendom

zijn als uitdrukking der eeuwige goddelijke wet onveranderlijk, maar met het oog op het leven van den bijzonderen mensch en van al de maatschappelijke banden zijner zamenleving, zijn ze echter vatbaar voor eene ontwikkeling, welke vooruit niet kan berekend worden. Zoo zijn ook al de geloofswaarheden als uitdrukking der eeuwige goddelijke waarheid onveranderlijk, maar met betrekking tot onzen geest en het wetenschappelijke begripen dier waarheden, kunnen zij echter meer en meer wassen, tot dat zij in de eeuwige aanschouwing overgaan. Dat is de ware bezielende vooruitgang: de goddelijke kiem, welke God in zijne wet en geloofsleer heeft gelegd, meer en meer in het leven der bijzondere personen en aller menschelijke instellingen uit te breiden.

Dit is derhalve de grens van het onfeilbare leeraarsambt: het strekt zich in de eerste plaats slechts uit over den kring der geopenbaarde geloofs- en zedeleer, in 't bijzonder over de leer van Christus; in de tweede plaats slechts over die uitspraken der Kerk, welke zich als leerstellige beslissingen voor allen over de geloofs- en zedeleer voordoen; derdens ook met betrekking tot deze verklaarde stellingen omtrent geloof en zedeleer heeft er geen stilstand plaats, maar hare toepassing op het leven van de bijzondere personen en de maatschappij, gelijk ook haar verstandelijk begrip en het inzicht in haar zamenhang met al de andere bovennatuurlijke en natuurlijke waarheden, laat een vooruitgang toe, die niet eerder eindigt, dan wanneer wij, in stede van Gods wet en zijne openbaring, God zelve zullen bezitten en aanschouwen.

Zoo zien wij in deze leer over de onfeilbaarheid der Kerk aan den eenen kant de vrijheid des geestes volkomen gewaarborgd, en aan den andere deze vrijheid zóó beperkt, als het wezen der menschelijke vrijheid zelf vordert,

wil zij zich zelve niet door grenzeloosheid vernietigen. Eene wonderbare wijsheid Gods in de leiding van zijn schepsel, dat in vrijheid en toch ook in regtmatige beperking slechts zijne voleinding bereikt. Beide is voor hem in gelijke mate noodzakelijk.

VIII.

ORGANEN VAN HET ONFEILBAAR LEERAARSAMBT DER KERK.

“Gij zijt Petrus (de rots) en op deze steenrots zal ik mijne Kerk bouwen en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen.”

Matth. 16, 18.

Nadat wij het voorwerp en de grenzen van de onfeilbaarheid der Kerk hebben leeren kennen, moeten wij nu tot de organen overgaan, waardoor zij haar leeraarsambt, haar apostolaat uitoefent.

Door wie oefent de Kerk haar leeraarsambt uit? In welke verhouding staat de onderwijsmagt der bisschoppen, der pausen, der kerkvergaderingen? Welke plaats neemt de Paus in het apostolaat in? Is de Paus onfeilbaar? Staat eene algemeene Kerkvergadering boven den Paus?

Wij moeten deze vragen beantwoorden om een goed begrip te verkrijgen van dit goddelijk voorregt der Kerk, hare onfeilbaarheid.

Dat de Kerk als «Corpus Christi—ligchaam van Christus», gelijk de apostel haar zoo dikwijls noemt, onfeilbaar moet zijn, is eigenlijk even goed van zelf te begrijpen als dat al de ledematen van dit ligchaam, op zich zelf

feilbaar, en aan dwaling onderhevig zijn. Wij moeten daarom vooral nader beschouwen, hoe dit goddelijke in de Kerk, aan hetwelk alleen de eigenschap der onfeilbaarheid toekomt; hoe Christus, die met zijne goddelijke kracht in dit ligchaam tegenwoordig is en de menschen als ledematen vereenigt en zich inplant; hoe de Heilige Geest, de Geest der waarheid, die in haar woont, zich door menschelijke organen openbaart, zonder door het menschelijk vermogen van dwaling te kunnen getroffen worden. Christus, het eeuwige licht, laat zijn licht schijnen, maar door aardsche middelen; hoe komt het dan dat de helderheid van het goddelijk licht niet door deze verduisterd wordt? Door welke instellingen heeft Christus daarvoor gezorgd?

1. Aan de onfeilbaarheid der Kerk verkrijgt reeds ieder waar christen een zeker aandeel en wel naar mate hij door de uiterlijke werking der Kerk, in de inwendige gemeenschap met de ziel der Kerk treedt. De ziel der Kerk bestaat ten eerste in die bovennatuurlijke gaven, welke de christen in de Kerk ontvangt, namelijk de heiligmakende genade, waardoor hij boven zijn natuurlijk vermogen in een hooger en toestand wordt verheven. Zij zijn eene hemelsche toegift aan de natuur. De natuurlijke gaven zijn eene eerste gave, welke God ons heeft geschonken, de bovennatuurlijke eene tweede gave, ter wille van Christus' verdiensten. De ziel der Kerk bestaat verder in het aan de ziel door die gaven verleende hoogere leven voor God, dat zich door geloof, hoop en liefde voltrekt. Zij bestaat eindelijk ten derde in het leven in Christus en in den Heiligen Geest zelve; want de innigste persoonlijke verbindtenis der geloovigen met Christus als ledematen van zijn ligchaam, en met den Heiligen Geest als tempels waarin

Hij woont, om ons tot levende en eeuwige tempels zijner goddelijke heerlijkheid te veranderen, is de hoogste bestemming der Kerk. Hoe dieper de geest nu in dit inwendige leven der genade, in deze ziel der Kerk dringt, des te meer aandeel verkrijgt hij aan zijn goddelijken inhoud, des te meer wordt hij door den Geest der waarheid vervuld en in zekeren zin onfeilbaar. Zulke christenen kunnen dan ook aan het leeraarsambt der Kerk, zonder bijzondere gewone zending, een diep ingrijpend aandeel verkrijgen. Velen zijn op deze wijze groote leeraars in de Kerk, leeraars der leeraars geworden, vooral in die wijsheid des hooger christelijken levens, dat de Heilige Geest aan de zielen onmiddellijk mededeelt. Deze christenen zijn echter niet de gewone organen van het apostolaat in de Kerk.

2. Gewone organen van het onfeilbare leeraarsambt der Kerk zijn in de eerste plaats al de door haar aangestelde, door de heilige wijding daartoe uitgeruste leeraars der geopenbaarde waarheid, in 't bijzonder dus al die priesters, die in elke parochie de aangestelde leeraars der Kerk zijn. Zij zijn wel niet persoonlijk gevrijwaard van dwaling bij de verkondiging van Christus leer; maar bij de wonderdadige inrigting der Kerk, waar dezelfde Geest der waarheid, die de Kerk bestuurt, ook in de zielen der bijzondere personen woont; waar de diepgrondige kennis van 's Heeren leer het geheele lichaam doordringt; waar het geheele christen volk door de gedachte vervuld is, dat de leeraar niet zijne leer, maar de leer van Christus en de Kerk moet verkondigen; waar eindelijk de Kerk zelve waakt, dat het goddelijk onderpand des geloofs ongeschonden blijft: ontstaat toch bij de uitoefening van dit leeraarsambt eene vastheid, eene zekerheid, eene eenstemmigheid, welke overal het

karakter eener onfeilbare waarheid, die door al deze organen spreekt, in zich draagt.

5. Organen van het onfeilbare leeraarsambt zijn dan in hoogerem rang de Bisschoppen der Kerk. Als opvolgers der Apostelen nemen zij eene andere plaats tot het onfeilbaar leeraarsambt der Kerk in als die leeraars van den minderen rang. Zij hebben wel is waar ook niet de persoonlijke onfeilbaarheid, gelijk de Apostelen die volgens het geloof der Kerk hadden, maar zij zijn voor hunne bisdommen de aangestelde apostelen der Kerk, met eene dergelijke volmagt door Christus uitgerust, als de apostelen; zij zijn derhalve gelijk gene, de leeraars, de getuigen, de regters van Christus leer voor hunne bisdommen, zoolang zij in vereeniging met het gezamenlijk apostolaat en met diens opperhoofd, den opvolger van den heiligen Petrus staan.

4. Maar nog een hooger orgaan van het onfeilbare leeraarsambt der Kerk is de Paus. Als opvolger van den heiligen Petrus neemt hij met betrekking tot dit leeraarsambt eene andere plaats in dan de overige bisschoppen. Om deze gewigtige verhouding tusschen het leeraarsambt van den Paus en het leeraarsambt der bisschoppen duidelijk te maken, zullen wij ons van de woorden van een ander bedienen.

«Willen wij het bewonderenswaardig plan der Kerk, hare grondwet, de orde harer hierarchie en harer dienaren leeren kennen en de wijze waarop haar leeraarsambt altijd zal bestaan en het haar toevertrouwde goed des geloofs steeds zuiver en onvervalscht zal overgeleverd en behouden worden; dan moeten wij dat alles ontleenen aan de woorden van Jesus Christus zelve, die de goddelijke grondlegger en bouwmeester der Kerk is.

Beschouwen wij nu de beloften welke Hij ons gedaan

heeft. *Al* zijne woorden moeten voor *alle* tijden bewaarheid en vervuld worden, want het zijn Gods woorden: «Hemel en aarde zullen vergaan, maar mijne woorden zullen niet vergaan.» Wij openen het Evangelie en vinden, dat Christus, nadat hij twaalf Apostelen tot zijne volging geroepen en uitverkoren had, tot den eersten hunner, dien Hij den naam van Petrus had gegeven, deze woorden sprak: «Gij zijt Petrus en op deze steenrots zal Ik mijne Kerk bouwen en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen. En Ik zal u de sleutelen van het rijk der hemelen geven. Al wat gij op aarde zult binden, zal ook gebonden zijn in den hemel, en al wat gij op aarde zult ontbinden, zal ook ontbonden zijn in den hemel.» Een andermaal sprak Hij tot hem: «Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet wankele, en gij, eenmaal bekeerd zijnde, bevestig uwe broeders,» En wederom: «Hoed mijne lammeren! — Hoed mijne schapen!» Zoo sprak Christus in de tegenwoordigheid van de overige Apostelen tot Petrus *alleen*.

Verder vinden wij, hoe Christus ook tot de Apostelen — Petrus, die reeds tot opperhoofd en hoeksteen van het zichtbare gebouw der Kerk, tot bezitter van de magt der sleutelen en tot herder van de gansche kudde van Christus benoemd was, ingesloten — gesproken heeft. «Gelijk de Vader Mij gezonden heeft, zoo zend Ik u; ontvangt den Heiligen Geest! Wat gij op aarde zult binden, dat zal ook gebonden zijn in den hemel, en wat gij op aarde zult ontbinden, zal ook ontbonden zijn in den hemel.» Verder: «Gaat en onderwijst, en doopt alle volken, leert hen onderhouden, al wat Ik u bevolen heb.» Verder: «De Heilige Geest zal u alle waarheid leeren.» Eindelijk beloofde Hij aan allen zijn bijstand met deze woorden: «Ziet, Ik ben met u alle de dagen, tot aan de voleinding der eeuwen.»

Al deze uitspraken van Christus moeten ten allen tijde en op de wijze, als Hij ze heeft gedaan, in vervulling gaan. Derhalve moet wat hij tot *Petrus alleen* gezegd heeft, ook voor *Petrus* alleen in vervulling gaan; en wat hij aan *al* de apostelen gezegd heeft, moet gelijkerwijze vervuld worden voor al de apostelen gezamenlijk. *Alle* zijne uitspraken en ieder harer moeten vervuld worden. Begrijpen wij dit wel; niet *een gedeelte* moet vervuld worden, maar *het geheel*. De vervulling van een gedeelte moet ook tot de vervulling van het andere gedeelte en van alles te zamen genomen doen besluiten.

Laten wij trachten goed doordrongen te worden van deze waarheden; trachten wij al die uitspraken en die beloften steeds voor oogen te houden; niets moge ons daarvan ontgaan. Zien wij nu welk besluit wij daaruit kunnen trekken, om ons een volkomen denkbeeld van het plan en van de regeringsvorm der Kerk te maken.

Ik zie een collegie van twaalf apostelen; ik zie een opperhoofd, uitverkoren als hoeksteen, waarop het zichtbaar gebouw der Kerk is gesticht. Ik zie, dat aan dezen grondslag en aan het geheele gebouw eene vastheid is beloofd, tegen welke de poorten der hel niets zullen vermogen; dat aan dit opperhoofd de sleutelen van het Rijk der hemelen zijn gegeven met volmagt om te binden en te ontbinden, en dewijl deze magt is verleend aan een alleen en niets daarvan uitgezonderd is, zijn zelfs de apostelen daaraan onderworpen. Ik zie dat Christus voor dit opperhoofd gebeden heeft, opdat zijn geloof niet wankele; dat Hij hem in last heeft gegeven om zijne broeders te bevestigen, en hem als herder heeft aangesteld om zijne lammeren, dat is de geheele kudde, waaronder ook de apostelen begrepen zijn, te

hoeden. Dat zijn de uitspraken en de beloften welke betrekking hebben op den grondslag, op het zichtbare opperhoofd der Kerk.

Dewijl evenwel die kudde zich over de geheele aarde moest verspreiden, heeft Christus nog andere herders aangesteld, namelijk de apostelen, en ik zie dat de Heer ook aan deze beloften heeft gedaan. Ten einde nu het plan van Christus in zijne geheele volkomenheid te vatten, is het noodig hier de aandacht voornamelijk op twee punten te vestigen; ten eerste mag ik niet vergeten, dat de Heer niet tot de apostelen — met uitzondering van Petrus — gesproken heeft, dat is, tot de apostelen als afgescheiden van dengene, die reeds tot hun herder, tot hun opperhoofd en tot grondslag van het geheele gebouw der Kerk was aangesteld; in de tweede plaats evenwel dat door die aan de gezamenlijke apostelen — Petrus daaronder begrepen — gedane beloften, diegenen volstrekt niet kunnen vernietigd worden welke aan Petrus reeds alleen gegeven zijn. Ik zie derhalve hoe Christus, sprekende tot de gezamenlijke apostelen, onder wie ook Petrus tegenwoordig was, zeide: dat gelijk de Vader Hem gezonden had, Hij hen ook zond; dat Hij hun den Heiligen Geest gaf en de magt om te binden en te ontbinden, dat Hij hun beval in de geheele wereld te prediken en te doopen, terwijl Hij hun den bijstand van den Heiligen Geest beloofde, en ook dat Hij zelf bij hen zou blijven, tot de voleinding der eeuwen.

Dit zijn de uitspraken tot de apostelen gerigt en de beloften hun gedaan, en daaruit maak ik, overeenkomstig de boven gedane twee opmerkingen, deze beide gevolgtrekkingen:

1. Al deze beloften zijn ook aan den apostel *Petr*

maar aan het collegie der apostelen zijn zij als *vereenigd* met *Petrus* gegeven;

2. Door deze beloften worden die welke aan *Petrus* alleen gedaan zijn, volstrekt niet opgeheven.

Derhalve zal *Petrus* — als een noodwendig gevolg daarvan — niettemin blijven: het opperhoofd, de hoeksteen van het gebouw, de herder der schapen en der lammeren, zelfs der apostelen, eindelijk der gansche kudde; niettemin zal hij de sleutelen van het hemelrijk hebben, met volmagt om te binden en te ontbinden, aan welke volmagt de apostelen insgelijks onderworpen zijn; hij zal ook nog toegerust wezen met die gave des geloofs, welke in hem niet zal wankelen, en met het gezag om zijne broeders te versterken.

Tot hiertoe schijnt het plan voortreffelijk; was echter het gebouw het werk van menschen, dan zou ik de onvermijdelijke gevolgen van zwakheid en onbestendigheid vreezen. Dan zou ik bekommerd moeten zijn daarover, dat de grondslag eens zou wankelen en zie — dan valt het geheele gebouw in; dat de steenen van den grondslag zouden loslaten, en het huis valt in puin; dat de herder zou dwalen, en hij voert de kudde naar weiden en afgronden waar de dood hen verbeidt; dat de schapen de stem des herders niet meer zouden hooren, en zie daar ontstaat verwarring en allerlei ontbinding onder de kudde; eindelijk zou ik nog moeten vreezen, dat aan den eenen kant het opperhoofd der apostelen in het geloof zou wankelen, of aan den anderen kant de apostelen het gezag des opperherders niet zouden achten; dat het hoofd zich van het ligchaam, en het ligchaam van het hoofd zou scheiden — en zie — alles gaat te niet — het hoofd en het ligchaam.

Maar die bezorgheid is in ons geval slechts een niets-

waardig schrikbeeld. De Kerk is geen werk van menschen; zij is het werk van God, en God heeft zulke uitspraken gedaan en belofte gegeven, die zijn gebouw tegen alle dergelijke gevaren verzekeren en beschermen. Hij zelf heeft de rots verkoren, waarop Hij zijne Kerk heeft gegrond, en haar met die onwankelbaarheid begiftigd, dat de poorten der hel haar nooit zullen overweldigen. Hij zelf heeft gebeden opdat het geloof van Petrus nooit bezwijke; aan de apostelen heeft Hij gezamenlijk den bijstand van den Heiligen Geest beloofd en dat hij bij hen zou blijven tot aan de voleinding der eeuwen; en voor wien deze beloften nog niet volkomen genoegzaam zijn, hij bedenke dat de Heer insgelijks gezegd heeft: dat zijne schapen de stem des herders zullen hooren en dat het slechts één schaapstal en één herder zijn zal; hij bedenke hoe, na het laatste avondmaal dat Hij met zijne apostelen hield, na die teedere en bewonderenswaardige reden, welke de heilige Joannes opgeteekend heeft en die men het testament van Christus zou mogen noemen; hij bedenke, zeg ik, dat die goddelijke leermeester eenige oogenblikken vóór zijn lijden tot den ewigen Vader smeekte voor de Kerk, voor al de apostelen, voor allen die in Hem zouden gelooven; dat Hij gesmeekt heeft: «dat allen één mogen zijn, gelijk gij Vader in Mij zijt en Ik in U ben, opdat ook zij in ons één mogen zijn, ... opdat zij één mogen zijn, gelijk ook Wij één zijn.» Dit zijn de uitspraken en de beloften, die de vastheid, de voortdoring en de eenheid der Kerk waarborgen.

Ik zie nu de bewonderenswaardige inrigting en het goddelijk plan van dit gebouw in zijn geheel en volkomenheid; ik val neder en aanbid de wijsheid Gods in de inrigting zijner Kerk, en alle vrees, alle twijfel, bedenkingen en vragen verdwijnen.

In de plaats van den heiligen Petrus behoef ik nu slechts zijn opvolger, den Paus te zetten, en in de plaats van het met Petrus vereenigde collegie der apostelen, de gezamenlijke bisschoppen der katholieke Kerk, bij hunne kudden of in het concilie vergaderd, maar steeds in vereeniging met den Paus, en ik vind in dit beeld geheel hetzelfde plan, denzelfden vorm van de inrigting, de hierarchie, de regering en het leeraars-ambt der Kerk terug.

Wanneer ik nu van dit standpunt en met de gezindheid die een christen moet hebben, de kerkelijke geschiedenis lees, niet bij schrijvers welke haar zamenstelden ter verdediging van de bijzondere gevoelens waarmede zij behebt waren, maar in de kerkelijke gedenkschriften of in geschiedschrijvers die vrij waren van vooroordeelen: dan verwerf ik de voor een geloovig hart zoo zoete geruststelling, waar te nemen hoe het werk Gods vervuld en al zijne beloften bewaarheid en elk zijner woorden op het naauwkeurigst uitgekomen zijn. «Hemel en aarde zullen vergaan, maar mijne woorden zullen niet vergaan.»

Ik stuit wel op ketterijen, op scheuringen, op dwaalingen en op vervolgingen, maar ook dit is werkelijk voorspeld; doch ik bevind tevens hoe de Kerk de dwaalleeraars, de kettters, de scheurmakers uitwerpt en steeds onwrikbaar op de rots blijft staan, waarop zij gesticht is; ik vind steeds den opvolger van Petrus aan haar hoofd; steeds het geloof van Petrus, dat nooit wankelt; de overige herders met Petrus vereenigd en de geheele kudde, die slechts één schaapstal uitmaakt onder één herder (1).»

(1) Briefe des Card. Litta über die sog. vier Artikel des Klerus von Frankreich. Hoogduitsche uitgave. Munster 1844, blz. 88—95. Wij kunnen dit voortreffelijke boek niet genoeg aanbevelen.

Wij vereenigen ons met deze geheele uiteenzetting en gelooven, dat zij even zuiver en onbevangen de gedachten van de woorden der Heilige Schrift uitdrukt, als zij met de plaats overeenkomt, die het Pausdom tot heden in de geschiedenis inneemt. Wanneer in de eerste eeuwen de Primaat niet altijd even beslissend op den voorgrond treedt, gelijk in de Heilige Schrift zelf en in de latere eeuwen, dan ligt dit daaraan dat de Kerk, volgens de woorden des goddelijken Verlossers, in haar ontstaan en wassen «gelijk is aan een mosterdzaad, het welk een mensch nam en op zijnen akker zaaide; dat wel het kleinste is onder alle de zaden; doch als het opgeschoten is, wordt het een boom, zoodat de vogelen des hemels komen en in zijne takken wonen (1).» Zoo is ook het organisme van Gods kerk meer en meer openbaar geworden en heeft zich naar het plan ontwikkeld dat wij in het woord Gōds zoo duidelijk voorafgebeeld zien. Elke trek van dit goddelijk bouwplan van 's Heeren woorden wordt met volkomen getrouwheid in de katholieke Kerk, zooals wij die voor ons zien, teruggevonden. Dit is bovenmate wonderbaar en het ongelooft kan onmogelijk de kracht van dit bewijs voor de goddelijkheid der Kerk ontkennen, welke daarin bestaat, dat haar stichter haar met eenige woorden een regeringsvorm gegeven heeft, die nog in de laatste eeuwen in al zijne kracht en volkomenheid voortduurt en eene wijsheid openbaart, welke elke nieuwe eeuw slechts bevestigt (2).

(1) Matth. 13, 31 volgg. (2) Het is bekend dat een deel der Protestanten, gelijk onlangs de hofprediker en generaal-superintendent W. Hoffman in zijn geschrift: „Deutschland einst und jetzt“, loochent dat Christus een regeringsvorm aan zijne Kerk heeft gegeven. Dit bewijst echter alleen hoe ook de duidelijkste woorden

Wanneer echter al de beloften, welke Christus aan de apostelen heeft gegeven, zoowel die welke hij aan Petrus alleen, als ook die, welke hij aan de overige apostelen te zamen gaf, evenzeer in den Primaat als in de apostelen in vervulling moeten gaan, dan is het toch niet te denken, dat de Paus, wanneer hij als opvolger van den heiligen Petrus van zijne volmagt gebruik maakt; wanneer hij ingevolge van het bevel: «Hoed mijne lammeren, hoed mijne schapen (1)!» en voorts: «Ik heb voor u gebeden, opdat uw geloof niet bezwijkte. Gij dan, wanneer gij eens bekeerd zijt, versterk uwe broeders (2),» handelt, daarbij zelf in dwaling vervallen en de kudde van Christus even als zijne broeders op het dwaalspoor zou kunnen liden; het is niet te denken dat de rots waarop de Kerk als leerstoel der waarheid gesticht is, tegen welke de magt van den geest der leugen niets vermag, zelve in dwaling zou kunnen vervallen.

Hier staan wij echter reeds midden in het geschilpunt over de onfeilbaarheid des Pausen, en dewijl de Kerk het (3) niet als leerstuk heeft beslist, zullen wij ons daartoe bepalen met dwaalbegrippen uit den weg te ruimen, door duidelijk en eenvoudig bloot te leggen en nauwkeurig aan te geven, welke gevoelens volgens de leer der voornaamste godgeleerden gedoogd worden en welke niet. Wij kunnen hierover vier meeningen onderscheiden (4).

des Zaligmakers niet meer zijne bedoeling tegen de willekeurige uitlegging van bijzondere personen kunnen beschermen. Geen leer van het christendom is duidelijker in Gods woord uitgesproken dan die dat hij de apostelen en hunne opvolgers tot het bestuur der Kerk heeft geroepen.

(1) Joan., 21, 15 — 17. — (2) Luc. 22, 32.

(3) Dit is geschreven nog vóór het Vaticaanse concilie. *Vertaler.*

(4) Cf. *Bellarminus* de Rom. Pontif. lib. IV; c. 2.

Het *eerste* gevoelen komt hierop neder, dat de Paus, ook dan wanneer hij met eene algemeene Kerkvergadering eene beslissing over het geloof geeft, zelf in dwaalleer kan vervallen en ketterij leeren. Dit gevoelen loochent in 'talgemeen de onfeilbaarheid der Kerk en wordt door hen voorgestaan die zich buiten de Kerk bevinden. Een katholiek, die het huldigt, behoort inwendig niet meer tot de Kerk en is van haar gescheiden.

Het *tweede* gevoelen leert, dat de Paus ook als Paus (1), zelf in eene dwaalleer vervallen en anderen dwaling leeren kan, wanneer hij buiten eene algemeene Kerkvergadering eene beslissing geeft over de geopenbaarde geloofs- en zedeleer. Van dit gevoelen zegt de kardinaal Bellarminus, dat het niet formeel kettersch is, dewijl de Kerk nog degenen in haren schoot duldt die het voorstaan, maar het schijnt toch een groot dwaalbegrip en raakt de ketterij (2).

Het *derde* gevoelen vervalt, zooals Bellarminus zegt, in een ander uiterste en beweert, dat de Paus nooit en in geen geval in eene dwaling vervallen noch die openlijk leeren kan, zoodra hij, ook alleen, iets beslist. Bellarminus zegt van dit gevoelen dat daarvoor wel gronden zijn te brengen, maar dat ze niet zeker zijn.

(1) De uitdrukking „Paus als Paus” beteekent zulke pauselijke uitspraken, waarbij hij als opperhoofd en leeraar der geheele Kerk optreedt. Tegenover deze staan die, welke tot zijn bijzonder leven behooren of waarbij hij niet als leeraar en regter over geloofswaarheden voor de geheele Kerk optreedt.

(2) Om deze uitdrukking duidelijk te maken, doen wij opmerken, dat alleen die gevoelens over geopenbaarde waarheden kettersch zijn, welke eene uitdrukkelijke bepaalde geloofswaarheid tegenspreken en welke de Kerk niet bij degenen duldt, die tot haar willen behooren. Derhalve kan iets op zich zelf dwaling zijn, de dwaalleer nabij komen, zonder eene bepaalde ketterij te wezen.

Het vierde gevoelen eindelijk laat het onaangeroerd of de Paus in geloofsvragen persoonlijk dwalen kan of niet, en bepaalt zich bij de meening, dat wanneer de Paus over geloofszaken voor de gansche Kerkeene plegtige beslissing geeft, deze geen ketterij, geen dwaling kan zijn. Dit gevoelen noemt Bellarminus « het algemeenste van bijna alle katholieken, » het zekerste en dat, hetwelk hij wil verdedigen.

De drie laatste gevoelens zijn derhalve volgens Bellarminus in de Kerk nog toegelaten, dat wil zeggen men kan ze voorstaan zonder van de Kerk uitgesloten te worden. Dewijl wij ons echter aan het laatste gevoelen bepaald aensluiten, hetwelk Bellarminus *communissima fere omnium catholicorum* noemt, en *certissima*, zoo is het noodig, nog nader te bepalen wat het niet en wat het wel bevat.

Het bevat in de eerste plaats niet de meening dat de Paus in het algemeen niet kan dwalen, ook betrekkelijk de dingen, die niet tot de openbaring behooren. Dit zou dwaasheid zijn en is nog nooit door een Katholiek beweerd.

Het bevat in de tweede plaats ook niet de meening, dat de Paus in geloofszaken voor zijn persoon niet zou kunnen dwalen. Hieromtrent zegt Bellarminus op dezelfde plaats: « Al de Katholieken stemmen met de dwaalleeraars daarin overeen, dat de Paus als godgeleerde (*doctor privatus*) ook in algemeene vragen over geloofs- en zedeleer uit onwetendheid zou kunnen dwalen, zooals bij andere godgeleerden plaats vindt. »

Het bevat in de derde plaats de bewering niet, dat alle meeningsuitingen der Pausen in bullen en breven onfeilbaar en derhalve onhervormbaar zijn. Tot deze meening helt het derde der vermelde gevoelens over. Van daar dat somtijds elke zinsnede uit een pauselijk

stuk, welks zin geheel afhing van omstandigheden van tijd en plaats, als onfeilbare uitspraak werd beschouwd en algemeen toegepast, iets wat wij niet zouden kunnen billijken. Iets anders daarentegen is het, of niet verklaringen van een Paus, zelfs wanneer zij niet het karakter van eene algemeene verbindende beslissing over het geloof dragen, tot aan hare verandering moeten opgevolgd worden, niet dewijl zij onfeilbaar zijn, maar dewijl zij van dengene uitgaan, die de eenheid der Kerk moet bewaren en haar besturen, iets dat wij zonder aarzelen toegeven.

Het omvat veeleer slechts het beweren van eene beperkte onfeilbaarheid, dewijl het aanneemt, dat wanneer de Paus als opperhoofd der Kerk over de geopenbaarde waarheid eene beslissing neemt, om daardoor aan de geheele Kerk eene verpligting op te leggen, in deze uitspraak geen dwaalleer kan vervat zijn. Zulke uitspraken dienen evenwel altijd in een vorm te geschieden waardoor zij voor iedereen boven allen twijfel zich kenmerken als eene beslissing over een bepaald beperkt geschilpunt.

De zoo beperkte en bepaalde onfeilbaarheid van den Paus vloeit echter naar het ons toeschijnt, ontwijfelbaar voort uit de beloften door Christus aan Petrus gedaan.

5. In den hoogsten graad zijn eindelijk de algemeene Kerkvergaderingen organen van het onfeilbare leeraarsambt der Kerk.

Men heeft de vraag opgeworpen, of eene algemeene Kerkvergadering boven den Paus staat, of omgekeerd. Tijden van eene twijfelachtige keuze van een Paus daar gelaten, is deze vraag echter geheel ongeoorloofd, even als het de vraag zou zijn of bij het eerste apostolische concilie Petrus boven of onder die kerkvergadering zou gestaan hebben. Eene kerkvergadering zonder of zelfs

tegen den regtmagtigen Paus is geen algemeene Kerkvergadering met hare volmagt. Zelfs is, volgens de beloften van Christus, het geval niet denkbaar, dat aan den eenen kant de boven allen twijfel regtmatige Paus, aan den andere het vereenigde Episcopaat, in een concilie vergaderd, tegen elkander zouden staan. Dan toch zou de Kerk in haren regeringsvorm, welken Christus haar gegeven heeft, verwoest zijn.

Een algemeen concilie echter, waarbij de Paus zelf of door zijn gezant het voorzitterschap bekleedt, gelijk Petrus op het apostolisch concilie, is de plegtigste en beslissendste daad van het apostolisch leeraarsambt, de roemvolste getuigenis voor de ware leer van Jesus, het hoogste gezag, waardoor de Heilige Geest, de Geest der waarheid, tot de menschen spreekt. In deze inrigting van het kerkelijk leeraarsambt moeten wij echter Gods wijsheid en goedheid bewonderen. De eenheid der Kerk en het voortdurend ongeschonden bewaren der leer des Heeren vorderde een ambt in de Kerk gelijk dat van den heiligen Petrus. Desniettemin wilde God, dat ook dit heilig ambt, dewijl het aan een zwakken mensch werd opgedragen, op eene wijze zou uitgeoefend worden, welke zooveel mogelijk voor de menschelijke betrekkingen zou passen. De onfeilbaarheid der Kerk, welke eene goddelijke gave is, moest tegelijk, om het ons menschen gemakkelijker te maken haar te volgen, en om hare dragers in den ootmoed, in de erkenning hunner nietigheid te bewaren, door een vorm omgeven worden, welke ook op menschelijke wijze de hoogste zekerheid der waarheid aanbiedt. Dit nu geschiedt door de beraadslaging van het concilie. Even als in de natuurlijke orde de zegen Gods de menschelijke handeling niet uitsluit, sluiten de bovennatuurlijke gaven der Kerk bij de ver-

kondiging der waarheid de natuurlijke middelen niet uit om haar op te sporen. De Heilige Geest wilde door de Apostelen in Jerusalem spreken, en toch beraadslaagden zij op menschelijke wijze vóór dat zij een besluit namen. Daar waren de hoofden der apostelen ongetwijfeld persoonlijk onfeilbaar, en toch besloot Petrus en Paulus niet alleen, maar antwoordde de geheele vergadering: «Het heeft den Heiligen Geest en ons behaagd.» Zoo geschiedt het ook nu nog in de Kerk op de algemeene kerkvergaderingen. Ja zelfs in de zeldzame gevallen in welke de Paus van zijne hoogste volmagt buiten de kerkvergaderingen gebruik maakt, handelt hij niet afgescheiden van de Kerk en het Episcopaat. Hij spreekt integendeel in zulke gevallen het bewustzijn der geheele Kerk uit, nadat hij eerst alle menschelijke middelen om de waarheid op te sporen uitgeput en niet zelden een groot gedeelte der bisschoppen zelf omtrent hunne meening geraadpleegd heeft.

IX.

DE ALGEMEENE CONCILIËN IN DE KERK.

„Want het heeft den Heiligen Geest en ons behaagd u geen meerderen last op te leggen, dan dit noodwendige.”

Handel. 15, 28.

Wij gaan thans over om een kort overzicht van de algemeene conciliën te geven, dewijl hun invloed op de geschiedenis der Kerk ons tevens den zekersten grond biedt om de beteekenis van het aanstaande concilie voor de toekomst te beoordeelen.

Hoe kort dit overzicht ook moet zijn, het zal toch twee groote feiten in de wereldgeschiedenis volkomen duidelijk maken, dat namelijk *in de eerste plaats* het geheele leven der Kerk een onafgebroken strijd is met de magtigste vijanden, namelijk met steeds op nieuw zich verheffende dwaalleeringen, die al de waarheden des christendoms, na elkander, ja het christendom zelf in zijne grondslagen aantasten; dat *in de tweede plaats* de algemeene conciliën de voornaamste middelen geweest zijn, waardoor de geopenbaarde waarheid in hare geheele volkomenheid en zuiverheid tegen al die dwaalleeringen, en de Kerk en het Christendom tegen al die vijanden zegevierend is verdedigd geworden.

Driehonderd jaren lang had het heidendom zich te vergeefs afgetoed om het christendom door het wereldsche geweld en de bloedige vervolgingen uit te roeijen. Het bloed der martelaren diende alleen om het christendom meer en meer uit te breiden en te bevestigen. De overgang van Konstantijn den Grooten tot de Kerk bezegelde eindelijk de bekeering van het Roomse Rijk. Het heidendom viel; aan het Christendom behoorde van dat oogenblik af de toekomst. De tegenstander van Christus gaf zich echter niet overwonnen, maar veranderde slechts zijne wijze van bestrijding. Gedurende de volgende vier eeuwen verhief zich de een vreeselijke dwaalleer na de andere, om, met de hoofdwaarheden des christendoms, dit zelf inwendig te verwoesten.

De eerste groote dwaalleer, het Arianisme — zoo genoemd naar haren stichter, den priester Arius, van Alexandrië — was aanstonds tegen die waarheid gerigt, waarop alle waarheid en alle genade des christendoms rust, namelijk de *Godheid van Jesus Christus* en daardoor ook tegen het geheim der Allerheiligste Drieuldigheid. Arius leerde namelijk, dat de eeniggeboren Zoon Gods, het Woord, dat in den beginne was en waardoor alles geschapen is (1), niet in den waren en eigenlijken, maar slechts in den oneigenlijken zin God is; want dat ook Gods Zoon uit niets geschapen was; dat hij wel de eerste en de hoogste onder al de schepselen was en God door Hem, als door een werktuig, al het andere geschapen had; maar dat Hij niet van een goddelijk wezen en niet eeuwig was, gelijk de Vader, doch alleen van wege zijne hooge eigenschappen en deugden door God met den goddelijken naam en goddelijke

(1) Joan. 1, I-3.

eer versierd. Deze dwaalleer was des te gevaarlijker dewijl Arius ze met groote kunst te verbergen, en zich het voorkomen wist te geven alsof ook hij Christus als God aanbad. Hij won tallooze aanhangers en onder hen zelfs priesters en bisschoppen.

Toen vergaderde onder voorzitterschap van de gezanten en plaatsbekleeders van Paus Sylvester I en onder bescherming van keizer Konstantijn, in het jaar 525, te Nicea in Klein-Azië het eerste algemeene concilie. Daar waren 518 bisschoppen bijeen en nooit heeft de aarde eene heiligere en eerwaardigere vergadering gezien; een aanmerkelijk getal hunner droeg in diepe likteekenen en verminkte ledematen nog de sporen der marteling, welke zij in de laatstvoorgaande vervolging der christenen geleden hadden. Deze heilige Kerkvergadering sprak nu op de plegtigste wijze het oude overgeleverde, ware christelijk geloof uit, het geloof dat de apostelen aan alle volken gepredikt, waarvoor de martelaars hun bloed gestort hadden, dat de wereld had overwonnen: *Wij gelooven in Jesus Christus, den eeniggeboren Zoon Gods, waren God van den waren God, voortgebragt van eeuwigheid en niet geschapen, van één wezen met den Vader.* En al mogten nu ook de Arianen nog gedurende meer dan eene eeuw den strijd tegen deze geloofsbelijdenis met list en geweld voortzetten, al mogten zij zelfs den zoon en opvolger van Konstantijn den Grooten en binnen eenigen tijd, door den bijstand van de wereldlijke magt, de halve wereld voor zich winnen, de geloofsbelijdenis van het concilie van Nicea bleef het vaandel waarom al de ware en getrouwe christenen zich schaarden, het overwon het Arianisme, en heden ten dage, nadat het laatste spoor van die eens zoo magtige dwaalleer sedert meer dan duizend jaren verdwenen is,

weerklinkt in elke Heilige Mis, als een zegelied, de geloofsbelijdenis der algemeene kerkvergadering van Nicea, en wordt zij door allen, die in Christus gelooven, als de onfeilbare uitdrukking van het echte en onvervalschte christelijk geloof vereerd.

Reeds in het jaar 381 werd eene *tweede algemeene kerkvergadering in Constantinopel* gehouden tegen den dwaalleeraar Macedonius, die de *Godheid van den Heiligen Geest* loochende.

Zoo werd de groote hoofdwaarheid van het christendom, waarop al de andere waarheden steunen, dat namelijk de Zoon en de Heilige Geest met den Vader de eene waarachtige God zijn, of het geloofsartikel van de Heilige Drievuldigheid, door de beide eerste algemeene conciliën zegevierend tegen nieuwigheid en dwaalleer verdedigd. Maar reeds verhieven zich andere niet minder gevaarlijke dwaalleeringen, die wel niet de Godheid van den Zoon aantastten, maar eenparig ten doel hadden om de waarheid *zijner Menschwording* nu op deze, dan op gene wijze te vervalschen en te niet te doen.

Nestorius, patriark van Constantinopel, loochende die wonderbare en boven al ons begrip innige vereeniging der menschelijke met de goddelijke natuur in den persoon van den Zoon Gods, uit kracht waarvan er in Christus wel twee naturen zijn, de goddelijke en de menschelijke, maar slechts één goddelijke persoon en slechts één *Christus* is, waarachtig God en waarachtig mensch te gelijk. Hij leerde namelijk dat de Zoon Gods slechts in den *mensch Jesus* had gewoond, op gelijke wijze, al ware het ook volmaakter, als God in de ziel van iederen mensch woont, die zich in staat van genade bevindt. Hij leerde derhalve een dubbelen Christus, een goddelijken en een menschelijken, en derhalve niet slechts

twee naturen, maar ook twee personen in Christus.

Het is hierbij opmerkenwaardig, dat reeds in dien ouden tijd de geest der leugen zijn aanval op Christus, onder een, met schijnheilige vereering jegens den Zoon Gods, verborgen aanval tegen het hoogste voorregt der allerzaligste Maagd Maria trachtte te verbergen, namelijk tegen haren naam en hare waardigheid als Moeder Gods, als God gebaard hebbende. Dewijl Nestorius namelijk loochende, dat de uit Maria volgens zijne menschheid geboren Christus persoonlijk en waarachtig de eeniggeboren Zoon Gods was, en hem steeds voor een mensch hield, in wien het eeuwige Woord slechts gelijk in een tempel woonde, beweerde men dat Maria niet Moeder van God, maar Moeder van Christus moest heeten. Even merkwaardig is het echter ook, dat juist deze aanval tegen de Heilige Moeder Gods eerst zijne dwaalleer door de zich algemeen verheffende tegenkanting van het geloovig volk in het licht bragt.

't Was het algemeene concilie van Ephese onder Paus Celestinus I, dat in het jaar 451 de dwaalleer van Nestorius, die het «groote geheim der godsvrucht» (1), de ware menschwording van den Zoon Gods vernietigde, plegtig verwierp en tegelijkertijd onder het gejubel van het geloovige volk verklaarde, dat de allerzaligste Maagd Maria, gelijk tot hiertoe, ook altijd *Moeder Gods* en *God gebaard hebbende* moest genoemd en als zoodanig in waarheid erkend worden.

Te gelijk bevestigde deze algemeene Kerkvergadering de door een reeks van bijzondere Synoden reeds uitgesproken veroordeeling der dwaalleer van Pelagius, die tenzelfden tijde toen Nestorius de Menschwording

(1) I Tim. 3, 16.

Gods in het Oosten aanviel, in het Westen eene andere hoofdwaarheid van het Christendom loochende, namelijk de waarheid dat het geheele menschelijk geslacht door den val zijns stamvaders van de oorspronkelijke regtvaardigheid beroofd, zondig geworden is en daarom verlossing behoefde, en dat wij slechts door de *genade van Christus* onze bekeering beginnen, haar voltrekken, daarin volharden, de goddelijke wet vervullen en ons het eeuwige leven waardig maken kunnen.

Maar nog was de kring van dwaalleeringen, welke zich tegen Christus verhieven, niet uitgeput. Terwijl de eenen de dwalingen van het Nestorianisme hernieuwden, traden talrijke dwaalleeraars in verscheidene vormen op, die onder den schijn eener valsche vroomheid het onderscheid der beide naturen en met name de waarheid der menschelijke natuur in Christus loochenden, dewijl zij leerden, dat in Christus slechts ééne natuur, even als één goddelijke persoon was, dewijl de menschelijke natuur, door hare vereeniging met de goddelijke, door deze om zoo te zeggen verzwolgen en in haar was overgegaan. Nieuwe algemeene conciliën — het concilie van Chalcedon (451) en het tweede en derde concilie van Constantinopel (553 en 680) en onuitsprekelijke moeite en strijd was noodig, om het christendom tegen al die heillooze vervalschingen te beschermen. Meer dan eenmaal scheen het alsof de goddelijke waarheid in het gewoel van menschelijke dwaalleeringen en hartstogten zou ten ondergaan; maar de aan de Kerk geschonken belofte «de poorten der hel zullen haar niet overweldigen (1)», ging altijd in vervulling en alle begoocheling van eene valsche wetenschap en sectarische

(1) Matth. 16, 18.

geestdrijverij verdwenen eindelijk voor het heldere licht van het eenvoudig katholiek geloof, gelijk dit van de door Christus gestichte en den Heiligen Geest bijgestane leerende Kerk op de algemeene conciliën verkondigd werd.

En gelijk in 't algemeen het kwade, ofschoon het op zich zelf verderfelijk is, ten laatste toch door Gods Voorzienigheid het goede dienen moet, zoo bragt ook deze groote strijd met de dwaalleer, een groot en blijvend voordeel aan. Niet slechts werd daardoor de zegevierende magt der katholieke waarheid en de onmagt ook der magtigste dwalingen duidelijk; maar ook door de kerkelijke beslissingen, en door den arbeid en het werk der verdedigers van het katholiek geloof, dier groote en heilige mannen, die de christen wereld onder den naam van «Kerkvaders» vereert, werd de oneindige inwendige rijkdom der christelijke leer altijd duidelijker in 't licht gesteld en heerlijker ontwikkeld. Zoo volkomen was de zegepraal des geloofs, dat eeuwen lang geen dwaalleer meer wortel vatte; en nu kon ongestoord, in het licht en de eenheid van het ware geloof, de uit de puinhopen van het romeinsche rijk en uit den chaos der volksverhuizing als eene nieuwe schepping opgerezen europesche familie der volken, en in en met haar die groote christelijke beschaving zich ontwikkelen, welke nog heden ten dage, trots alle verstoringsen, de wereld beheerscht en gelukkig maakt, en van welker vruchten zelfs diegenen leven, die het levensbeginsel onzer beschaving, het christendom, trachten te verwoesten.

Maar ook die christelijk germaansche middeleeuwen, welke velen uit vooroordeel en afkeerigheid tegen de katholieke Kerk versmaden en verachten, anderen echter onregtmatig verheffen, waren voor het christendom en de Kerk rijk aan gevaren en strijd.

Daar waren hoofdzakelijk vijf groote rampen, welke in de middeleeuwen het christendom afbreuk deden.

De eerste en grootste van alle welke treurige gevolgen wij tegenwoordig nog moeten beweenen, was de grieksche scheuring, waardoor de in den ouden tijd zoo glorievolle en heilige Kerken van het Oosten van de katholieke eenheid losgescheurd werden.

De tweede was het *Mohamedanisme*, dat het christelijk Oosten verwoestte, in een groot gedeelte daarvan het christendom met al zijne zegeningen uitroeide, en eeuwen lang met vreeselijk geweld ook het christelijk Westen bedreigde, om hetzelfde lot aan dit land te bereiden.

De derde groote ramp was het streven van christelijke keizers en koningen, om de Kerk aan hunne heerschappij te onderwerpen en aan hun doel dienstbaar te maken, en de daaruit gevolgde treurige en verderfelijke strijd tusschen het keizerschap en het Pausdom, tusschen de wereldlijke en de geestelijke magt.

De vierde ramp was het ontstaan van gevaarlijke secten van zweepers, die de grondslagen der christelijke en tevens die der maatschappelijke orde ondermijnden.

Daarbij kwam eindelijk tegen het einde van dit tijdperk, de groote westersche scheuring, die verschrikkelijke tijd, waarin het hoogste herdersambt, dat Christus tot bewaring der eenheid had ingesteld, zelf eene aanleiding tot tweespalt werd, toen tegen de regtmatige Pausen tegenpauzen opstonden en de verwarring in de christen wereld zóó groot was, dat men menigmaal niet wist aan welke zijde de regtmatige Paus zich bevond.

Ongetwijfeld waren dit groote rampen, ontzettende gevaren, onder welke elk louter menschelijk werk zou hebben moeten bezwijken. Maar de Kerk Gods bezweek niet, zij zegevierde, al was het ook dat zij zware wonden be-

kwam, over al deze vijanden, en weder waren het vooral de algemeene conciliën, door welke zij hare goddelijke zending vervulde en bevestigde. Op de vierde algemeene Kerkvergadering van Constantinopel (869) was het grieksche schisma in zijn uitvinder Photius veroordeeld geworden; op het tweede algemeene concilie van Lyon (1274) en het algemeen concilie van Florence (1459) werd de hereeniging van de Grieken met de algemeene Kerk gedeeltelijk volbragt, gedeeltelijk tot eene betere toekomst voorbereid.

Door de tegelijkertijd op de bijzondere synode van Clermont en de algemeene kerkvergaderingen van Lateranen (1125) en van Lyon (1245) bewerkte kruistogten, werd de magt van den Islam gebroken en het Christendom versterkt en verheven, al wierd ook haar eerste doel, de bevrijding van het heilig graf uit de hand der ongeloovigen niet blijvend bereikt.

Door de algemeene kerkvergaderingen van Lateranen (1125) en van Lyon (1245) werden deels de grondslagen van de ware eendragt tusschen Kerk en Staat bevestigd, deels de vrijheid der Kerk tegen de aanslagen van het wereldlijk gezag verdedigd. De verderfelijke dwaallceringen der middeleeuwen werden op het derde en vierde concilie van Lateranen (1179 en 1215) veroordeeld. De groote westersche scheuring echter werd op het concilie van Constance (1414—1418) tot een einde gebragt.

Aan het einde van de middeleeuwen, onmiddellijk voor het losbarsten der kerkhervorming, staat nog de vijfde kerkvergadering van Lateranen (1512—1517), die reeds een kwaad bestreed, dat in onzen tijd tot volle ontwikkeling kwam. Het was toen het tijdperk der zoogenaamde *renaissance*; eene ziekelijke drift voor de oud-heidensche kunst en litteratuur had de geesten aangetast en menigen geleerde er toe gebragt om, de wegen der chris-

telijke wijsheid verachtend, in dwalingen te vervallen, waarboven zelfs de betere heidensche wijsgeeren verheven waren. Zij loochenden de onsterfelijkheid der ziel en vervielen gedceltelijk in geheel materialistische leerstellingen. Dewijl de wereld evenwel toen — dank het gezag en de eenheid der Kerk — nog door en door christelijk was, en zelfs de nieuwhaidensche geleerden zich er op beroemden trouwe zonen der Kerk te zijn; trachtten zij het eene met het andere te vereenigen: het christendom en hunne meer dan heidensche wijsbegeerte. Met dit doel beweerden zij dat wijsbegeerte en geloof volstrekt onafhankelijk van elkander waren, dat eene wijsgeerige meening waar kon zijn, al was zij in tegenspraak met eene geloofswaarheid. Tegen deze even onverstandige als goddelooze leer verkondigde nu dit algemeene concilie de oude waarheid, dat er nimmer of nooit tegenspraak kan bestaan tusschen verstand en geloof, tusschen ware wijsbegeerte en ware godgeleerdheid, en dat derhalve elke leer die in tegenspraak is met de door God geopenbaarde waarheid, nimmer of nooit eene wetenschappelijke waarheid, maar slechts eene dwaling en eene onwaarheid kan zijn.

Wij zijn eindelijk genaderd tot de laatste algemeene kerkvergadering, die van Trente (1545—1565) waarop sedert drie eeuwen de gansche katholieke christen wereld in alle aangelegenheden en twistpanten der godsdienst het oog gevestigd heeft als op de ster des geloofs en de rigtsnoer des levens, gelijk de christen oudheid gewoon was het oog op het concilie van Nicea te vestigen.

Deze kerkvergadering was zamengeroepen om de grootste en smartelijkste wonde te genezen, welke in den geheelen langen loop der geschiedenis ooit aan de Kerk, dit geestelijk ligchaam van Jesus Christus, geslagen was.

Een groot en bijzonder edel deel van het christen Westen had zich van de katholieke Kerk losgescheurd en beschouwde deze moeder aller christen natien slechts als een ontaard rijk van bijgeloof en bederf, en den opvolger van Petrus, dien Christus het opperherderschap over zijne Kerk had toevertrouwd, als den Antichrist. De nieuwe leer hield het geloof aan den drieëenigen God en aan Christus, den Zoon Gods en eenigen Verlosser des menschedoms vast, maar zij was, in vele opzichten, zonder dat hare stichters het erkenden, tegen de Kerk, het geestelijk ligchaam van Christus, tegen het werk des Heiligen Geestes in de Kerk en in de zielen gerigt. Zij loochende het kerkelijk leeraarsambt, dewijl zij in de plaats van het onfeilbaar kerkelijk gezag de bijzondere (private) uitlegging der Heilige Schrift stelde. Zij loochende het priesterschap en zijne onderstelling, het altijd-durende offer van het Nieuwe Verbond en vernietigde daardoor hetgeen sedert de tijden der apostelen de kern en het middelpunt der christelijke godsdienst uitmaakte. Zij vernietigde het aan alle behoeften der ziel te gemoetkomende organisme der zeven heilige Sacramenten en loochende in 't bijzonder het Sacrament, dat voor de heiliging der ziel practisch het gewigtigste is, het heilige Sacrament van boetvaardigheid. Zij loochende de vrije medewerking van den menschelijken wil met de genade, en de noodzakelijkheid ter zaligheid van de liefde en de goede werken, dewijl zij voor onze regtvaardigmaking en zaligheid niets noodzakelijk verklaarde dan het *geloof alleen*, namelijk het geloof, dat ons om Christus wil onze zonden niet toegerekend worden. Zij loochende eindelijk den levenden zamenhang tusschen dit en het volgende leven, dewijl zij eensdeels de geldigheid van het gebed voor de afgestorvenen en zijne onderstelling, het bestaan van eene

boete en zuivering na den dood, en aan den anderen kant de voorbede der heiligen voor ons verwierp. En al deze waarheden en genademiddelen des christendoms bestreed men, dewijl men beweerde, dat door deze katholieke leerstukken en instellingen de eer van Christus als eenigen Verlosser des menschen verkort en in plaats van het goddelijk verlossingswerk, menschelijk werk en menschelijke zelfregtvaardiging gesteld werd: als of het kerkelijk leeraarsambt een ander doel had dan om Gods woord en de openbaring van Christus zuiver te bewaren; alsof de priesters iets anders zouden zijn als «dienaars van Christus en uitdeelaars zijner geheimen (1);» alsof het heilige misoffer iets anders was, als de voortdurende tegenwoordigstelling en verheerlijking des kruisoffers, dezer eenige bron onzer zaligheid; alsof de heilige sacramenten niet door Christus waren ingesteld, om ons zijne menigvuldige genaden en gaven, beantwoordende aan onze behoeften en onze menschelijke natuur, mede te deelen; alsof onze regtvaardigheid en onze goede werken iets anders waren als de vrucht der genade van Jesus Christus en alsof de werkdadige liefde zou kunnen gescheiden worden van het regtvaardigmakende geloof; alsof eindelijk al ons bidden voor de afgestorvenen en de voorbede der heiligen voor ons, niet door Christus alleen zijne kracht ontving en alsof het in eenen anderen naam geschiedde, als in den naam van Jesus alleen.

Tegen al deze treurige dwalingen en valsche begrippen heeft de algemeene kerkvergadering van Trente de oude katholieke leer in al die leerpunten, welke aangetast of verkeerd begrepen waren, met wonderbare kracht en helderheid blootgelegd; zij heeft echter ook te gelijker

(1) I Cor. 1, 1.

tijd door hare heerlijke besluiten over de kerkverbeteringen die misbruiken verwijderd, welke niet door de schuld der Kerk en harer leer, maar door de schuld der menschen in de christenheid waren gedrongen, en gedeeltelijk de kerkscheuring hadden te weeg gebracht en bijzonder oorzaak waren dat zoo vele goedgezinde lieden door den stroom der beweging waren medegesleept. De kerkvergadering van Trente bereikte het doel niet waarmede zij voornamelijk bijeengekomen was, namelijk de scheuring te heelen en de afgescheidenen met de Kerk te verzoenen. Maar van dat oogenblik begon in de katholieke Kerk eene heerlijke vernieuwing des geestes en des levens, eene groote menigte heilige mannen leverden door hun leven en hun arbeid het bewijs, dat de zoo beschuldigde Kerk desniettegenstaande niet slechts de heilige Kerk heette, maar ook werkelijk was. Naarmate door de bemoeijng van groote Pausen en vrome bisschoppen de besluiten van het concilie ten uitvoer gelegd werden, ontloek in geestelijkheid en volk een nieuw leven van geloof en deugd. De christelijke wetenschap nam eene hooge vlugt. In de nog heidensche landen vierde de Kerk groote zegepralen en breidde het rijk van Christus ver buiten zijne toenmalige grenzen uit. Ook op velen die de Kerk verlaten hadden, oefende de kerkvergadering van Trente en de van haar uitgaande vernieuwing des levens in de katholieke Kerk, een heilzamen invloed uit; zij verzoende velen met de Kerk en bevestigde in niet weinigen van de edelste geesten de erkenning, dat de scheuring een groot kwaad en de hereeniging een noodzakelijk doel is waarnaar men met alle kracht moet streven.

X.

DE TAAK VAN HET AANSTAANDE CONCILIE.

Jesus sprak tot hen: Hebt gij nooit in de Schriften gelezen: De steen welken de bouwlieden verworpen hebben, deze is tot hoeksteen geworden. Van den Heere is het geschied, en het is wonderbaar in onze oogen!

Matth. 21, 42.

Heden staan wij aan den vooravond van een nieuw algemeen concilie, en geheel natuurlijk komt de vraag in ons op, welke dan de dwalingen zijn, tegenover welke het de door God geopenbaarde en van de Apostelen af overgeleverde waarheid zal stellen, welk het kwaad is dat het bestrijden, de redmiddelen die het aanwenden zal. Deze vraag kan het concilie alleen beantwoorden, en het kan ons niet baten om de verlichting en de leiding van den Heiligen Geest vooruit te loopen. Daarentegen is het wel geoorloofd en nuttig door eene beschouwing van de tegenwoordige gesteldheid des christendoms, der Kerk en der wereld ons eenigermate de eigenaardigheid en de grootheid der vraagstukken voor oogen te houden, welke de Kerk Gods in ons tijdvak moet oplossen.

Wanneer wij onzen tijd met de vroegere eeuwen vergelijken, opklimmende tot het tijdstip waarop de eerste

algemeene kerkvergadering de voltooide bekeering van de oude heidensche wereld tot het christendom bezegelde, dan springt ons aanstonds een groot onderscheid in het oog.

De dwalingen waarmede de Kerk vroeger te strijden had, waren allen dwalingen in de geloofsleer, gedeeltelijk vervalschingen en verdraaijingen der geopenbaarde waarheid als zoodanig. Hare uitvinders en volgelingen erkenden allen de openbaring van het Oude en Nieuwe Testament als goddelijk; maar hunne fout lag slechts daarin, dat zij haar nu eens in dit, dan weder in dat punt niet volgens de eenstemmige leer der Kerkvaders, naar den rigtsnoer van het kerkelijk leeraarsambt en het overgeleverde geloof, maar naar hun eigen zin uitlegden. Vandaar ook, dat al de dwaalleeraars der vroegere eeuwen in vele, dikwijls in de meeste leerstukken met de katholieke leer instemden en slechts in zekere punten van haar afweken.

In ons tijdvak daarentegen is de groote, de wereld beheerschende dwaling, tegen welke het christendom strijdt, en die het geroepen is te overwinnen, eene geheel andere, het is de fundamentele loochening van alle bovennatuurlijke openbaring en gevolgelyk ook van alle bovennatuurlijke heilsorde, en van al de middelen, welke tot bewaring en mededeeling der goddelijke openbaring dienen, alzoo van de Heilige Schrift als Gods Woord en van een door God ingesteld en bijgestaan kerkelijk leeraarsambt.

Dewyl deze hoofddwaling van onzen tijd al het bovennatuurlijke loochent en niets als waar en verkelijk erkent dan alleen de natuur en de orde der natuur, kan men haar met de meeste juistheid den naam van *Naturalisme*, of ook van *Rationalisme* geven, dewyl zij namelijk dien-

overeenkomstig leert, dat er geen andere bron der waarheid voor ons menschen bestaat, dan enkel en alleen het menschelijk verstand, zijn navorschen en denken, hetwelk eindelijk tot vergoding van de natuur en het verstand voert. Tegenover deze dwaling, die alle geopenbaarde godsdienst, bijzonder het christendom, met wortel en tak uitroeit en daardoor in den eigenlijken zin anti-christelijk is, heeft derhalve de Kerk in onzen tijd bovenal de waarheid te verdedigen, dat de mensch niet alleen een natuurlijk wezen is en niet uitsluitend van God bestemd om door het gebruik zijner natuurlijke krachten, zekere natuurlijke volmaaktheid en geluk te bereiken, maar dat God oorspronkelijk en eens voor al den mensch tot eene bovennatuurlijke bestemming verheven, hem eene bovennatuurlijke zaligheid, als belooning voor zijne trouw beloofd, en dienovereenkomstig ook zijn geest nog eene hoogere bron van kennis dan de louter natuurlijke, in de bovennatuurlijke openbaring geopend heeft, en daardoor op den grondslag der natuur en der natuurlijke orde, eene, de natuur voor bederf bewarende en bovennatuurlijk volmakende, bovennatuurlijke orde gevestigd heeft, zooals dat alles reeds vroeger nader werd uiteengezet.

Maar de loochening van de bovennatuurlijke openbaring is slechts één kant der groote verstandsdwaling van onzen tijd. Gelijk wij hierboven reeds gezien hebben, vervalt de menschelijke geest, wanneer hij de hulp, welke God hem door de bovennatuurlijke openbaring aanbiedt, hoogmoedig van de hand wijst, om alleen zijn eigen weg te gaan, in de grootste en treurigste dwaalingen van het bloote verstand en de natuurlijke waarheden. De drie grootste waarheden des verstands, waarop zoowel de menschelijke waardigheid als de grondslag der

menschelijke maatschappij, waarop regt, vrijheid en zedelijkheid, en alle waar gezag berusten, namelijk: de kennis van den persoonlijken en levenden God; de kennis der in geestelijkheid, vrijheid en onsterfelijkheid bestaande natuurlijke gelijkenis van onze ziel naar God; de kennis der zedewet als eene in Gods heiligheid en gerechtigheid gegrondveste onveranderlijke, van alle menschelijke willekeur onafhankelijke heilige orde, worden dan verduisterd en ongehoorde dwalingen nemen hare plaats in.

Dit bederf dezer groote waarheden van het verstand is een voldongen feit in de moderne wereld. Nadat van Spinoza tot Hegel het *pantheïsme* in de wijsbegeerte geheerscht heeft, is het *materialisme* de heerschende dwaalleer van onzen tijd geworden, deze laagste vorm van het *atheïsme*, deze laagste trap der dwaling, waardoor de menschelijke geest tot het tijdvak van eene valsche, tot barbaarschheid terugkeerende overbeschaving afdaalt. «Er bestaat geen God. Er bestaat geen ziel. Er bestaat niets dan de lichamelijke stoffen en de fysieke en chemische krachten die in de natuur wonen. Het is daarom eene dwaling, wanneer wij ons denken en willen voor iets geestelijks houden. Denken en willen is iets zuiver lichamelijks, het voortbrengsel van de werking der hersenen, die even lichamenlijk noodwendig werken, als de werking der ingewanden.» Dit zijn de hoofdstellingen van het materialisme, en het pantheïsme, deze fijner maar reeds overleefde vorm van het atheïsme, loopt in de praktische uitkomsten op hetzelfde uit. De praktische gevolgen en leerstellingen dezer godslouchening, zoowel der materialistische als der pantheïstische, zijn echter niet minder verderfelijck dan de leer zelve afschuwelijck is.

Bestaat er toch geen God, dan is elke godsdienst een waan; want de godsdienst is de vereering van God. Dan

is derhalve de godsdienst niet alleen overtollig, maar schadelijk en dan moet de vooruitgang des menschedoms daarheen streven, om de godsdienst meer en meer te doen verdwijnen en uit de zeden en het bewustzijn van het volk uit te roeijen. Daardoor wordt ook die diepe haat verklaard waarmede de aanhangers dezer leer tegen het christendom en vooral tegen de katholieke Kerk, dien sterksten steun der godsdienst, vervuld zijn en waarmede zij, zoo mogelijk, het geheele volk zouden willen vervullen.

Hebben wij verder geen onsterfelijke ziel, geen onstoffelijken geest, dan zijn ook alle hoogere, geestelijke ideeën en belangen een waan; dan kan het gansche doel van het menschelijk leven geen ander zijn, dan de aardsche welvaart, het aardsch genot, en, dewijl zonder bezit geen genot kan plaats vinden, voortbrenging en verkrijging van stoffelijke goederen. Nog meer; is alles slechts stof en beweegt zich ons leven naar stoffelijke en daarom met blinde noodzakelijkheid werkende wetten, dan is er geen vrijheid van wil in den waren zin des woords, en derhalve ook geen zedelijke verantwoordelijkheid, geen wezenlijk onderscheid tusschen het zedelijk goed en het zedelijk kwaad.

Bestaat er nu geen zedelijke vrijheid en geen zedewet, dan bestaat er ook geen regt, dit woord in zijne ware beteekenis genomen, geen onveranderlijke van het geweld en de bloote feiten onafhankelijke gerechtigheid; de plaats van het regt wordt door de feiten, de plaats der gerechtigheid door het geweld ingenomen. Gelijk in de stoffelijke wereld de sterkere krachten en de grootere massa's het zwakkere verbrijzelen en aan zich onderwerpen, geschiedt dit dan ook in de menschelijke maatschappij; hare wet is niet die wet der regtvaardigheid, welke ook

den zwaksten tegen den sterksten beschermt, en, wanneer zelfs het geweld op aarde zegeviert, toch ten laatste door den eeuwigen regter wordt voltrokken — maar de wet die de maatschappij beheerscht is het regt van den sterksten, hetzij die sterkte steunt op het zwaard, op het geld, op de list en slimheid of op dit alles te gelijk. Even als derhalve het atheïsme de doodvijand is van de godsdienst, is de atheïstische zede- en regtsleer, die eigenlijk de loochening van alle zedelijkheid en alle regt is, de vijandin der geheele maatschappelijke orde, die tegenover zulk eene leer geen oogenblik zou kunnen blijven bestaan, wanneer de op het christendom gestichte historische orde en het christelijk bewustzijn van het volk geen weerstand bood.

Bestaat er geen zedelijke vrijheid en geen zedewet, dan heerscht echter niet slechts in de burgerlijke orde het regt van den sterksten, maar ook in al de persoonlijke betrekkingen der menschen onder elkander: dan heeft de naastenliefde geen zin meer, dan is het medelijden met den nood onverstandig en ongegrond, dan is de een tot ellende en de ander tot genot, volgens de noodzakelijkheid der natuur, bestemd: dan ligt het in den aard der dingen, dat het eene gedeelte der menschen het andere tot werktuig gebruikt, om het voor dit genot uit te zuigen, en het zonder medelijden in nood en ellende te gronde laat gaan, wanneer het tot aan de laatste uitputting voor dit doel gediend heeft.

Daarom heeft de Kerk in onze dagen niet alleen, zooals in de vroegere eeuwen, de roeping om de leer der openbaring tegen dwaalleeringen te beschermen, maar zij heeft veeleer de bovenal verhevene taak om het verstand zelf en de groote waarheden van het verstand, de natuurlijke zedelijkheid, het natuurregt, de eerste grondslagen

van de menschelijke maatschappij, tegen de aanslagen van den geest, die van God is afgevallen, te verdedigen. Eene grootere en glorievoller taak heeft de Kerk nimmer gehad dan in onze dagen. Zij is niet slechts de rots waarop het christendom rust, om het tegen de poorten der hel te beschermen; zij is ook de rots, waarop de geheele natuurlijke orde rust, om haar tegen dezelfde vijandelijke magten te verdedigen. Zoo vervult zij, wat reeds vóór tweehonderd jaren de groote duitsche wijsgeer Leibnitz voorzag, dat tijden zouden komen, wanneer de Kerk niet zoozeer het geloof, als wel het verstand tegen de aanslagen van het ongeloof zou te verdedigen hebben en dit de laatste dwaalleer van het Atheïsme zou zijn. Deze tijd is klaarblijkelijk gekomen.

Ten einde echter de bovennatuurlijke en de natuurlijke waarheid in hare toepassing op het menschelijk leven tegen de vervalschingen van den naturalistischen tijdgeest te verdedigen, kan de Kerk zich daarmee niet vergenoegen die waarheden eenvoudig uit te spreken, zij moet zich ook met hare levende verwezenlijking in het leven der menschheid en daarmee met al die groote vragen inlaten, om welke zich in den grond der zaak alle strijd van den tegenwoordigen tijd beweegt. Zij zal derhalve volgens het rigtsnoer van de eeuwige waarheid moeten beslissen, in welke verhouding het christendom en de Kerk tot de *wetenschap* en de *school*, tot het *huisgezin* en het *huwelijk*, tot den *Staat* en de *maatschappij* staat.

Want het doel van den geest der leugen die onze knieën voor de natuur in plaats van voor den waren God wil buigen, is om de wetenschap, de school, de familie, het huwelijk, den Staat, de maatschappij eerst van het christendom en dan van alle godsdienst los en zich zelf onderhoorig te maken, om zoo door wetenschap, school,

staatsmagt, ja zelfs door de familie de afgodendienst der natuur tot wereldgodsdienst te verheffen. Van daar dat algemeene marktgeschreeuw van onzen tijd om scheiding der wetenschap van het geloof, der school van de Kerk, des Staats van de Kerk, des huwelijks van de Kerk. Gescheiden moet worden, wat God vereenigd heeft, wat, sedert God de wereld geschapen heeft, vereenigd was en blijven moet, willen niet de menschen aan den geest der leugen en aan het verderf ten prooi worden.

Dit is echter het doel van deze rigting des tijds, om het volk langzamerhand maar zeker van het christendom te berooven. Door deze scheiding namelijk moet aan het christendom elke bron van leven onttrokken en daardoor moet het ter dood gebragt worden. Het christendom is wezenlijk bestemd om, even als den geheelen mensch in al zijne krachten en werkzaamheid, ook het geheele menschdom in al zijne maatschappelijke ledematen en levensuitingen te doordringen, te zuiveren, te veredelen en te heiligen. Daarom vergelijkt zijn goddelijke stichter het met het zuurdeeg, dat de geheele massa meel zuur maakt. Het groote werk Gods in de wereldgeschiedenis, de ware vooruitgang zooals God dien wil, is het altijd volmaakter christelijk worden van het menschdom. Zoolang in de eerste christeneeuwen slechts eenige menschen geloovig waren en hunne godsdienst in hunne harten, in de binnenkamers hunner huizen, in de katakomben moesten verbergen, terwijl het openbare en maatschappelijke leven, wetenschap en kunst, school en opvoeding, Staat en maatschappij heidensch bleven, was zelfs de wereld en het menschdom nog heidensch en niet christelijk. Christelijk werd zij eerst in die mate, als niet slechts enkelen door het

christendom geheiligd en gered, maar als de mensche-
lijke maatschappij zelve met den christelijken geest ver-
vuld werd. Dat dit steeds meer en meer geschiede, dat
de onchristelijke elementen, dat wil zeggen onwaarheid,
ongerechtigheid en zelfzuchtigheid, in de menschelijke
maatschappij steeds meer overwonnen en de gedaante
der maatschappij steeds gelijkvormiger worde aan den
geest des christendoms, dat is en blijft het doel aller
geschiedenis, dat is het ideaal waarheen God den mensch
meer en meer wil brengen. Het tegendeel is nu het
streven van dien geest, die steeds: scheiding, scheiding!
roept, terwijl de roep Gods en de roep der liefde
vereeninging en verzoening is. Dewijl het echter nog niet
uitvoerbaar schijnt om het geloof met eenen slag uit
het hart der millioenen te rukken of gelijk eertijds in
het oude Rome het christendom zelf te verbannen,
moet het ten minste vooreerst hoe langer hoe meer uit
het leven verdrongen, binnen de vier muren der Kerk,
in de persoonlijkheid (subjectiviteit) van enkelen opge-
sloten worden. Daarbij laat men niet na het den schijn te
geven, alsof deze scheiding noodig is in het belang van
den waren vooruitgang der wetenschap, der vrijheid,
terwijl juist het tegendeel waar is en zonder godsdienst
en christendom juist alle vooruitgang, alle ware weten-
schap en vrijheid, alle ware geluk der volken onmogelijk
is, dewijl dit alles slechts in en door God kan verwonnen
worden.

De wetenschap zonder God is volstrekt de ware weten-
schap niet. Zij is de wetenschap niet, die met eerlijkheid
naar de waarheid zoekt, en derhalve ook de grenzen en
het gebrekkige van het menschelijk verstand erkent en de
hoogste waarheid voor heilig houdt; zij is de wetenschap
niet, welke door de zekere en duidelijke bepaling der

natuurlijke waarheden de voorzaal vormt van de ons door God geschonken hoogere, bovennatuurlijke wijsheid; de wetenschap, welke de feiten der openbaring, de goddelijkheid des christendoms en de goddelijke stichting der Kerk door verstandelijke en historische gronden bewijst en aan de hand en in het licht des geloofs meer en meer de kennis der geopenbaarde waarheden voor ons ontsluit: maar het is eene wetenschap, die vooraf reeds even onwetenschappelijk als bevooroordeeld en willekeurig elke openbaring loochent en al wat bovennatuurlijk is voor waan verklaart, die echter ook daarom, dewijl zij zich van God en Gods openbaring voorbedachtelijk afwendt, reddeloos in alle, zelfs de ergste dwalingen van den gevallen menschelijken geest — het Deïsme, het Pantheïsme, het Materialisme, verval't; het is die wetenschap, welke reeds het apostolische woord (1) met zoo scherpe waarheid kenmerkt, als het spreekt: «*Zij lasteren wat zij niet verstaan* (namelijk al het bovennatuurlijke en goddelijke); *maar dat wat zij uit de natuur, gelijk de redelooze dieren* (namelijk door de zintuigen en door eene wetenschap, die geen andere bron van waarheid kent als de zintuigen alleen) *weten, strekt hun tot verderf* (dewijl zij het tot hun eigen verstandelijk en zedelijk verderf en dat van anderen misbruiken).» Daar is derhalve eene wetenschap, die niet onpartijdig, maar vijandig tegenover het christendom staat. Deze wetenschap wil derhalve de school slechts daarom van de Kerk, en den Staat van de godsdienst scheiden, om beide, school en Staat te beheerschen en met haren geest te doordringen; om in de scholen en de inrigtingen van onderwijs, van de hoogste tot de laagste, het opgroeiend

(1) Jud. 4, 10.

geslacht, maar vooral de hoogste en toonevende klassen der maatschappij, hen die als ambtenaren en volksvertegenwoordigers den Staat, de gemeenten, de geheele maatschappij besturen, leiden en hervormen zullen, naar hare grondstellingen te onderrigten en op te voeden, en zoo een invloed op het openbare, maatschappelijke en bijzondere leven uit te oefenen, gelijk het christendom nooit in die mate uitgeoefend en de Kerk nooit zich aangematigd heeft.

Want het christendom en de Kerk achten in den grond de natuurlijke en regtmatige vrijheid, zoowel van den mensch, als van den Staat en de maatschappij hoog; maar de bedoelde geestes-rigting kent geene grenzen waarvoor zij stil staat, en het allerminst acht zij het regt en de vrijheid van het christelijk geweten en de christelijke Kerk. Want als hoogste beginsel, als het begin en het einde van hare staatkundig-maatschappelijke leer geldt bij haar de stelling, dat de Staat niet slechts de beschermer, maar de eenige en onbepaalde oorsprong van het regt is, en wel zoo, dat alleen ook slechts datgene regt moet zijn wat de Staat verordent, dat is wat diegenen willen en besluiten, die feitelijk het staatsgezag in handen hebben of daarop invloed uitoefenen. Daaruit volgt dan, dat de personen, de familiën, de maatschappelijke vereenigingen, en daaronder vooral de Kerk slechts in zoover regten bezit, als deze Staat ze erkent, en slechts zoolang als hij ze erkent, en dat het voorstaan van een eigen regt, hoe heilig ook, tegenover den Staat en zijn alleen heerschenden wil als oproer en hoogverraad wordt beschouwd.

Derhalve behoeft deze Staat slechts te beslissen dat de scholen godsdienstloos, dat is zonder eenige stellige godsdienst moeten wezen, en de ouders verplicht zullen

zijn hunne kinderen naar die scholen te zenden — het wezenlijke regt der ouders is vernietigd en de christelijke ouders moeten het aanzien hoe hunne kinderen onchristelijk op de scholen worden opgevoed. En wanneer de Staat verklaart, dat het burgerlijk huwelijk alleen geldig is, dan heeft het christelijk huwelijk, ofschoon sedert eeuwen als wettig erkend, opgehouden in de maatschappij en in het openbare leven te gelden. En dezelfde Staat behoeft slechts de wet te maken: het kloosterleven is verboden, de bisschoppen en de geestelijken kunnen slechts met toestemming van den Staat gewijd en aangesteld worden, zoo is de innigste levenszenuw der Kerk verlamd en deze moet in stomme gehoorzaamheid het aanzien, hoe het leven van hoogere volmaaktheid in haar onderdrukt, hoe een goddelijke roep in vele christelijke zielen verstikt, hoe het episcopaat en de geestelijkheid stelselmatig vernietigd wordt — en het is slechts consequent, wanneer deze moderne Staat zich eens geregtigd zal achten, gelijk hij het reeds in zijn met bloed bevleekten oorsprong in het jaar 1795 in Frankrijk werkelijk heeft gedaan, te decreteren, dat de uitoefening der katholieke godsdienst verboden, ja het geloof aan God niet geoorloofd is en men Hem niet mag aanbidden.

Dit is de staat van zaken in de moderne wereld, dit zijn de uitgangs- en eindpunten van die beweging, naar welke, met een ongehoord misbruik van den heiligen naam der vrijheid, eene vrije wetenschap, eene vrije school, een vrije Staat streeft, wier zoogenaamde vrijheid echter niets is dan een onregtmatige opstand tegen den levenden God, dan de losmaking van de wet der waarheid, der geregtigheid, der godsdienst, om de menschen aan de slavernij van alle hartstogten en allen willekeur

en alle eigenbaat over te leveren, om hen van den eenen afgrond des verderfs in den andere te storten, en door den Staat den afval van het menschedom te volbrengen. Volkomen het plan van den ouden slang: «Gij zult Gode gelijk zijn.» (1)

Wat zal de Kerk van Christus tegenover dit magteloos woelen der ondeugd en der verblindheid doen? Zij zal in den naam en in de kracht des almachtigen Gods, tegen de ondernemingen van den geest der leugen, de eeuwige waarheden van het verstand en het christendom aan de wereld verkondigen.

Aan de wetenschap zal zij zeggen: «Gij hebt eene hoogere roeping en gij behoeft eene grootere vrijheid, die ik u in de volste mate verzeker, dewijl God u die verzekerd heeft. Gij moet ter veredeling en ten nutte van het geheele menschelijk geslacht de waarheid zoeken en leeren, voor zoover zij door het menschelijk verstand kan bereikt worden. Maar juist dewijl de waarheid uw doel is, hebt gij over de waarheid zelve geen magt, maar moet gij haar dienaar zijn. God nu is de hoogste waarheid en wanneer God zelf tot de menschen gesproken heeft, moet gij u in ootmoed voor God en zijne waarheid buigen; anders zult gij, dewijl gij aan God gelijk wilt zijn en derhalve geen God en het woord Gods over u niet wilt erkennen, reddeloos in de magt van den geest der leugen vallen. Wilt gij derhalve in uw regtmatig en verheven streven om de waarheid te zoeken, niet op dwaalwegen en in den diepsten afgrond geraken, dan moogt gij die hemelsche poolster eener onfeilbare waarheid, welke God in zijne openbaring aan het menschedom gegeven heeft, niet verachten en uit het oog verliezen.

(1) 1. Mos. 3, 5.

Wilt gij u echter nog hooger verheffen dan gij op de trappen der schepselen door eigene kracht vermoogt te geraken, wilt gij die bovennatuurlijke waarheden kennen, welke ten laatste alleen in staat zijn om de groote vraagstukken van het menschdom op te lossen, dan moet gij u door het goddelijk geloof laten leiden en moet gij gelooven, om te kennen. De wetenschap is het werk van het menschelijk verstand, en ook het menschelijk verstand en dit vooral heeft behoefte aan den Verlosser, en slechts door Hem kan het tot de volkomen waarheid geraken, slechts in Hem leven en leven verspreiden.

De Kerk zal aan de school toeroepen: Gij zijt hoogst eerwaardig en een van de kostbaarste goederen van het menschdom. Ik zeg en werk u in de hand; alle echte beschaving is door het christendom gebillijkt en een voordeel voor het christendom. Maar wilt gij waarlijk de menschen opvoeden, hun ten heil en niet ten verderve, dan moet gij u van den Leermeester aller menschen, van den Heere Jesus Christus, niet losmaken. Wilt gij daarentegen het jeugdig geslacht, in plaats van voor Christus, voor het niet-christendom opvoeden, dan zou **dit** de grootste misdaad zijn onder alle die tegen God, tegen het gezin, tegen het menschdom kunnen begaan worden.

Aan den Staat zal de Kerk zeggen: Gij zijt met de hoogste aardsche majesteit bekleed, en gelijk Christus, mijn Heer en Regter, den keizer gaf wat des keizers is, zoo erken Ik u ook in de volle mate van al de u door God verleende regten en magt. Gij draagt het zwaard om de regten van allen, het meest der zwakken en der weerloozen, te beschermen en de boosdoeners te straffen, gij bezit de volheid van aardsche goederen en magt, om de algemeene welvaart te bevorderen; maar

gij zijt God niet en moogt u niet op Gods plaats stellen. Gij zijt integendeel Gods dienaar ter handhaving der gerechtigheid. De wetten der waarheid en der gerechtigheid, die Hij zelf in het geweten van den mensch heeft geschreven, moet gij tot rigtsnoer van uwe wetten en al uwe handelingen nemen; juist daarom moet gij elk wèl verkregen regt beschermen, en moogt het niet verwringen, om een schijnbaar nut te bereiken. Daartoe is elke Staat, zelfs de heidensche, verplicht.

De Staten der beschaafde wereld zijn echter geen heidensche Staten. Europa vooral is christelijk door Gods almachtige hand en genade, door het bloed van vele duizende martelaren, door den arbeid en het leven van meer dan vijftig geslachten.

De volkeren van Europa zijn geen heidensche volken. De Kerk zal daarom tot het staatsgezag zeggen: Gij bezit het regt niet om het christelijke volk als heidensch te behandelen, nog minder als een volk zonder godsdienst. Al waarborgt gij ook allen de vrijheid der godsdienstige overtuiging, ja zelfs de vrijheid om goddeloos te zijn, dan hebt gij het regt niet om uit hoofde der goddeloozen, het gansche volk ook als goddeloos te behandelen. De pligt rust op u, om de godsdienst van een christelijk volk te eeren, de Kerk te beschermen en niet alleen in de wereldlijke aangelegenheden de natuurlijke regtvaardigheid te laten gelden, maar ook den passenden invloed aan den christelijken geest te verzekeren. Indien daarentegen het staatsgezag zich als werktuig van eenen aan het christendom en de Kerk vijandigen geest, zelfs tot kwetsing der natuurlijke regtvaardigheid toe, zou laten gebruiken — dan is dit niet geoorloofd en ieder christen, veel meer nog de Kerk van Christus is verplicht, God meer dan de menschen te gehoorzamen,

en kan zulk een misdaad alleen ten verderve strekken van degenen die haar plegen: want ook voor de koningen en de volken, voor de Staten en de rijken geldt het woord van den Prins der apostelen: «Want er is ook onder den hemel geen andere naam den menschen gegeven, door welken wij moeten zalig worden dan door den naam van Jesus Christus.» (1)

Aan de rijken zal zij zeggen: God heeft de goederen dezer wereld voor alle menschen bestemd en niet alleen voor ulieden. God wil dat alle menschen daaraan zeker aandeel zullen hebben. Gijlieden zijt geen onbepaalde eigenaars, maar beheerders der aardsche goederen. Derhalve zijt gij verplicht, om uwe arme medebroeders lief te hebben, hun een regtmatig loon te geven en naar uw beste vermogen te helpen. Wanneer gij dat niet doet, maar uwe goederen aanwendt om uw geluk in de genietingen van de aardsche lusten te vinden, uwe medemenschen alleen tot werktuigen te maken om uwe rijkdommen te vermeerderen: dan begaat gij eene misdaad tegen het menschdom, die uwer onwaardig is.

Aan de armen zal zij zeggen: Weest tevreden met den stand waarin God ulieden geplaatst heeft, begaat geen onregt en geweld, mort niet tegen God en Gods orde en erkent bovenal dat de waardigheid en het geluk van den mensch niet in rijkdom en in aardsche genietingen bestaat, maar in de waardigheid en het geluk dat wij door de navolging van Christus verkrijgen, die, ofschoon hij Gods Zoon was, den rijkdom versmaad, de armoede verkozen heeft.

Gelijk evenwel de Kerk aan den eenen kant alle natuurlijke en bovennatuurlijke goederen van het menschdom

(1) Handelingen 4, 12.

tegen de aanrandingen van den geest der afvalligheid van God en zijne orde moet verdedigen, zoo moet zij ook in 't bijzonder de vrijheid voor zich eischen, die zij behoeft om hare goddelijke zending te vervullen.

Zij zal daarom haar regt doen gelden op de vrijheid in haren ruimsten omvang, om de christelijke waarheid te verkondigen en te leeren, niet alleen door de prediking en de christelijke leering, maar op elke wijze, die regtmatig en waardig is; bovenal door de zorg voor de wetenschap en door het vrije gebruik der pers. Zij moet haar regt doen gelden om hare priesters tot het priesterschap, hare kinderen voor het christendom op te voeden en niet slechts in zooverre als eene wantrouwende of vijandige staatsmagt haar dit toestaat, maar in den geheelen omvang, gelijk het in den aard der zaak ligt.

Zij zal de vrijheid doen gelden om hare dienaren, vooral de Bisschoppen, overeenkomstig hunne waardigheid en geschiktheid en zonder eenigen vreemden invloed te kiezen en aan te stellen.

Zij zal voor hare zonen en dochteren onder alle menschelijke en christelijke regten de vrijheid verkondigen om in den staat der evangelische volmaaktheid, naar het voorbeeld der heiligen en het voorschrift der Kerk, zoowel persoonlijk, als in gemeenschap, te leven en te handelen.

Zij zal zich het heilige regt verzekeren om goed te doen, om al de werken der christelijke barmhartigheid te oefenen, zich in den dienst des evennaasten op te offeren en zal met verontwaardiging die onverdragelijke dwingelandij van zich afstooten, welke ons wil beletten om naar den wil en het voorbeeld van Christus goed te doen.

Bovenal echter zal de Kerk in onzen tijd, nu hare

taak grooter en moeilijker en de wereld vijandiger is dan ooit, met alle kracht streven om hare medeleden en vooral hare uitverkorene dienaars en priesters, die de leiders en de voorbeelden in de navolging van Christus moeten zijn, te heiligen en tot eene hoogere volmaakt-hed te verheffen en derhalve alles uit den weg te ruimen wat aan de ontwikkeling der christelijke en priesterlijke deugden kan in den weg staan.

En juist hierop moeten wij met de Kerk al onze hoop stellen. Hoe meer de Kerk zich heiligt, hoe meer de woede der hel tegen haar losbarst, maar deze woede zal ook des te magteloozer worden, de harten der menschen zullen, door Gods genade getroffen en door het gegeven voorbeeld opgewekt, tot de Kerk terugkeeren.

Indien derhalve de Kerk alles bezit om met de genade Gods de waarheid van Christus te verkondigen, de vrijheid der Kerk te verdedigen, het christendom in hoofd en ledematen te heiligen, dan kan zij zich ook met grooter vertrouwen tot die christenen wenden, die niet door hunne eigene en door onze schuld, maar door de schuld van lang verledene tijden van de eenheid der Kerk gescheiden zijn, om hen met de innigste liefde aan te sporen om tot de verlatene eenheid weder te keeren. Deze uitnoodiging der liefde zal des te krachtiger zijn, hoe duidelijker het ieder onbevooroordeelde moet blijken, dat de eenheid het koninklijk kenteeken der waarheid, de innigste kracht des christendoms is, en dat de herstelling der eenheid, maar ook deze alleen, de zegepraal van het christendom over de wereld onfeilbaar zal ten gevolge hebben — en daarmede dien vrede, die wedergeboorte en die welvaart, welke de menschen reeds op aarde door den Verlosser der wereld Christus verkrijgen moeten en door Hem verkrijgen kunnen.

En juist hoe sneller en vreeselijker de gevolgen des afvals van Christus en zijne Kerk zich ontwikkelen, des te digter staan wij bij dat groote, door Gods wijsheid en genade aangebrachte keerpunt der tijden, waarin de mensch weder geheel en al erkent dat *de steen, dien de hoogmoedige en dwaze bouwlieden verworpen hebben, namelijk Christus, toch door God tot grond- en hoeksteen gemaakt is, waarop alles rust.*

XI.

DE VOORORDEELEN.

« Onderzoekt alles, behoudt het goede. »

I Thess. 5, 21.

Niet alleen het christendom, maar ook reeds de stem van ons verstand eischt, dat wij menschen in al wat waar en goed is, één zullen zijn en elkander in liefde tot bereiking van het hoogere doel, waarvan ons geluk afhangt, ondersteunen. In stede daarvan zien wij de menschen op elk gebied des levens den bittersten strijd tegen elkander voeren, alsof strijd en oneenigheid het lot en de bestemming van het menschelijk geslacht waren. Naast de hartstogten hebben de vooroordeelen, de onjuiste inzichten omtrent de gevoelens der tegenstanders, een wezenlijk deel aan de bitterheid en de nuttelooheid van dezen strijd. Men kan bijna geen der groote geschilpunten, welke onder de menschen behandeld worden en hen geestelijkerwijze verdeeld houden, nagaan, zonder op onjuiste voorstellingen, verkeerde oordeelvellingen, overdrijvingen en kleinachting te stooten, die evenwel noodwendig uit den weg moeten geruimd worden, wil het mogelijk zijn dat men elkander versta. Wij zien dit bijna dagelijks in alle organen, waarin de ver-

schillende partijen hare meeningen verdedigen. De meesten hunner voeren zóó strijd alsof al het ware, juiste en goede aan hunne zijde, al het onware, onjuiste en slechte aan de zijde hunner tegenstrevers ware. Langs dien weg is de uitkomst dat de strijdende partijen in de waarheid zullen vereenigd worden, niet te verkrijgen.

Dit is ook vooral waar van de groote geschilpunten in zake van godsdienst. Daar ontspringen de vooroordeelen des te ligter en werken des te verderfelijker, hoe dieper zij de menschelijke ziel beroeren. Zij vormen zich bijzonder in de tijdperken waarin de geestelijke opgewondenheid en hartstogt het hevigst is. Zulk een tijdperk was de tijd der geloofsscheiding. Het is er nog ver af, dat al de vooroordeelen, die toen gelijk hooge bergen tusschen de strijdende partijen werden opeengestapeld, zijn weggeruimd. Intusschen zijn wij nu een tijdvak ingetreden, waarin, als wij het zoo zeggen mogen, de acten over de gronden der scheiding en over hare uitkomst, herzien worden, om na te gaan of ze in waarheid bestaan en thans nog voorhanden zijn. Deze rigting van den tijd, die nog meer in andere landen dan in Duitschland leeft, maar zich toch ook bij ons vertoont en hoe langer hoe magtiger zal worden, is bovenmate opbeurend. Zij is de dageraad des vredes, de eerste voorbode der vereeniging. Niets is onregtmatiger dan eene tweedragt, eene scheiding uit hoofde van vooroordeelen, van onjuiste beweringen. Zij moeten met vereenigde krachten overwonnen worden. Daaraan moeten wij allen op allerlei wijzen arbeiden. Dat is het zoeken naar de waarheid: eene objectief juiste uiteenzetting van alle werkelijke geschilpunten, nadat daaruit alle verkeerde voorstellingen verwijderd zijn, die de hartstogtelijkheid van den strijd en de vooroordeelen daarmede vermengd hebben.

In deze rigting hebben wij katholieken eene groote taak, die daarin bestaat dat wij de leer onzer Kerk met het oog op alle verkeerde voorstellingen, zóó uit een zetten, dat men haar zoo zuiver en helder mogelijk aanschouwelijk maakt. Dat wilden de kundigste mannen, dat wilde voornamelijk Bossuet in zijne beroemde «Verklaring der Christelijke leer», dat wilde ook in onze dagen Möhler in zijne «Symboliek». Hier hebben wij nog veel weder goed te maken. De religieus en humanist Lippus Aurelius Brandolini gaf als een regel van juiste voorstelling aan: «Men moet zorg dragen, dat de lezer of de toehoorder niet slechts onze woorden verstaan kan, maar dat hij die niet verkeerd kan verstaan, zelfs al wilde hij het (1).» Jammer genoeg, is er meer dan een kerkelijk schrijver, die er zich in tegendeel in zekeren zin op toelegt, om zich zóó uit te drukken, dat het wel mogelijk is hem goed te begrijpen, maar dat het nog mogelijk is zijne bedoeling verkeerd op te vatten. Dit is voorzeker zeer verkeerd. Zóó zondigt men tegen de waarheid en de liefde. Deze toch eischen niet slechts dat eene juiste opvatting mogelijk blijft, maar vorderen dat elke onjuiste opvatting zooveel mogelijk uitgesloten wordt. Zulk eene wijze van zijne gedachten uit te drukken kan in geen opzigt geregtvaardigd worden. Daar is ongetwijfeld eene taal des harten, die hare regten heeft, en te meer dewijl de godsdienst zoovele voorwerpen oplevert, welke al het gevoel onzes harten vorderen. Maar ook deze taal moet zich aan dien

(1) Danda igitur opera est, ut lector atque auditor non modo *possit* nostram orationem intelligere, sed ut *non possit* eam, etiam si velit, *non* intelligere. Lippi Aurel, Brandolini Oratio de Passione Domini ad Alexandrum VI. Pontif. Max. habitâ. Uitgegeven door H. Bone, Maintz, 1869. blz. 36.

regel onderwerpen, wanneer zij niet het tegendeel wil bewerken van hetgeen zij bedoelt. Wanneer wij misverstand en vooroordeel opwekken, bevorderen wij niet de vereering van hetgeen wij aanbevelen maar beletten haar. Dit vindt met name zijne toepassing op al de geschilpunten over de vereering der heiligen, de vereering der Heilige Moeder Gods, het primaatschap van den Paus enz., enz., De waardigheid der Moeder Gods staat zóó hoog, dat geen menschelijke tong haar naar waarde kan prijzen; en toch kan men hieromtrent uitdrukkingen bezigen die onjuiste voorstellingen en vooroordeelen opwekken, en die wij derhalve moeten vermijden, willen wij niet tegen den geest der waarheid en der liefde handelen.

Eene leer nu, waaromtrent zeer veel misverstand plaats vindt, is die welke het leeraarsambt der Kerk betreft, welke wij tot hiertoe behandeld hebben, en in verband daarmee die over de stelling der katholieke priesters in de Kerk.

Opzigtens het leeraarsambt bestaat namelijk een tweeledig vooroordeel, dewijl het aan den eenen kant, overeenkomstig zijn voorwerp, als een onbeperkt *regt om te leeren* wordt opgevat, en dien ten gevolge aan de andere zijde als eene onbeperkte *verplichting om zich daaraan te onderwerpen*. Wij hebben op de dwaling dezer opvatting gewezen. De beperking welke zij den menschelijken geest oplegt, gaat niet verder dan de leer van Christus zelve, Dat evenwel allen, die aan de Godheid van Christus gelooven, hun verstand aan zijne leer onderwerpen, is een noodwendig gevolg van dit geloof.

Daarentegen schijnt het gepast om nog een woord te wijden aan het andere vooroordeel betrekkelijk de dragers van dit leeraarsambt. Het bestaat namelijk in de mee-

ning dat de katholieke leer van het priesterschap met de stelling van Christus als den eenigen Verlosser en Middelaar der menschen niet te rijmen is en de onmiddellijke betrekking van het christen volk met Christus den Verlosser losmaakt, terwijl de protestantsche leer het voorregt oplevert om den christen in onmiddellijke aanraking met den Verlosser te brengen. Hoe ver dit vooroordeel gaat, daarover zullen wij iemand laten spreken, die het zoo scherp mogelijk in het licht gesteld heeft. Wij vinden bij hem de volgende regelen:

«Terwijl Rome een stedehouder in plaats van Christus op aarde heeft aangesteld, heeft het daarmee tevens verklaard, dat Christus zijne Kerk op aarde niet zelf regeert. Het heeft in de plaats der goddelijke eene menschelijke regering gesteld; het heeft daardoor Christus, den Zoon Gods, in de Kerk, achter den Paus, den mensch gesteld.»

«Ik ben ongetwijfeld niet hard, wanneer ik zeg dat de zware schuld die op de Roomsche Kerk drukt, daarin bestaat, dat zij Jesus Christus achtergesteld, en de eeuwige zaligheid van schepselen heeft afhankelijk gemaakt, terwijl die intusschen slechts van God en den menschgeworden Zoon Gods kan komen.»

«De Roomsche Kerk heeft in leer en eeredienst niets verzuimd om deze christelijke individuën, de zoogenaamde leeken, zooveel mogelijk van de gemeenschap met hunnen Heiland los te maken. Deze handelwijze hangt ten naauwste zamen met haar geheele kunstige stelsel. Deze Kerk is het namelijk in den grond der zaak overal om de eer van den mensch en niet om de eer Gods, om de verheerlijking der hierarchie en niet om de verheerlijking van Christus te doen.»

«Het (namelijk het stelsel der katholieke Kerk) maakt

in den grond der zaak het zieleheil van menschen en niet van God, van menschelijke medewerking en handelen en niet van goddelijke werking en van goddelijke genade afhankelijk.»

«Ten slotte is het immers slechts de Paus, de Bischof of de priester en altijd weder de priester, dien alle magt en eer toekomt. Slechts de priester heeft de magt om de aardsche zelfstandigheden in het hemelsch ligchaam van Christus te veranderen enz. enz.»

«Wanneer Christus werkelijk een goddelijk wezen is, waarvoor de Roomsche Kerk Hem ook verklaart, dan kan Hij onmogelijk zijn bestuur in de Kerk ten gunste van een zondigen mensch hebben afgestaan. De roomsche leer spreekt zich zelve hier tegen.»

«Is er wel eene armzaliger voorstelling van den Heiland der wereld dan die, dat men zijn troon niet eens mag naderen? eene verkeerdere van den middelaar tusschen God en de menschen dan die, dat men niet door Hem, maar door tusschenpersonen bemiddeling bij God moet vinden?»

Dat zijn nu even zoovele vooroordeelen tegen de leer der Kerk als woorden; verkeerde begrippen die voortkomen uit eene zienswijze, welke met die der Kerk hoegenaamd niets gemeens heeft. Het zal niet moeilijk vallen dit aan te toonen.

De Protestanten nemen met ons ook het Oude Testament als eene goddelijke openbaring aan. Derhalve erkennen zij met ons, dat God daarin den stam Levi tot het priesterschap heeft aangesteld, dat Hij hem eene magt gaf welke Hij alleen in zijn naam mogt uitoefenen, niet voor zich, maar voor God en het volk. Heeft God daarom niet zelf geregeerd in het Oude Testament? Werd derhalve in het Oude Testament geen acht geslagen op

Gods eer? Werd daardoor in de plaats van het goddelijk een menselijk bestuur ingesteld? Dit voorzeker zal niemand beweren.»

Christus heeft ongetwijfeld aan de apostelen eene volmagt gegeven, welke de overige christenen niet met hen deelden. Hij heeft aan Petrus gezegd: «En ik zal u de sleutelen van het rijk der hemelen geven (1).» Op grond daarvan nu noemen de Katholieken den opvolger van Petrus den Stedehouder van Christus op aarde. Hij heeft voorts aan hem gezegd: «Weid mijne lammeren. Weid mijne schapen (2).» Onmogelijk kan men aannemen, dat Hij deze volmagt aan *alle* christenen gegeven heeft, dewijl het onzin zou zijn, wanneer Hij aan allen de sleutelen van het rijk der hemelen, aan allen den last zou hebben gegeven om zijne schapen te weiden. Dit was derhalve in beide gevallen eene bijzondere volmagt voor *Petrus*, hetgeen erkend moet worden, al loochent men ook dat de volmagt op zijne opvolgers is overgegaan. Heeft Christus nu opgehouden zelf te regeren, ewijl Hij deze volmagt aan Petrus heeft overgedragen? Heeft Hij daardoor den Zoon Gods, zich zelven, achter de menschen, achter Petrus gesteld? Heeft Hij daardoor zijne magt ten gunste van een zondigen mensch afgestaan? Of is Hij daardoor zelfs in tegenspraak gekomen met zijne eigene leer, dat Hij de Zoon Gods is? Heeft Christus eindelijk, dewijl Hij de sleutelen van het rijk der hemelen aan Petrus overgaf, dewijl Hij hem opdroeg om zijne kudde te weiden, de menschen belet om tot zijn troon te naderen of heeft Hij zelfs bevolen dat men zich niet meer door Hem, maar door tusschenpersonen tot God kon wenden? Dat zal toch

(1) Matth. 16, 19. — (2) Joan. 21, 15 v.,

geen verstandig christen beweren. Hij zal integendeel zulk eene meening als een onbegrijpelijk dwaalbegrip omtrent de leer des Heeren tegenspreken. Hij zal het nauwelijks voor mogelijk houden, dat men de volmagt die Jesus aan de apostelen gaf, om in zijn naam en last zijne kudde te weiden, zoo zou kunnen begrijpen, alsof de Zoon Gods daardoor afstand zou gedaan hebben van zijne eigene magt. Even groot is echter de dwaling, die men begaat, wanneer men de leer der katholieke Kerk, welke in dit opzigt slechts hierin bestaat, dat de volmagt door Christus aan zijne apostelen gegeven, ook aan hunne opvolgers is overgegaan, zóó opvat alsof dien ten gevolge Christus zijne Kerk niet meer zou besturen en Christus achter menschen zou gesteld worden.

Wij kunnen deze vraag bij elke magt, die Christus aan de apostelen heeft gegeven, herhalen. Zoo sprak, bij voorbeeld de Zaligmaker tot hen: «Gelijk de Vader mij gezonden heeft, zende Ik ook u (1);» een algemeener last, eene grootere volmagt kon Hij waarlijk aan de apostelen niet geven. Hoe onuitsprekelijk dwaas is de meening dan niet, dat deze last met de waardigheid van Christus, met zijn gezag in tegenspraak is, dat daardoor het volk van Christus is afgehouden! En toch zou men dit alles moeten beweren, wilde men met grond de bovengenoemde bezwaren tegen de katholieke Kerk en haar priesterschap inbrengen.

Deze dwaalbegrippen over de ware beteekenis van de leer der Kerk omtrent het priesterschap worden ons echter nog duidelijker en de leer zelve zal daardoor eene nieuwe bevestiging vinden, indien wij ten slotte nog een blik werpen op de wijze waarop God in het algemeen de menschen ook buiten de Kerk en het Christendom

(1) Joan. 20, 21.

bestuurt. Wij zullen daaruit zien dat het goddelijk plan van de leiding der menschen overal hetzelfde is.

Reeds in het huisgezin vinden wij eene geheel gelijke orde als in de Kerk; eene gelijke leiding Gods, namelijk van den eenen mensch door den andere, van den eenen, die in den naam van God zekere magt uitoefent, van den andere, die zich in den naam van God aan deze leiding onderwerpt; en al de tegenwerpingen welke in de hierboven aangehaalde plaatsen tegen de katholieke Kerk gemaakt worden, zouden reeds het gezin treffen, indien zij in 't algemeen gegrond en niet volstrekt onhoudbaar waren. Indien God den vader in het gezin als zijn plaatsvervanger heeft aangesteld, heeft hij daardoor niets gedaan wat zijner majesteit onwaardig is; heeft Hij daardoor ongetwijfeld niet te kort gedaan aan zijne goddelijke magt en eer; heeft Hij daardoor zelfs zich niet onder de menschen geplaatst; heeft Hij daardoor ongetwijfeld niet den vader tusschen zich en de kinderen geplaatst, zoodat de kinderen nu niet meer tot den hemelschen Vader zelve kunnen naderen; neen in alle opzichten is juist het tegendeel het geval. Terwijl de kinderen om Gods wil den vader volgen, moeten zij tot de eeredienst en de gehoorzaamheid aan God gevoerd worden; en terwijl de vader den plicht heeft te vervullen om zijne kinderen over God te spreken en hun te zeggen dat hij de zichtbare plaatsvervanger van den eenigen, onzichtbaren God is, moeten de kinderen niet belet worden om tot God te naderen, maar hunne harten tot God gevoerd worden. Wanneer de vader het kind den weg wijst waarop het God vindt, dan wordt de vader geen tusschenpersoon tusschen het kind en God, die den regtstreekschen omgang van het kind met God belemmert, maar een door God aange-

stelde helper, opdat de ziel van het kind God des te gemakkelijker en zekerder kunne vinden.

Gelijke orde vinden wij ook in de inrigting der burgermaatschappij zooals God die gewild heeft. In de ware opvatting berust al haar gezag en de gehoorzaamheid welke men daaraan verschuldigd is op God. De apostel zegt: «Er is geen magt, dan van God; en de bestaande (magten) zijn door God verordend(1).» Alleen hierop steunt de plicht der gehoorzaamheid. Zoo hebben wij ook hier derhalve in deze veelzijdige orde niets dan dragers van eene goddelijke magt in de verscheidenste bedieningen, in het Staatsgezag, in de regterlijke magt enz. enz. Waren de bedenkingen, hierboven tegen de Kerk opgeworpen, gegrond, dan zouden zij ook op een ander gebied gelden; dan zou God door deze geheele inrigting der burgermaatschappij zijne eer als Schepper en Heer prijs gegeven, zich ondergeschikt gemaakt hebben aan de menschen, dan zou Hij met zich zelve in tegenspraak geraakt zijn; dan zou Hij al deze menschen, die tot de burgermaatschappij behooren, daardoor van zich uitgesloten hebben enz., zooals de andere bezwaren volgen. Klaarblijkelijk is niets van dit alles het geval. Integendeel moet de burgermaatschappij ook tot eere Gods strekken en iedereen, die in haar met gezag bekleed is, moet erkennen dat hij niets is als een dienaar des Allerhoogsten(2).

(1) Rom. 13, I.

(2) Hetzelfde geldt bij eene louter natuurlijke opvatting van den Staat. Iedere vorst, elke Staat moet zijn gezag door dienaren uitoefenen. Geeft hij daarom zijne waardigheid, zijne magt prijs? Stelt hij zich daardoor onder zijne ambtenaren? Geniet de staatsburger integendeel niet juist de voordeelen van den Staat enkel en alleen door tusschenkomst der staatsbeambten enz.?

Met al deze natuurlijke instellingen die God voor de menschen heeft gemaakt, is nu ook de bovennatuurlijke in de Kerk Gods in volmaakte harmonie en overeenstemming. Even als God zich in het huisgezin en de maatschappij van menschen bedient, om de menschen te besturen, zoo bedient Christus zich ook in zijne Kerk, van menschen, om de christenen te besturen. En even als in de natuurlijke orde deze instelling niet strijdt met de waardigheid en de eer Gods, geschiedt dit ook niet in de Kerk! Wel is waar kan daar even als hier de dienaar Gods zijne plaats miskennen en bij datgene, wat hem slechts tot nederigheid moet opwekken en tot groote vrees, als hij aan de rekenschap denkt, welke hij te geven heeft, tot bevrediging van zijn hoogmoed misbruiken. Dat ligt evenwel niet in de goddelijke instelling, maar in het onzalig misbruik daarvan, dat helaas! overal mogelijk is, waar vrije menschen zijn aangesteld, om Gods plaats te bekleeden.

Al die bedenkingen zijn dus volslagen wanbegrippen over het wezen van het leeraarsambt en het priesterschap, die louter steunen op vooroordeelen.

XII.

BESLUIT; PLIGTEN.

Bidt, en u zal gegeven worden.

Math. 7, 7.

„Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: Indien gij den Vader iets in mijnen naam zult vragen, Hij zal het u geven.”

Joan. 16, 23.

Wij kunnen onze verhandeling niet beter eindigen, dan met het gebed, dat Jesus aan het einde zijner afscheidsrede aan zijne discipelen, op het oogenblik deed, dat Hij zich aan zijne vijanden wilde overleveren om het offer voor de verlossing der geheele wereld te brengen. Het bevat de hoogste en plegtigste bevestiging van al wat tot hiertoe over het leeraarsambt der Kerk en de taak van het toekomstig concilie gezegd is.

«Ik heb hun uw woord gegeven, en de wereld heeft hen gehaat, omdat zij van de wereld niet zijn, gelijk ook Ik niet van de wereld ben. Ik bid niet, dat gij hen uit de wereld neemt, maar dat gij hen van den booze bewaart. Zij zijn van de wereld niet, gelijk ook Ik niet van de wereld ben. Heilig hen in de waarheid! Uw woord is waarheid. Gelijk gij Mij in de wereld gezonden hebt, heb Ik ook hen in de wereld gezonden. En Ik heilig mij zelve voor hen, opdat ook zij in de waarheid geheiligd zijn. Doch ik bid niet alleen voor

hen, maar ook voor degenen, die, door hun woord, in mij zullen gelooven: opdat zij allen één zijn, gelijk gij, Vader! in Mij, en Ik in U, dat ook zij in ons één zijn: opdat de wereld geloove, dat Gij mij gezonden hebt. En Ik heb hun de heerlijkheid gegeven, welke Gij Mij gegeven hebt: opdat zij één zijn, gelijk ook wij één zijn: Ik in hen, en Gij in Mij, opdat zij in eenheid volkomen zijn, en de wereld erkenne, dat Gij Mij gezonden, en hen liefgehad hebt, gelijk Gij ook Mij hebt liefgehad. Vader! die Gij Mij gegeven hebt, wil Ik, dat, waar Ik ben, ook zij met mij zijn: opdat zij mijne heerlijkheid zien, welke gij mij gegeven hebt; want gij hebt Mij liefgehad, vóór de grondlegging der wereld. Regtvaardige Vader! de wereld heeft U niet gekend; maar Ik heb U gekend, en dezen hebben erkend, dat Gij Mij gezonden hebt. En Ik heb hun uwen naam bekend gemaakt, en zal Hem bekend maken: opdat de liefde, waarmede Gij Mij hebt liefgehad, in hen zij, en Ik in hen. (1).»

Wanneer men bedenkt, wat Christus tot op dat oogenblik voor de apostelen gedaan had, kan men onmogelijk aannemen, dat dit alles alleen voor hen, slechts voor den duur huns levens, voornamelijk slechts zou geschied zijn, opdat zij eenige schriften zouden maken en dan met hun leven hunne zending, hunne roeping voor zijne Kerk zou ophouden. Alles draagt integendeel klaarblijkelijk het karakter van eene blijvende voorzorg voor zijne Kerk, eene voorzorg, die moet voortduren, zoolang als de Kerk zelve. Daarop sloeg de zoo plegtige verkiezing en roeping der apostelen, daarop de bijzondere opvoeding en vorming, welke Hij hun

(1) Joan. 17. 14—26.

door een driejarigen vertrouwelijken omgang voor hun beroep gaf; daarop de volmagt, al de bevelen en last welke Hij hun opdroeg, al de bevelen en last welke Hij hun tot zijne hemelvaart gaf. Gelijk de woorden: «Ik ben bij u alle de dagen, tot de voleinding der wereld (1),» uitdrukkelijk verklaren, dat de inrigting welke Hij in de apostelen wilde grondvesten, niet voor den duur huns levens, maar voor den duur der Kerk op aarde berekend was, draagt ook elk woord der Heilige Schrift, dat over de apostelen handelt, dezen geest in zich. De Zaligmaker zag in de apostelen het apostelambt en in het apostelambt de blijvende voorzorg voor de regering zijner Kerk, voor de onderhouding en de verspreiding zijner leer, voor de uitdeeling zijner genademiddelen.

In dezen geest bad Jesus nu ook in het zeer plegtige oogenblik voor zijne apostelen. Hij had juist het Heilig Avondmaal ingesteld en hun het «Brood Gods» gegeven, «dat uit den hemel nederdaalt, en der wereld het leven geeft (2).» Hij stond gereed den lijdensweg op te gaan, die met den offerdood voor dezelfde wereld op den Kalvarieberg zou eindigen. Op dit oogenblik stonden de belangen van alle menschen voor zijn goddelijken geest, niet slechts die der apostelen. In hen zag Hij slechts zijne dienaars, die de genaden van zijn offerdood tot het einde der wereld aan de menschen moesten uitdeelen. Zoo bad Hij nu: *Ik heb hun Uw u oord gegeven. Wat Hij daaronder verstond, had Hij kort te voren nader verklaard: «De woorden, welke Gij mij gegeven hebt, heb ik hun gegeven (5).* Waarom Hij

(1) Matth. 28, 20.

(2) Joan. 6, 33.

(3) Dezelfde man, die zich in zijne vooroordeelen tot de bewering liet verlokken: „Deze Kerk (namelijk de roomsch-katholieke) is het in den diepsten grond der zaak overal om de eer van den

hun het woord, van den Vader ontvangen, had gegeven, had Hij hun reeds dikwijls gezegd, en Hij wilde het hun tot aan de Hemelvaart herhalen: «*Leert alle volken!*» Ter naauwernood echter dacht de Zaligmaker daaraan, dat Hij hun dat woord zijns Vaders had toevertrouwd, om het aan de wereld te verkondigen, of Hij denkt ook aan den tegenstand, welken de wereld zou bieden tegen het aannemen daarvan, en den haat, die deswege zijne apostelen en het leeraars-ambt zijner Kerk zou treffen. «*De wereld heeft hen gehaat*» Zoo dikwijls had Hij van dezen haat gesproken, welken zij om zijnentwil zouden te verduren hebben, en de gedachte aan dien haat stond hem in dit oogenblik wel levendig voor den geest, dewijl hij dien weinige uren later tegen zich zelve op de vreeselijkste wijze zou ondervinden, en zijn liefdevol hart daarom des te meer gestemd was, nu Hij aan de zending van het apostelambt dacht, ook aan het aandeel te denken dat de apostelen en hunne opvolgers uit hoofde van dit

mensch, en niet om de eer van God, om de verheerlijking van Christus te doen,” is in lateren tijd geheel van deze eenige gedachte vervuld: „De wedergeboorte van het christendom moet uit het wereldsch leven der beschaving ontspruiten.” Tot deze stelling wordt voor hem het geheele christendom teruggebracht. Onze lezers mogen overwegen, waar het streven naar menschenlijke eer wel het meest op den voorgrond treedt, — aan den kant der Kerk, die nog heden ten dage uit hoofde van hare getrouwheid aan de leer van Christus den haat der wereld verduurt, of bij dezen slaafschen vleijer van den geest der wereld. Was het ons om de gunst der menschen te doen, dan zouden wij het Evangelie van Christus voor den volkswaan van den dag verraden; dan zou ons weldra zooveel eer van de menschen ten deel vallen, dat men daardoor zelfs menigen der tegenwoordige profeten van het „wereldsch leven der beschaving” weldra zou vergeten.

ambt in den haat der wereld zouden moeten dragen.

Hierna bidt nu de Zaligmaker voor de apostelen en voor allen, die na hen het woord zijns Vaders aan de wereld zouden verkondigen; en hetgeen waarom Hij voor hen bidt, staat weder met hun leeraarsambt, met deze zending in de innigste betrekking: *Heilig hen in de waarheid! Uw woord is waarheid.* De leer, welke Hij van den Vader ontvangen en den apostelen overgeleverd heeft, is alleen de waarheid. Daarin is alles besloten. In deze woorden komt weder het voornaamste wezen van het verlossingswerk uit, waarvan de geest der leugen in onzen tijd het Christendom zou willen berooven, namelijk dat het een leergebouw der waarheid is. Naauwelijks echter heeft de Zaligmaker hieraan gedacht, of Hij spreekt aanstonds weder van de zending, welke Hij hun met het oog op die waarheid heeft opgedragen! *Gelijk Gij Mij in de wereld gezonden hebt, heb Ik ook hen in de wereld gezonden.* Dit is de groote zending van de apostelen en van het apostelambt in de Kerk; dit is eene bovenmate plegtige bevestiging daarvan. Hoe zou het mogelijk zijn, hier *slechts* aan de personen der apostelen te denken. *Gelijk Gij mij in de wereld gezonden hebt, heb Ik ook hen in de wereld gezonden;* gelijk Gij Mij uw woord gegeven hebt, om het in de wereld te verkondigen, geef Ik hun hetzelfde woord met hetzelfde doel; gelijk de wereld Mij daarom haat, tot dat zij tot het geloof komt en dan haar haat in liefde verandert, zoo zal zij u haten; en gelijk Ik u met dezen last zend, zoo zult gij ook weder anderen met denzelfden last zenden. Zoo is het in de katholieke Kerk gebleven in onafgebroken opvolging van de apostelen tot in onze dagen; dit is de priesterwijding in de katholieke Kerk; eene altijd voortdurende vervulling van de woorden:

Gelijk de Vader Mij gezonden heeft, zend Ik u. Zoo vinden wij overal eene volkomene eenheid en overeenstemming tusschen de woorden van Christus en de leer en de instellingen der Kerk.

Hij is in dit hooge priesterlijk gebed echter niet slechts gedachtig aan de zending, welke Hij den apostelen met betrekking tot de waarheid heeft gegeven; Hij is ook gedachtig aan den plicht van den staat, welke met dit ambt verbonden is; Hij is gedachtig aan de wezenlijkste voorwaarde, om dit ambt der waarheid te vervullen. Daarom bidt Hij: *Heilig hen in de waarheid!* De Verlosser verkondigt hier twee gewigtige waarheden. Ten eerste, dat de waarheid de grondslag, de bron van alle heiliging is, en wel *zijne* waarheid, de waarheid, welke Hij verkondigd heeft en welke de apostelen verkondigen moeten; ten tweede, dat de verkondigers der waarheid bovenal naar heiligheid moeten streven, heilig moeten worden. Het eene is even gewigtig als het andere. Heilig zijn is aan God welgevallig wezen. Men kan derhalve aan God niet welgevallig zijn zonder de waarheid. Men kan aan de eeuwige waarheid niet welgevallig zijn zonder die waarheid, welke Hij door Jesus en de apostelen aan de wereld geeft. Om aan deze eeuwige waarheid welgevallig te zijn, moet de waarheid ook in onze ziel wezen; en hoe meer deze waarheid onze ziel geheel doordringt, des te welgevalliger worden wij aan God. Dewijl echter de waarheid bron van alle heiligheid is, volgt, dat de apostel, de drager dezer heiligmakende waarheid, zelf heilig moet trachten te zijn. Daarom wist de Zaligmaker voor zijne apostelen in dit verheven oogenblik om niets grooters te bidden, dan: *Heilig hen*; heilig deze mijne zendingen in de waarheid, welke zij in uwen en mijnen naam aan de wereld zullen verkondigen!

Dewijl echter de Geest, die toen in Christus bad, ook de Kerk bestuurt, kunnen wij zonder twijfel beweren, dat het onderwerp van dit plegtig gebed des Zaligmakers ook de hoogste taak van het Concilie is: *Heilighen in de waarheid!* Heilig de herders en de leeraars uwer Kerk! Ja, wij maken niet het minste bezwaar om te beweren, dat het aanstaande Concilie juist in die mate magtig op de toekomst zal werken, als het een magtigen stoot zal geven ter heiliging van apostelen der Kerk en allen die deel hebben aan het apostelambt. Niet, zooals velen gelooven, de veelheid en de nieuweheid der besluiten zal de beteekenis aan het Concilie voor de toekomstige eeuwen geven, maar hunne doelmatigheid, om het apostelambt te heiligen, om de hinderpalen uit den weg te ruimen, die deze heiliging belemmeren; om de middelen te vinden, welke haar bevorderen, om onheilige huurlingen, die de Kerk den vijandigen geest der wereld willen opdringen, uit alle kerkelijke bedieningen te verwijderen, welke in den naam van Christus begeven worden; om de ambten in de Kerk aan geheiligde dienaars op te dragen. Daarom bidt Jesus, daarom heeft Hij bijzonder het offer des kruises gebragt: *En ik heilig mij zelven voor hen, opdat ook zij in de waarheid geheiligd zijn.* Daarvoor moet het Concilie zorg dragen wil het gezind zijn gelijk de Zaligmaker.

Maar de Heer heeft het apostelambt in zijne Kerk niet ingesteld ten beste der apostelen en voor hen alleen, maar voor alle menschen, voor wie Hij zijn bloed vergieten wilde, opdat zij zalig zouden worden. Het apostelambt was niet het doel, maar slechts een middel. Het doel is de ziel van iederen mensch; de geheele Kerk met al hare instellingen bestaat alleen voor de zielen. Iedere christen ziel kan met waarheid zeggen: Zoo

zorgt God voor mij in zijne goddelijke liefde, dat Hij de Kerk voor mij heeft ingerigt en daarin den Paus, de bisschoppen en de priesters tot de dienst mijner ziel bestemd heeft. Daarom gaat Jesus van de Apostelen tot al de christenen over en zegt verder: *Doch Ik bid niet alleen voor hen, maar ook voor degenen, die door hun woord in Mij zullen gelooven: opdat zij allen één zijn, gelijk gij Vader! in Mij en Ik in U, dat ook zij in ons één zijn.* In deze woorden ligt nu het eigenlijke doel van het geheele Christendom voor ons (1). — Dit moet alles dienen, daarvoor bestaat alles, — apostelambt, zending, Gods woord, Sakramenten, godsdienst enz., dit alles moet de menschen vereenigen, vereenigen in de innigste, onwankelbaarste liefde; vereenigen in God zelve, de eeuwige waarheid, de eeuwige liefde, de eeuwige gelukzaligheid, het eeuwige leven; vereenigen zóó, dat allen één zijn, gelijk de Vader in den Zoon en de Zoon in den Vader. De kerkvaders herinneren ons, dat de Zaligmaker bij deze wondervolle woorden in 't bijzonder dacht aan dat «Brood Gods,» waarvan de Apostel zegt: «Één brood, één ligchaam zijn wij velen, wij allen, die van het ééne brood eten (2).» Zij zeggen, dat gelijk de Vader met den Zoon in dezelfde goddelijke natuur en wezen vereenigd is, ook de apostelen en al de ge-

(1) Men vergelijke daarmede, om den tot de uiterste tegenstelling gedrevenen afval van de goddelijke leer des Christendoms, die in onze dagen onder den schijn van het Christendom optreedt, te leeren kennen weder de vroeger aangehaalde woorden: „De wedergeboorte van het Christendom moet uit het wereldsch leven der beschaving voortspruiten.” Welke geestelijke armoede, welke troostelooze oppervlakkigheid en leegte in vergelijking met de goddelijke volheid en diepte der christelijke waarheid!

(2) I Cor. 10, 17.

loovigen onder elkander verbonden werden in het wezen der menschelijke en goddelijke natuur van Christus, welke wij in de heilige Eucharistie ontvangen (1). Inderdaad kan men des te minder twijfelen aan de betrekking dezer woorden van Jesus op het allerheiligste Sacrament des altaars, wanneer men te gelijk bedenkt, dat Hij onmiddellijk vóór dit gebed het allerheiligste Sacrament des Altaars had ingesteld en dat daarom zijne geheele ziel nog vol was van het groote geheim der liefde, dat daarin was vervuld geworden. De communie is echter slechts de voleinding dezer vereeniging, terwijl al de leerstukken en genaden der Kerk hetzelfde doel hebben: om alle menschen in Christus en in God te vereenigen.

Deze hoogste bestemming van het Christendom in het gebed van Gods Zoon kan daarom ook slechts het tweede algemeene doel der aanstaande kerkvergadering zijn. Het zal alle middelen en wegen opzoeken welke de Kerk met het oog op de toestanden van het oogenblik bezit, om dit doel te bereiken; om de menschen, gelijk zij een oorsprong en eene bestemming, gelijk zij allen één Vader in den Hemel hebben, gelijk voor allen een en hetzelfde waar, een en hetzelfde goed is, tot den waren vrede, tot de ware eenheid in Christus te brengen. Welk een hoog, gelukzalig, menschlievend doel! Wij kunnen de wegen, welke de kerkvergadering hiertoe zal inslaan, niet nader aanduiden, dewijl zij haar bovenal door den Heiligen Geest zullen aangeduid worden; wij kunnen echter ook in dit opzigt verzekeren, dat het Concilie in dezelfde mate voor de toekomst zegenrijk zal zijn, als het ook voor dit doel de beste middelen zal vinden.

Heiliging van het apostelambt, vereeniging van alle

(1) Cf Cornel. a Lapid. comm. in Joan 17, 11.

menschen in God en in Christus — dat was het onderwerp van Zijn verheven gebed, dat Hij met het kruis voor oogen verrigtte; dat is en blijft de bestemming van Christus' Kerk; dit is de taak van het Concilie.

Om deze gewigtige taak te vervullen, kunnen echter al onze geliefde lezers, wier harten ongetwijfeld warm kloppen van het vurige verlangen, dat dit doel door het Concilie bereikt moge worden, zeer krachtdadig mede te werken. De middelen daartoe zijn verscheiden volgens de plaats, die Christus ons in het ligchaam der Kerk heeft aangewezen. Maar twee middelen kunnen en moeten wij allen aanwenden, onze heiliging en ons gebed. Daartoe willen wij onze lezers ten slotte nog opwekken. O mogt een heilige ijver voor het gebed over de gansche wereld verspreid worden! Mogten alle priesters in hunne parochiën, alle vaders en moeders in hunne gezinnen, alle vrome onderwijzers en onderwijzeressen in hunne scholen, alle religieusen in hunne kloosters, alle vrome christenen in hunnen werkkring medewerken, om dezen geest des gebeds in alle parochiën, alle huisgezinnen, alle scholen, alle ordeshuizen, alle levenskringen dagelijks op te wekken. O mogt deze geest des gebeds hoe langer hoe meer aangroeijen, hoe meer de opening van deze heilige vergadering nadert en met grootere vurigheid voortduren, wanneer hare handelingen zelve plaats vinden. Mocht de geheele christen wereld, vereenigd met haren hooge-priester bidden: Heilig uwe priesters, opdat zij waardige werktuigen uwer doeleinden worden, vereenig ons menschen, die nu zoo ver van elkander gescheiden zijn, in één geloof en in ééne liefde, opdat allen één mogen zijn, gelijk gij in den Vader en de Vader in u. Zend den Geest der Waarheid, opdat hij de leugens uit ons hart verbanne; en den Geest der liefde, opdat hij ons met

de ware liefde tot God en den evennaaste vervulle. Moge eindelijk allen met deze gebeden persoonlijke heiligung vereenigen, heilige communiën opdragen, heilige Missen hooren, offers van naastenliefde brengen; mogten eindelijk zelfs de zieken op hun bed van smarten, hun lijden met het offer van Jesus vereenigd, tot dit doel opdragen. Jesus heeft gezegd: «Vraagt en gij zult ontvangen.» «Voorwaar, voorwaar Ik zeg u, indien gij den Vader iets in mijnen naam zult vragen, Hij zal het u geven (1).» Welk vertrouwen zullen wij dan niet in het gebed kunnen stellen, wanneer wij dat gebed geheel met zijn gebed vereenigen.

(1) Joan. 16, 24; 23.

IMPRIMATUR.

Datum
Harlemi hac 4 Julii 1870.

H. VAN BEEK,
lib. cens.

I N H O U D.

Inleiding	Blz. 3
I. Wat vermag het menschelijk verstand uit zich zelf uit zijn eigen natuur, en wanneer het alleen aan zijne natuurlijke kracht en vermogens is overgelaten?	„ 7
II. Waartoe komt het verstand, dat zonder openbaring, zonder genade, zonder gezag, slechts aan zijne natuurlijke krachten is overgelaten? Wat heeft het in dezen toestand van de natuurlijke waarheden gemaakt, welke God het had toevertrouwd? . .	„ 15
III. Heeft God dan tot de menschen gesproken, zoodat zij zijne stem konden hooren? Spreekt hij ook nu nog zoo duidelijk, zoo bepaald tot ons, dat wij op zijn woord kunnen vertrouwen, met de vol- komene zekerheid dat wij niet zullen dwalen? .	„ 25
IV. Hoe geraakt de mensch tot het bezit van de ware leer van Christus, tot de onvervalschte kennis der ons in Christus aangeboden waarheden des heils? De protestant antwoordt: Door het onderzoek van de Heilige Schrift; de katholiek antwoordt: Door het onfeilbare leeraarsambt der kerk en de inwendige genade. Wie heeft gelijk in deze gewigtige, be- slissende vraag?	„ 39
V. Het leeraarsambt in den apostolischen tijd en in de volgende eeuwen.	„ 59
VI. De vraag aller vragen: Waarheid of twijfelarij .	„ 83
VII. Voorwerp en grenzen van het onfeilbare leeraars- ambt der Kerk.	„ 96
VIII. Organen van het onfeilbaar leeraarsambt der Kerk.	„ 113
IX. De algemeene conciliën in de Kerk . . . , .	„ 130
X. De taak van het aanstaande concilie	„ 143
XI. De vooroordeelen.	„ 162
XII. Besluit; — pligten	„ 173